

Funded by
the European Union

İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLER: ÖĞRENME DEZAVANTAJI OLAN ÖZEL YETENEKLİLERİ FARK EDELİM!

2023-1-TR01-KA220-SCH-000155741

İKİ KERE ÖZEL FARKINDALIK EĞİTİM PROGRAMI Mayıs, 2024

“İki kere özel öğrencilerle ilgili farkındalık geliştirmeyi amaçlayan bu eğitim programı Erasmus +/ Avrupa Dayanışma Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmektedir. Burada yer alan içerik yazarın/kurumun görüşlerini yansıtmaktadır ve bu görüşlerden Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı sorumlu tutulamaz.”

A stylized human figure logo consisting of a blue circle for the head, a yellow curved shape for the torso, and a blue curved shape for the legs, all within a white outline of a person's form.

**Twice
Exceptional**

İKİ KERE ÖZEL FARKINDALIK EĞİTİM PROGRAMI

İÇİNDEKİLER

1. Önsöz.....	1
2. Giriş.....	2
3. Programın Temel Yaklaşımı ve Modeli.....	3
4. Programın Kazanımları.....	3
5. Program İçeriği.....	4
5.1. Özel Eğitim.....	4
5.2. Üstün Zeka/Yeteneklilik.....	5
5.3. İki Kere Özel Kavramı.....	8
5.3.1. İki Kere Özel Öğrencilerin Özellikleri.....	11
5.3.2. İki Kere Özel Öğrencilerin Eğitsel İhtiyaçları.....	13
5.3.3. İki Kere Özel Öğrencilerin Sosyal ve Duygusal İhtiyaçları.....	15
5.4. Ortak Ülkelerin Mevcut Durumu.....	17
5.4.1. Türkiye.....	17
5.4.2. Polonya.....	30
5.4.3. Bulgaristan.....	33
5.4.4. İtalya.....	38
5.4.5. Çek Cumhuriyeti.....	44
6. Program Tablosu.....	47
7. Programın Uygulanmasına Yönelik Etkinlik Örnekleri.....	49
8. Programının Değerlendirilmesi.....	97
8.1. İki Kere Özel Farkındalık Ölçeği.....	97
8.2. Eğitim Programı Değerlendirme Formu.....	100
Kaynakça.....	101

1. ÖNSÖZ

*“Kâh çıkarız gökyüzüne seyrederiz coşkuyla âlemi,
kâh çakılırız yeryüzüne, seyreder alayla âlem bizi,”*

“Dünyaya gelirken yalnız değildik. Yaşarken de ailemiz, arkadaşlarımız, dostlarımız yanımızda olsun istedik. Hepimiz aynı elden çıkan parmaklar gibiydik ama aynı değildik. Kimimiz baş parmak oldu, kimimiz küçük parmak. Farklıydık birbirimizden ama ayrıcalıklı değildik birimiz ötekinden ya da öyle olmasını umuyorduk. Kimi mutlu bir yıldız, kimi ise mutsuz ve yalnız oldu sonunda. Etrafımızdaki insanların bizi gerçekten sevip sevmediğini anlayamadık bir türlü. Yaşımıza, yapımıza, çevremize uygun olmayan davranışlar sergiledik. Etrafımızda ne varsa kırdık, elimizde olmadan. Kırdıkça kırıldık. Hasta mıydık, yoksa sadece farklı algı ve duygulara sahip, anlaşılmayı, sosyalleşmeyi, kabul görmeyi bekleyen, yollarda yokuşlarda tutunacak dal arayan bir çocuk muyduk? “

Bu çalışma, her insanın “özel” olduğunu vurgularken, bazılarının zihinsel ya da sosyal duygusal gelişim nedeniyle “iki kere özel” olduğu gerçeğinden hareketle ve bu çocukların yaşadığı farklılıkların anlaşılması, bu farklılıkların küçük dokunuşlarla uyuma, olması gereken potansiyele dönüştürülebileceğine olan inançla kaleme alınmıştır.

Allah’ın insanlığa hediye olarak gönderdiği, yer üstü zenginlik kaynakları dediğimiz bu çocukların fark edilmeleri, yeterliliklerinin ortaya çıkarılması ve geliştirilmesi insani bir görevdir. Bu özel amaç doğrultusunda hazırlanmış olan “İki Kere Özel Farkındalık Programında” öncelikle öğretmen ve ebeveynlerde farkındalık oluşturulması amaçlanmış olmakla birlikte programın muhatabı toplumun her kesimidir.

Çalışmayı, iki kere özel çocuklara ve onlara yoldaş olan öğretmenlerine armağan ediyoruz.

2. GİRİŞ

Üstün zeka/yetenek tanısı alan ve aynı zamanda en az bir alanda yetersizlik gösteren, güçlük yaşayan ya da engele sahip olan bireylere iki kere özel (2Ö) birey denmektedir (Neihart, 2008). Bu bireyler üstün zeka/yeteneklerinin yanı sıra Özgül Öğrenme Güçlüğü (ÖÖG), Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), Otizm Spektrum Bozukluğu(OSB) gibi durumlardan birine veya birkaçına sahip olabilmektedir (Şentürk, Kefeli ve Emecan, 2022). Bu tanım epistemolojik olarak kabul görse de ontolojik olarak bazı uzmanlar tarafından, bireyde üstün zeka/yetenek ve yetersizliğin eş zamanlı olarak var olamayacağı fikrinden hareketle kabulünde zorlanılmaktadır (Baum, Rizza ve Renzulli 2006). Bu paradoksal yapı sebebiyle halen tartışılmasına rağmen son yıllarda özellikle ABD’de konuya ilişkin çalışmalarda artış olduğu gözlenmektedir.

Buradan hareketle çalışma, sadece üstün zeka/yetenekli ya da özel eğitime ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanan öğrencilerden farklı bilişsel, sosyal duygusal gelişim özelliklerine sahip olan iki kere özellerle ilgili farkındalık çalışmalarının yaygınlaştırılması gerektiği fikrini ortaya koymaktadır. Farkındalığın artması eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacağı gibi, iki kere özellerin hak ettiği eğitimi almalarını, yeterliliklerinin ortaya çıkarılmasını ve geliştirilmesini de desteklemektedir.

Bu düşüncelerden hareketle iki kere özellerle ilgili tasarlanmış olan “Farkındalık Eğitimi Programı”nın genel amacı iki kere özellerle ilgili farkındalık oluşturmaktır. Bu doğrultuda öğretmenlerin ve ebeveynlerin konuyla ilgili farkındalık geliştirmesine ve iki kere özellerine uygun, olumlu okul ortamının geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Program oluşturulurken yasal mevzuatlardan (Tüm Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası, 1975/ Engelli Bireyler Eğitim Yasası), dünya genelinde iki kere özel öğrencilerin var olduğunu ortaya koyan ve ihtiyaçlarını tanımlayan deneysel çalışmalardan ve bu alanın temelini oluşturan üstün zeka/yetenek ve özel eğitim literatüründen hareket edilmiştir.

Bu doğrultuda yapılan ihtiyaç analizi neticesinde program kazanımları, iki kere özel kavramına ilişkin bileşenler (Üstün zeka/yetenek kavramı, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin sosyal duygusal ihtiyaçları...), iki kere özellerin özellikleri, sosyal duygusal ihtiyaçları esas alınarak taksonomik anlayışla hazırlanmıştır.

Programda eğitim durumları, 5E Öğrenme modeline göre hazırlanmıştır. Öğrenme öğretme sürecine ilişkin içerikler, uygulayıcılar için detaylı bir kılavuz, katılımcılar için aktif bir öğrenme sürecini içeren etkinlikler şeklinde tasarlanmıştır. Programda, eğitiminin bilgi ve becerisindeki farklılık, katılımcıların hazır bulunuşluk düzeyi, eğitim ortamı vb. değişkenler göz önünde bulundurularak öğrenme öğretme süreci zenginleştirmelere/farklılaştırmalara açık esnek bir yapıda hazırlanmıştır.

İki kere özel çocuklar odağında hazırlanmış olan programın hedef kitlesi eğitimciler ve ebeveynler başta olmak üzere konuyla ilgili tüm paydaşları kapsamaktadır. Programdan nihai yararlanıcı insanlıktır.

3. PROGRAMIN TEMEL YAKLAŞIMI VE İLKELERİ

“İki kere Özel Farkındalık Eğitim Programı” öğretmen adayı, öğretmen ve ebeveynler başta olmak üzere konuyla ilgili tüm paydaşları kapsayan bir anlayışla ortaya konmuştur. Programın temel amacı iki kere özellerle ilgili farkındalık oluşturmaktır. Bu doğrultuda bütüncül bir yaklaşımla tasarlanan programda kazanımlar, taksonomik bir anlayışla belirlenmiştir. 5E Modelinde tasarlanan eğitim durumlarında, katılımcıların aktif katılım sağlayabileceği farklı yöntem teknikler kullanılmıştır. Etkinlik içeriğine göre süreç ve sonuç odaklı farklı (öz değerlendirme, kontrol listesi vb.) ölçme değerlendirme araçları kullanılmıştır. Program sonu genel değerlendirme için “İki Kere Özel Farkındalık Ölçeği” ve “Eğitim Programı Değerlendirme Formu” kullanılması önerilmiştir.

4. PROGRAMIN KAZANIMLARI

1. Üstün zeka/yetenekliliği tanımlar.
2. Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin genel özelliklerini listeler.
3. Üstün zeka/yeteneklilerin eğitimiyle ilgili yaklaşımları açıklar.
4. Üstün zeka/yeteneklilerin eğitimi sürecinde karşılaşılan sorunları fark eder.
5. Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarının önemini fark eder.
6. İki kere özel kavramını tanımlar.
7. İki kere özel ile üstün zeka/yetenek kavramları arasındaki farkı açıklar.
8. İki kere özel öğrencilerin ayırt edici özelliklerini açıklar.
9. İki kere özel kavramını temel bileşenleriyle (Üstün zeka/yetenek, otizm spektrum bozukluğu, öğrenme güçlüğü, vb.) açıklar.
10. İki kere özel öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini ayırt eder.
11. İki kere özel insanların hayat mücadelelerini örneklerle destekler.
12. İki kere özel öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan ihtiyaçları fark eder.
13. İki kere özel öğrencilerin eğitiminde sosyal-duygusal desteğin önemini fark eder.

5. PROGRAMIN İÇERİĞİ

5.1 ÖZEL EĞİTİM

Eğitim, bireylerin günden güne gelişen ve değişen dünyaya uyum sağlayabilmesi açısından kaçınılmaz bir gereksinimdir. Bireylerin yaşamında büyük bir bölümü kapsayan eğitim süreci düşünüldüğünde, bu süreçte öne çıkan en önemli unsur şüphesiz bireysel farklılıklardır. İlk olarak fark edilen bireysel farklılık bireylerin fiziksel görünüşleri üzerinde gerçekleşmektedir. Ancak bireysel farklılıklar sadece fiziksel görünüşte değil bunun yanında bireylerin öğrenme özelliklerine de yansımaktadır. Her bireyin öğrenme biçimi, öğrenme hızı, hedefi, öğrendiklerini uygulama şekli farklılık gösterebilmektedir. Eğitim sürecinde bireysel farklılıkların olması, eğitim süreçlerinin planlanması ve uygulanmasında belirli yaklaşım ve ilkeler doğrultusunda hareket etmeyi gerekli kılmaktadır.

Eğitim faaliyetlerinin yürütülmesinde en önemli gerekliliklerden biri eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesidir. Eğitim sürecinde tüm bireylerin bireysel farklılıklarını dikkate alan, her bireye değer veren, her bireyin öğrenme biçimini dikkate alarak kendi hızında ilerlemesini sağlayan eşit eğitim imkanlarının tüm bireylere sunulması gerekir. Eğitimde fırsat eşitliği demokratik ve adil toplumsal yaklaşım ve yöntemlerin temel gereksinimlerindedir. Okullarımızda fiziksel, davranışsal, sosyal ve akademik açıdan benzer öğrenci özelliklerinden oluşan sınıfların olmadığı düşünüldüğünde bu sınıflarda görev yapan öğretmenlerimizin farklı deneyimlere sahip, farklı öğrenme özellikleri gösteren tüm bireylerin öğrenme ihtiyaçlarına cevap verebilmesi zor olmakla birlikte, gereklidir. Bu bağlamda eğitimde fırsat eşitliği çerçevesinde, özel bireylere ihtiyaçları doğrultusunda eğitim öğretim hizmetlerinin sunulması gerekir.

Bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda bazı öğrenciler tipik gelişim gösteren akranları gibi genel eğitim müfredatından sınıf ortamında aynı düzeyde faydalanamayabilir ve özel eğitime ihtiyaç duyabilirler. Özel eğitim; bilişsel, davranışsal, sosyal-duygusal, fiziksel, duysal alanlarda yetersizlikleri ya da üstünlükleri olan öğrencilere kapsamlı, araştırma temelli değerlendirme ve öğretimin, destek hizmetlerinin özel hazırlanmış programlar dahilinde sunulmasıdır (Bryant, Smith ve Bryant, 2008). Özel eğitim uygulamalarında istenilen hedeflere ulaşmada bireysel farklılıkların dikkate alınarak bireyin tüm gelişim alanlarına hitap edecek şekilde, bireye özgü eğitim programlarının hazırlanması ve alan uzmanlarınca uygulanması çok önemlidir. Bu nedenle özel eğitim hizmetlerinin sunumunda belirli ilkeler çerçevesinde hareket etmek ve sistematik olarak hareket etmek gerekir.

Özel gereksinimi olan bireylerin eğitim süreçlerinde temel hedef, bireylerin yaşam boyunca kendi kendilerine yeterli hale getirilmesine, bağımsız yaşam becerilerinin

kazandırılmasına ve toplumsal uyumlarının sağlanmasına katkı sağlamaktır (Cavkayar, 2013). Özel eğitim alanında belirtilen ilkeler doğrultusunda hizmetlerin sunulmasına özen gösterilmesindeki temel amaç özel eğitim hizmetlerinin en sağlıklı bir şekilde sunabilmektir. Bireylerin özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılabilmesi için ise tanı alması gerekir. Bireylerin özel gereksinimlerinin olup olmadığının belirlenmesi amacıyla tıbbi ve eğitsel değerlendirmeleri yapılmaktadır. Tıbbi ve eğitsel değerlendirmelerde gerçekleştirilen formal ve informal değerlendirme sonuçlarına göre bireylerin tanısı konulmaktadır. Tanılama sonrasında ise en az kısıtlayıcı eğitim ortamı çerçevesinde, bireyler ilgili eğitim ortamlarına yerleştirilmektedir.

Özel Eğitimde Sayı ve Oranlar

Dünya Sağlık Örgütü'nün raporuna göre dünyada 1,3 milyon insanın bir tür engellilik durumu yaşadığı ve bu oranın dünya nüfusunun yaklaşık %16 sına denk geldiği belirtilmektedir. Bu oranlara bakıldığında her altı kişiden biri bir tür engellilik durumu yaşamaktadır. Ayrıca Engelli kişilerde depresyon, astım, diyabet, felç, obezite veya kötü ağız sağlığı gibi durumlara yakalanma riskinin iki kat daha fazla olmaktadır (World Health Organization, 2023).

Amerika Birleşik Devletleri 2021-2022 yılı verilerine göre Engelli Bireylerin Eğitim Yasası (IDEA) kapsamında özel eğitim hizmetleri alan 3-21 yaş aralığında 7,3 milyon öğrencinin olduğu ve bu oranın devlet okullarında bulunan öğrencilerin %15'ini oluşturduğu ifade edilmektedir (National Center for Education Statistics, 2023).

Genel olarak engelli bireylerle ilgili sayılar ve oranlara bakıldığında sayı ve oranların düşük olmadığı, günden güne de bu sayının arttığı görülmektedir. Bu nedenle bu verilerin ışığında özel gereksinimi olan bireylere verilmesi gereken hizmetlere yönelik çalışmaların hizmet alanlarına göre (eğitim, sağlık vb.) iyi bir şekilde planlanması; hem özel gereksinimi olan bireylerin daha iyi hizmet almasına, hem de ileride bu hizmetlerin sunumunda karşılaşılabilecek sorunlarının en aza inmesini sağlayacaktır.

5.2. ÜSTÜN ZEKA/YETENEKLİLİK

Üstün zeka/yetenek Kavramı

Üstün zeka/yetenekliliği anlamak için tarihsel ve kültürel bağlama bakılmalıdır (Limont, 2010). Yüzyıllar boyunca önde gelen filozoflar yeteneklerin gizemini çözmeye ilgi duymuşlardır. Konfüçyüs (MÖ 551-479), Üstün zeka/yetenek çocukların bir ulusun zenginliği olduğunu ve onlara özel bir hizmet ve destek verilmesi gerektiğine inanmıştır. Yalnızca zengin

ailelerden gelenlerin değil, aynı zamanda düşük gelirli ailelerden gelenlerin de imparatorların saraylarına yerleştirilerek desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır (Limont, 2005). Antik Yunan temsilcileri, özellikle Sokrates (MÖ 469-399), insanın doğuştan belirli yeteneklerle veya belirli bir yetenek potansiyeli ile doğduğunu savunmuşlardır. Aristoteles eğitim felsefesinde, herkesin sahip olduğu yetenek paradigmasına göre roller üstlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Aynı zamanda yeteneğin sabit bir özellik olmadığını ve geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Limont, 2010). Geriye dönüp bakıldığında üstün zeka/yetenekli olarak tanımlanan her bireyin, insan işlevlerinde ortalama insanlardan daha iyi gelişmediğini vurgulamak gerekir. Yetenek ve beceri genellikle bireylerde gizlidir ve bu nedenle geleneksel yöntemlerle değerlendirilmesi geçerli olarak kabul edilse de yanlış sonuçlara yol açabilir (Gierczyk, 2019). Bu durum, üç farklı tanınmış bireyi örnek vererek açıklanabilir. Einstein, günümüzde yirminci yüzyılın en büyük fizikçilerinden biri olarak kabul edilmesine rağmen, çocukken akranlarından anlamlı bir farklılık göstermemişti. Dört yaşına kadar konuşmamış ve yedi yaşına kadar okuma-yazmayı öğrenememişti. Başka bir örnek olarak 'tenorların kralı' olarak bilinen İtalyan opera sanatçısı Caruso gösterilebilir. Caruso için bir öğretmeni onun şarkı söyleyemeyeceğini çünkü buna uygun bir sesi olmadığı söylemiştir. Edison'un da benzer durumlar yaşadığı bilinmektedir. Bir öğretmeni tarafından annesine oğlunun başının çok büyük olduğu ve bu nedenle beyininde 'bir şeylerin yanlış' olabileceği ifade edilmiştir.

Üstün zeka/yetenek ve bu alandaki araştırmalar bu zamana kadar toplumsal perspektiften üç farklı aşamada ele alınmıştır: teolojik, metafizik ve ampirik. Teolojik yaklaşım veya aşama, Üstün zeka/yetenek bireyleri daha büyük bir güç veya doğaüstü varlıklar olarak görür. Bu durum Platon, Konfüçyüs gibi düşünürlerin 'cennetin çocukları' hakkında yazdıklarından açıkça anlaşılmaktadır. Metafizik yaklaşımda, yeteneklerin daha insana özgü ve daha az doğaüstü olarak ilişkilendirilmesine yönelik bir geçiş vardır. Aynı zamanda, bazen günümüzde de gözlemlenen deha, delilik ve akıl hastalıkları arasındaki bağlantıya dikkat çekmektedir. Yirminci yüzyılda başlayan ve günümüzde devam eden ampirik dönemde ise, Üstün zeka/yetenekliliğin tanımlanması bilimsel yöntemlere ve araştırmalara dayanmaktadır (Al-Hroub & El Khoury, 2018). Burada Üstün zeka/yeteneklilik tanımlarının sayısı ve çeşitliliği araştırmacıları bu kavramı kategorize etmeye ve sentezlemeye yönlendirmektedir (Ledzinska, 2008). Stanislaw Popek, yetenek kavramına ilişkin çeşitli yaklaşımları derlemiş ve en az dört yaklaşımdan bahsedilebileceği sonucuna varmıştır. Buna göre yetenekler (Łukasiewicz-Wieleba, 2018):

- *Verimlilik, yetkinlik ve sonuca ulaşma hızı ile eş anlamlı; örneğin hafıza kapasitesinin daha büyük veya daha iyi olması; analiz, sentez ve anlama sürecinin daha yüksek kalitesi, derinliği ve benzer durumlarda insanların performanslarındaki bireysel farklılıklar olarak,*

- *Bir şeyi yapabilme yeteneği, bazı becerileri edinme potansiyeli potansiyel maksimum başarı seviyesi olarak;*
- *Yüksek başarı seviyelerini etkileyen, nispeten değişmez, bilişsel süreçlerin bir özelliği olarak;*
- *Belirli davranışların, becerilerin ve yeteneklerin oluşturduğu bireysel kişilik özellikleri olarak tanımlanmıştır.*

Literatürde zekayı/yeteneği farklı perspektiften ele alan pek çok teorinin bulunduğu bilinmektedir. Bu alanda bir asırdan fazla süredir devam eden çalışmalar incelendiğinde, zekanın/yeteneğin genetik faktörlere bağlı olarak her bireye ait ve değişmez bir özellik olarak ve ayrıca bireyin içinde bulunduğu kültür, çevre ve öğrenme ortamına bağlı olarak tanımlandığı görülür. Çağdaş ve dinamik zeka/yetenek modelleri ise, sosyal ve politik etkilerin bireyin potansiyeli üzerindeki önemini, değişim olasılığını ve zekanın/yeteneğin gelişimi için bireyin kendi faaliyetlerinin önemini vurgulamaktadır (Łukasiewicz-Wieleba, 2018). Yıllardır Üstün zeka/yetenekle ilgili terminolojiyi sistematik hale getirme girişimleri olmasına rağmen, bu sorunun hala devam ettiği görülmektedir. Öyle ki üstün zeka/yetenekli bir çocuğun net ve evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. 'Üstün zeka' teriminin neredeyse 100 anlamı (Freeman, 2005) çocuğun zeka veya yaratıcılık gibi psikolojik alanlarda ortalamanın üzerindeki gelişimine işaret etmektedir. Ancak, bunlar aynı zamanda çocuğun başarılarına ve ölçülebilir akademik performansına da atıfta bulunmaktadır (Hany, 1993). İngilizce terminolojide, araştırmacılar yetenek, bahşedilen yetenek, kapasite, parlaklık, kabiliyet, beceri, üstün yetenekli, sıra dışı yetenek, deha, dahi ve iki kere özel gibi terimleri kullanmaktadırlar. Tek bir zeka/yetenek tanımını bulmak ve üzerinde anlaşmak iki nedenle zor görünmektedir. Öncelikle, bir tanım, çocukları üstün zekalı/yetenekli olarak nitelendirmek için değerlendirilen alanların kapsamını daraltabilir. Örneğin, bir program yalnızca akademik başarıyı dikkate alabilir, sanat, tiyatro, müzik, liderlik, akıcı konuşma veya yaratıcı yazarlığı dışlayabilir. İkincisi ise, tanım, üstün zeka/yetenekli olarak kabul edilmek için ulaşılmaması gereken mükemmellik seviyesini belirleyebilir (Al-Hroub & Khoury, 2018).

Günümüzde yapılan araştırmalarda, zeka/yetenek bireysel farklılıklar bağlamında psikoloji ile ilişkili görülmektedir. 19., 20. ve 21. yüzyıllarda zeka, yaratıcılık ve motivasyon psikolojisi, zekayı/yeteneği anlamamız için temelleri atmıştır. Günümüzde ise zeka seviyesinin yetenek için önemi reddedilmemekle birlikte, üstün zeka/yetenek için yetersiz bir gösterge olarak kabul edilmekte; çevre desteği ve motivasyon, özveri ve yaratıcı düşünme gibi iç faktörlerle desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Doğuştan gelen zeka/yetenek, üstün zeka/yetenek ve yetenek gelişimi çeşitli çevresel, psikolojik ve genetik faktörlerle belirlendiğinden, aşağıda sunulan şema zeka/yetenek konusunun sorunlu doğasını oldukça yalın ve anlaşılır bir biçimde sunmaktadır.

Şema 1: Zeka/Yetenek Hiyerarşisi

Şema 1: Zeka/Yetenek Hiyerarşisi

Üstün zeka/yetenekle ilgilenen psikologlar, sosyologlar ve eğitimciler kavrama ilişkin net bir tanım yapmak için çaba sarf etmişlerdir. Bu durum, uygulama değeri de olan teorik modellerin geliştirilmesine yol açmıştır (Acar vd. 2016; Dyrda, 2012). Üstün zeka/yetenekli bir çocuğun net ve evrensel bir tanımı yoktur. Daha önce de değinildiği gibi, 'üstün zeka/yetenek' teriminin neredeyse 100 anlamı vardır ve bunların neredeyse tamamı çocuğun zeka veya yaratıcılık gibi psikolojik alanlarda ortalamanın üzerindeki gelişimine, bazen de çocuğun başarılarına ve ölçülebilir öğrenme sonuçlarına atıfta bulunmaktadır (Hany, 1993). Sidney Moon (2006) üstün zeka/yetenek tanımları arasındaki ayrımı şu şekilde yapmaktadır;

- Kavramsal; üstün zeka/yetenekli bir kişinin tanımlandığı teorik kavramlara dayanan,
- Operasyonel; üstün zeka/yetenek kavramlarını uygulamaya yönelik kullanan ve üstün zeka/yetenekli bireylerin tanımlama süreciyle ilgili bilgi sağlayan.

5.3. İKİ KERE ÖZEL KAVRAMI

İki kere özel kavramı (twice-exceptionality), özel eğitim ve üstün zeka/yeteneklilerin eğitimi alanlarında uzun yıllardır yapılan araştırmaların kesişim noktalarının fark edilmesiyle ortaya çıkmıştır (Baldwin ve diğerleri, 2015a). Süreç içinde iki kere özel kavramına ilişkin birçok tanım yapılmıştır. İlk yapılan tanımlardan biri; bir öğrencinin aynı anda hem Üstün zeka/yeteneğe hem de herhangi bir öğrenme güçlüğüne sahip olması şeklindedir (Klingner, 2022). Literatürde iki kere özel öğrencileri tanımlamak için "çifte istisnai" (dual exceptional), "öğrenme güçlüğüne sahip üstün zeka/yetenekli" (gifted student with learning difficulty) gibi terimler kullanıldığı görülmektedir (Şentürk vd, 2022a). Ancak son yıllarda, "iki kere özel (2Ö)" (twice-exceptional- 2E) terimi üzerinde büyük ölçüde uzlaşıldığı ve daha çok tercih edildiği tespit edilmiştir (Amiri, 2020). İki kere özel kavramı "benzersiz" bir bilişsel kapasiteye veya yeteneğe sahip olan ve aynı zamanda farklı alanlarda zorluk, bozukluk ve/veya engellilik durumu bulunan öğrencilerin varlığına ve ihtiyaçlarına işaret etmektedir (Baldwin ve diğerleri, 2015b).

Amerika Birleşik Devletleri'nde kabul edilen "Engelli Bireylerin Eğitimi Yasası"

(IDEA), engel alanlarını 13 farklı kategoriye ayırmaktadır: “zihinsel yetersizlik, işitme engeli (sağırılık dahil), konuşma veya dil bozukluğu, görme engeli (körlük dahil), duygusal bozukluk, ortopedik engel, otizm, travmatik beyin yaralanması, sağır-körlük, diğer sağlık bozuklukları, özel öğrenme güçlüğü veya çoklu yetersizlik” (IDEA, 2004). Bu kategorilerin on ikisi (zihinsel yetersizlik hariç) üstün zeka/yetenekle bir arada bulunabilir. Foley Nicpon ve diğerleri (2013), üstün zeka/yetenegin ve engellerin bir arada bulunmasını paradoksal bir durum olarak değerlendirmiş ve iki kere özel öğrencilerin özelliklerini ve ihtiyaçlarını tanımlamak için ortak bir tanımın yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, genel olarak kabul gören bir operasyonel tanım geliştirilmiştir:

İki kere özel öğrenciler, matematik, fen, teknoloji, sosyal bilimler, görsel, uzamsal veya sahne sanatları gibi insan performansının bir veya daha fazla alanında yüksek başarı potansiyeli veya yaratıcı üretkenlik gösteren VE yasal kriterlere göre tanımlanan bir veya daha fazla engeli olan öğrencilerdir. Bu engeller arasında özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG); konuşma ve dil bozuklukları, duygusal/davranışsal bozukluklar; fiziksel engeller; otizm spektrum bozuklukları (OSB); veya dikkat eksikliği/hiperaktivite bozukluğu (DEHB) gibi diğer sağlık bozulmaları yer alır. Bu engeller ve üstün zeka/yetenekler, öğrencilerin ileri düzeyde akademik performans veya belirli engelleri açıkça gösteremeyen benzersiz bir öğrenci grubunu oluşturur. Bu öğrencilerin Üstün zeka/yetenekleri engellerini maskeleyebilir ya da engelleri yeteneklerini gizleyebilir” (Reis ve diğerleri, 2014).”

Eğitim ortamlarında, maskeleyen etkisi olarak ifade edilen bu durumdan dolayı iki kere özel öğrenciler üç farklı grupta karşımıza çıkabilir (Baum, 1990). Yine aynı etkiye bağlı olarak iki kere özel öğrencilerin tanımlanması ve uygun müdahalenin yapılması oldukça karmaşık ve zor bir süreci beraberinde getirir. Buna göre;

- Birinci grupta; üstün zeka/yetenekli olarak tanımlanmış ancak belirli akademik alanlarda zorlanan ve beklenen başarıyı gösteremeyen öğrenciler yer almaktadır. İlkokul yıllarında bu gruptaki öğrenciler akranlarından ileri düzeyde performans gösterebilirler; ancak ortaokul veya lise döneminde müfredatın zorlaşması ve organizasyonel görevlerin artması ile birlikte bu durumu daha fazla üstün zeka/yetenekleri sayesinde telafi edemeyebilir ve başarı düzeyleri düşmeye başlayabilir.
- İkinci grupta; özel gereksinimli birey tanısı konmuş ve belirli akademik alanlarda ortalama veya ortalamanın altında performans gösterdikleri için üstün zeka/yetenekleri

göz ardı edilen veya dikkate alınmayan öğrenciler bulunmaktadır. Bu öğrenciler özel eğitim desteği için yönlendirilirken; onlara güçlü yönlerini geliştirmeye yönelik ileri düzey öğrenme fırsatları sunulmaz.

- Üçüncü grupta ise; özel eğitim veya üstün zeka/yetenek ihtiyacı olduğuna dair net bir gösterge ortaya koymayan, yetenekleri ve engelleri birbirini karşılıklı olarak maskeleyen öğrenciler yer almaktadır. Bu durumda, “ortalama” olarak algılanabilirler ve ne üstün zeka/yetenekli ne de özel gereksinimli olarak tanımlanırlar.

Üstün zeka/yetenek ve güçlüklerin bir arada bulunması, yönlendirme ve tanılama sürecini karmaşık bir hale getirir. Bu durum öğretmenlerin, eğitim çalışanlarının ve ebeveynlerin iki kere özel öğrencileri fark etmesini, anlamasını ve desteklemesini zorlaştırabilir. Özellikle maskeleyen etkisiyle, öğrencinin üstün zeka/yeteneklerinin öğrenme zorluklarını telafi etmesi veya tam tersinin gerçekleşmesi durumunda doğru veya her iki alanı da kapsayan bir tanılama yapmak güçleşir. Bu durum, iki kere özel öğrencilerin ihtiyaç duydukları eğitime ve sosyal-duygusal desteğe erişmelerine engel olur (Şentürk et al., 2022b). Bu nedenle, eğitimcilerin, öğretmenlerin, ebeveynlerin ve konuyla ilgili diğer profesyonellerin iki kere özel olma durumunun ve maskeleyen etkisinin farkında olmaları beklenir. Ayrıca, bu öğrencilerin sadece üstün zeka/yetenek veya sadece özel gereksinimli akranlarından farklı özelliklere ve ihtiyaçlara sahip olduğunun da bilinmesi gerekmektedir. Eğitimciler ve öğretmenler bu öğrencileri fark etme, uygun yönlendirmeyi yapma ve gerekli desteği sunma noktasında kritik bir role sahiptir. Benzer şekilde okul psikolojik danışmanlarına da bu konuda, özellikle ailelerin iki kere özel olmasının farkına varmaları, anlamaları ve müdahale sürecine destek olmalarını sağlama noktasında, önemli görevler düşmektedir (Foley-Nicpon & Assouline, 2015).

Sonuç olarak; iki kere özel öğrencilerin belirlenmesi detaylı, kapsayıcı ve işbirlikçi bir yaklaşım gerektiren karmaşık bir süreçtir. Geleneksel tanılama modelleri bu öğrencileri her zaman doğru bir şekilde tanımlayamayabilir. Sürece dayalı çoklu tanılama yaklaşımlarına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda; okuma ve matematik gibi akademik alanlardaki değişkenliği değerlendirmek için tarama modelleri geliştirilmiştir (McCallum et al., 2013). Hem üstün zeka/yetenek hem de özel öğrenme güçlüğüne sahip iki kere özel öğrencilerin bilişsel özelliklerini belirlemek için müfredat bazlı psikometrik ve dinamik değerlendirmelerin de literatürde yer almaya başladığı görülmektedir (Al-Hroub, 2021). Bu tanılama/değerlendirme modelleri, iki kere özel öğrencilerin hem üstün zeka/yeteneklerini hem de güçlüklerini dikkate alan kapsamlı ve çok boyutlu bir yaklaşım içermektedir.

Davidson Enstitüsü iki kere özel öğrencilerin tanılanması için aşağıdaki stratejileri önermektedir;

- Kapsamlı bir yöntem ve çoklu ölçüm modellerini benimseyin, yazılı testler ve davranış değerlendirmeleri dahil olmak üzere çeşitli değerlendirme yöntemlerini kullanın.
- Öğrencinin güçlü yönlerini ve engellerini/zorluklarını kapsamlı bir şekilde anlamak için hem yapılandırılmış değerlendirmeler hem de informal gözlemler yapın.
- İki kere özel öğrencilerin çoğunun düzensiz/tutarsız performans ve senkronik olmayan gelişim gösterdiğini dikkate alarak IQ puanlarını ayrıntılı bir biçimde analiz edin.
- Öğrencilerin formal yazılı testlerdeki ayrıntılı bilgileri işlemede zorlanması durumunda, sözel değerlendirmeyi bir alternatif olarak düşünün.
- Öğrencilerin gerçek performansını ortaya koyması için onlara yeterli süre tanıyın, gerekirse genişletilmiş zaman çizelgeleri sunun.

5.3.1. İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLERİN ÖZELLİKLERİ

İki kere özel öğrencilerin üstün zihinsel performansa ya da yeteneğe sahip olmaları ve aynı zamanda çeşitli açılardan öğrenmede zorluk yaşamaları onların en temel ayırt edici özelliklerindedir. Bunun yanı sıra, onları sadece üstün zeka/yetenekli ya da sadece özel gereksinimli akranlarından ayıran farklı özellikleri de bulunmaktadır. Gelişim alanları açısından eşzamanlı olmayan yapılarına bağlı olarak genellikle bilişsel yetenekleri ile belirli akademik alanlardaki performansları arasında önemli bir uyumsuzluk gözlenir. Bir yandan ileri düzeyde yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, vb. gibi becerilere sahipken; diğer yandan organizasyon, dikkat, odaklanma, plan yapma, işleyen bellek gibi yürütücü işlevlerde zorluklar yaşayabilirler. Bir alanda akranlarından ileri düzeyde performans sergileyen iki kere özel öğrenciler başka bir alanda en temel görevleri yerine getirmede ya da akranlarının zorluk yaşamadan edindikleri becerilere sahip olmada sorun yaşayabilirler. Bu nedenle eğitim sürecinde pek çok zorlukla karşı karşıya kalırlar. Ayrıca gelişimsel açıdan tutarsız bir performans sergilemeleri kendilerini ve yeteneklerini anlamalarını zorlaştırır. İki kere özel öğrencilerin akademik benlik algısının ve öz-yeterliklerinin genellikle düşük olduğuna dair pek çok araştırma bulunmaktadır (Baldwin vd., 2015a). İç dünyalarında başarısızlık, depresyon, düşük öz-yeterlik ve değersizlik duyguları yaşarken; bu durumun dışı vurumu olarak saldırganlık ve hiperaktivite gibi davranışlar sergileyebilirler (Foley-Nicpon vd., 2010). Sağlıksız mükemmeliyetçilik, yoğun duygu durumu, düşük benlik saygısı, hayal kırıklığı ve zorlu görevlerle karşılaştıklarında pes etme eğilimi gibi sosyal, duygusal ve davranışsal özellikler gösterebilirler (Pfeiffer, 2015).

Özellikler	Üstün Zeka/ Yetenek	Özel Öğrenme Güçlüğü & Üstün Zeka/ Yetenek	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu & Üstün Zeka/ Yetenek	Otizm Spektrum Bozukluğu & Üstün Zeka/ Yetenek
Akademik Özellikler	<ul style="list-style-type: none"> • Zengin kelime dağarcığı • Hızlı okuma becerileri • Erken okuma eğilimi • Güçlü hafıza • Üst düzey düşünme ve problem çözme becerileri • Kavramsallaştırma sentez ve soyutlama gücü 	<ul style="list-style-type: none"> • Erken sözel gelişime rağmen okumada zorlanma • Disgrafi • Disleksi • Diskalkuli • Kısa süreli hafıza problemleri • Eleştirel ve yaratıcı düşünmede güçlü • Belirli ilgi alanlarında derin bilgiye sahip olma • Uzamsal görevleri tercih etme 	<ul style="list-style-type: none"> • Bir göreve başlama, takip etme veya tamamlamada zorlanma • Eleştirel ve yaratıcı düşünmede güçlü • Uzamsal görevleri tercih etme 	<ul style="list-style-type: none"> • Dil gecikmesi olmadan uygun bilişsel gelişim • Eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi gerektiren soyut kavramları ve görevleri anlama zorluğu • Uzamsal görevleri tercih etme • Tek tip ve sınırlı görevlerle meşgul olma
Dikkat Problemleri	<ul style="list-style-type: none"> • İlgi alanlarında uzun dikkat süresi • Hızlı öğrenmeye bağlı olarak çabuk sıkılma ve dikkatin dağılması 	<ul style="list-style-type: none"> • Kısa dikkat süresi ve hızlı dikkatin dağılması • Aşırı hareketlilik veya durağanlık 	<ul style="list-style-type: none"> • Hareketsiz duramama, kıpır kıpır olma, sürekli hareket etme • Hareketsiz kalma zorluğu • Hızlı dikkatin dağılması 	<ul style="list-style-type: none"> • Belirli veya tekrarlayan hareketler • Nesnelerin parçalarıyla sürekli meşgul olma
Organizasyon Becerileri	<ul style="list-style-type: none"> • Talimatları hızlı ve kolayca takip etme ve tamamlama • Detaylı ve yaratıcı düşünme 	<ul style="list-style-type: none"> • Talimatları anlama ve takip etmede zorluk • Düşünceleri sözlü ve yazılı ifade etmede zorluk • Belirli bir yapı veya öngörülebilirlik olmadığında iş yapma zorluğu (sözel olmayan öğrenme güçlüğü) 	<ul style="list-style-type: none"> • Yönergeleri takip etme ve tamamlamada zorlanma • Zaman yönetiminde zorluk yaşama 	<ul style="list-style-type: none"> • İşlevsiz rutinelere veya ritüellere katı bağlılık

Sosyal Beceriler

- Gelişmiş mizah duygusu
- Ebeveynler, öğretmenler ve diğer yetişkinlerle iyi iletişim kurma
- İleri düzeyde sorumluluk bilinci

- Sosyal bağlamda okuma sorunları (sözel olmayan öğrenme güçlüğü)

- Konuları sosyal bağlamda anlamada zorluk yaşama

- Sosyal etkileşimde nicel bozulma (en az iki yolla)
- Sözel olmayan davranış eksikliği
- Akran ilişkilerinde başarısızlık
- Spontane oluşan mutluluk veya başarıların paylaşılmaması
- Sosyal veya duygusal karşılıklı bağımlılık eksikliği

Kaynak: Reis vd., 2014 & Şentürk vd., 2022a.

Tablo incelendiğinde, üstün zeka/yeteneğin özel eğitimin farklı kategorileriyle bir arada bulunması ile benzersiz bir dizi özelliklere sahip öğrenci gruplarının ortaya çıktığı görülmektedir. Ancak iki kere özel her öğrencinin kendine ait farklı özelliklere sahip olduğu unutulmamalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken husus; tüm farklılıklarına rağmen, iki kere özel öğrencilerin ortak özelliğinin üstün zeka/yetenek olduğu ve buna bağlı olarak güçlü yönlerinin olduğudur. Tablodan da anlaşıldığı üzere iki kere özel bir öğrencinin kesişim yapısına bağlı olarak hem üstün zeka/yetenek hem de özel eğitim desteğine ihtiyacı vardır. Mevcut potansiyellerine tam olarak ulaşmaları için güçlü yönlerinin farkına varmak, onların da bunu fark etmesini sağlamak ve desteklemek; zayıf yönlerini ise uygun müdahalelerle güçlendirmek ve gerekli sosyal-duygusal destekte bulunmak oldukça önemli bir yaklaşımdır.

5.3.2. İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLERİN EĞİTSEL İHTİYAÇLARI

İki kere özel öğrenciler için müdahale stratejileri, akademik ve sosyal gelişimleri açısından büyük önem taşır. Araştırmalar, bu öğrencilerin belirlenmesinde, güçlü ve zayıf yönlerinin tespit edilmesinde ve uygun eğitim önerilerinin geliştirilmesinde kapsamlı değerlendirmelerin önemini vurgulamaktadır (Assouline vd, 2010). Mevcut ampirik bulgulara dayanarak, birincil müdahale stratejilerinin öğrencinin güçlü yönlerine ve ilgi alanlarına odaklanarak, kapasitesine uygun zorluklar sunulması ve görevler verilmesi önerilmektedir. İkincil müdahaleler ise zayıf yönlerin giderilmesine ve telafi stratejilerinin öğretilmesine yönelik olmalıdır (Neihart, 2008). Erken müdahale stratejileri ve hem güçlü hem de zayıf yönlerin ele

alınması açısından “Müdahaleye Tepki” (Rtl) yaklaşımının faydalı olduğu düşünülmektedir (Pereles vd., 2009). Crepeau-Hobson ve Bianco (2010), öğrenme güçlükleri olan üstün zeka/ yetenekli öğrenciler için Müdahaleye Tepki yaklaşımına dayalı bir entegre model geliştirmiştir. Bu model üç aşamadan oluşur:

Aşama 1: Genel eğitim sınıfında eğitim-öğretim ve değerlendirme ile başlar, öğrencilerin ilgi alanlarını, güçlü yönlerini ve yeteneklerini keşfetmeleri ve sergilemeleri için fırsatlar sunulur. Sınıf seviyesinin üzerindeki öğrencileri de belirlemeyi içerecek şekilde hazırlanmış genel bir tarama (değerlendirme) yapılır ve ek desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler tespit edilir.

Aşama 2: Öğrencilerin güçlük/zorluk/engel durumlarını ve güçlü yönlerini anlamak için hedefe yönelik değerlendirmeleri içerir. Ana müfredat içinde farklılaştırılmış eğitim ve zenginleştirme fırsatları sağlanır ve okul personeli/uzmanlar arasında iş birliği yapılarak öğrencilerin yeteneklerini ve zorluklarını ele alan iki açıdan farklılaştırılmış bir müfredat geliştirilir.

Aşama 3: Bu aşama ihtiyaçları aşama 2’de karşılanamayan öğrenciler için ayrılmış olup, kapsamlı bir psiko-eğitimsel değerlendirmeyi içerir. Bu değerlendirme hem üstün zeka/ yetenekliliği hem de özel gereksinimleri değerlendirmek için standartlaştırılmış bilişsel yetenek ve başarı değerlendirmelerinin yanı sıra çoklu yöntemleri içerir. Değerlendirme verilerine dayalı olarak, akademik zorlukları ele almak ve ileri düzey öğrenme ihtiyaçlarını desteklemek için bireyselleştirilmiş stratejiler ve hizmetler içeren bir müdahale planı geliştirilir. Bu aşamada, gerekli görüldüğü takdirde devam eden ilerleme izleme ve müfredat değişiklikleri uygulanır.

Bu aşamalara ek olarak; iki kere özel öğrencilere öz düzenleme, duygu yönetimi, azim, sabır, ilişkileri geliştirme gibi sosyal ve duygusal beceriler kazandırmak da onların uzun vadeli sonuçlarını iyileştirmek açısından önemli görülmektedir (Neihart, 2008). Üstün zeka/yeteneyeğe ve özel gereksinime yönelik müdahaleler, bu öğrencilerde motivasyonu, özgüveni, öz yeterliliği ve öğrenmeye bağlılığı artırmaktadır. Ayrıca, benzer zorluklara sahip akranlarıyla çalışma ve telafi stratejileri geliştirmeyi teşvik eden programların da etkili olduğu belirtilmektedir (Reis vd., 2000). Bu öğrenciler için esnek, çok boyutlu ve bireyselleştirilmiş eğitim programlarına ihtiyaç vardır. Programlarda esneklik, onların çeşitli yetenekleri ve ihtiyaçlarını karşılamak için gereklidir. Aynı ders içinde bile ek zamana, farklı öğrenme stratejilerine veya öğretim desteğine ihtiyaç duyabilirler. Örneğin; bilgisayar destekli uygulamalar, özel öğrenme güçlüğü olan üstün zeka/yetenekli bir öğrenciye okuma ve yazmada yardımcı olabilir. Bu müdahale yalnızca akademik başarıyı artırmakla kalmaz, aynı zamanda sosyal-duygusal gelişimi de destekler ve özgüvenlerini artırır. Bir diğer önemli nokta ise öğretmenler, uzmanlar, psikolojik danışmanlar, ebeveynler ve karar vericiler arasındaki iş birliğidir. Özet olarak eğitim ortamlarında:

- Öğrencinin güçlü yönlerini ve ilgi alanlarını fark edin, geliştirin ve onları bu yönde teşvik edin.
- Öğrenmeye bağlılığı artırmak için üstün zeka/yetenekliliği önceliklendiren ve güçlük alanlarını destekleyen müdahaleleri uygulayın.
- Zorlukların üstesinden gelmeleri için öğrencilere telafi teknikleri ve yaklaşımları kazandırın.
- Farklı yetenekleri ve ihtiyaçlara yanıt vermek için esnek, çok boyutlu müfredat/programlar ve bireyselleştirilmiş eğitim planları (BEP) hazırlayın.
- Ekstra zaman, farklı öğretim yaklaşımları ve destekleyici araçlar dahil olmak üzere farklı öğrenme stratejileri kullanın.
- Sosyal ve duygusal becerilerin gelişimini göz ardı etmeyin.
- Benzer zorluklara sahip akranlar arasında ekip çalışmasını teşvik edin.
- Öğretmenler, uzmanlar, ebeveynler ve diğer paydaşlar arasında iş birliği sağlayın.

5.3.3. İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLERİN SOSYAL VE DUYGUSAL İHTİYAÇLARI

İki kere özel öğrenciler, yüksek bilişsel kapasitelerine veya yeteneklerine rağmen, mevcut eğitim ortamlarında hem akademik hem de sosyal ve duygusal sorunlar yaşamaktadırlar (Kaufman, 2018). Her biri kendine özgü bir profile ve ayırt edici özelliklere sahip olan iki kere özel öğrenciler sosyal ve duygusal ihtiyaçları açısından birçok benzer özellikler sergilemektedir. Bu ihtiyaçların karşılanması hem akademik başarıları hem de olumlu kişisel gelişimleri için oldukça önemlidir. Eğitim sürecinde sadece zorluk yaşadıkları alanı özel eğitim desteği ile güçlendirme yoluna gitmek yerine bilişsel, akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçları ele alan kapsamlı planlar yapılmalıdır. İki kere özel öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına örnek olarak;

Benlik algısı: Araştırmalar, iki kere özel öğrencilerin düşük akademik benlik algısına sahip olduğunu göstermektedir. Akademik, sosyal ve duygusal benlik algıları, sadece üstün zeka/yetenekli veya sadece özel gereksinimli akranlarına göre daha düşüktür (Foley-Nicpon vd., 2015). Bilişsel yetenekleri ile özel gereksinimleri arasındaki tutarsızlık nedeniyle kendilerini yanlış anladıklarını/anlaşıldıklarını veya buldukları yere ait hissetmeyebilirler. Olumlu benlik algısı ve özgüven geliştirebilmeleri için güçlü ve zayıf yönlerini fark etmelerine olanak sağlayacak eğitim yaşantısı düzenlenmelidir.

Hayal kırıklığı: Üstün zeka/yetenekleri ile akademik başarıları arasındaki uyumsuzluk, iki kere özel öğrencilerin sık sık hayal kırıklığı yaşamalarına yol açar. Güçlü yönlerine rağmen, bu durum okul deneyimlerine yansımayaabilir ve akademik beklentileri(ni) karşılamakta zorlanabilirler. Bazen en temel konuları anlamakta veya basit görevleri tamamlamakta güçlük çekerler ve öğretmenler ve aile üyelerinden “tembel”, “şımarık” veya “yeterince

çaba göstermiyor” gibi olumsuz etiketlerle karşılaşabilirler. Bu durum onların hayal kırıklığı yaşamalarına, başarılı olma konusundaki inançlarının ve cesaretlerinin azalmasına yol açar (Baldwin vd., 2015b; Neihart, 2008).

Anksiyete: İki kere özel öğrencilerin olumsuz okul deneyimlerinin artan strese ve anksiyeteye yol açtığını ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu durum genellikle görevleri tamamlama ve hedeflerine ulaşmada yaşadıkları zorluklardan ve/veya potansiyelleri ile gerçek performansları arasındaki tutarsızlıktan kaynaklanır ve yetersizlik duygularına ve başarısızlık korkusuna neden olabilir (Beckmann ve Minnaert, 2018; Nielsen, 2002). Özellikle sağlıksız mükemmeliyetçilik gibi kişisel özelliklere sahip olanlarda ruh sağlığı sorunları daha da derinleşebilir (Candler, 2017).

Sosyal Beceriler: İki kere özel öğrenciler üstün zeka/yetenekli akranlarına kıyasla iki kat daha fazla sosyal ve duygusal uyum sorunları yaşayabilir (Neihart, 1999; Neihart vd, 2002). Sosyal beceri eksiklikleri akran ilişkilerini olumsuz yönde etkiler. Arkadaş edinmekte, akranlarıyla iş birliği yapmakta veya sosyal etkileşimleri etkili bir şekilde yönetmekte zorlanabilirler. Bu durumda, okul ortamlarından izole olmuş hissedebilirler veya aidiyet duygusu geliştiremeyebilirler. Bu da yalnızlık veya sosyal dışlanma duygularına yol açabilir. Buna göre, iki kere özel öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını destekleme süreci güçlü ve zayıf yönlerini ele alan çok yönlü bir yaklaşım gerektirir. Bu yaklaşım çerçevesinde öğretmenlere ve diğer eğitim çalışanlarına dikkat etmeleri gereken başlıca hususlar aşağıda belirtilmiştir.

- **Öz farkındalığı geliştirin:** Öğrencilere güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmalarına, öğrenme farklılıklarının sosyal etkileşimlerini ve duygularını nasıl etkileyebileceğini anlamalarına destek olun.
- **Başa Çıkma Stratejilerini Öğretin:** Öğrencilere stres, hayal kırıklığı ve anksiyeteyi yönetmek için bu duygularla başa çıkma yollarını öğretin.
- **Sosyal becerilerini ve akran ilişkilerini destekleyin:** İki kere özel öğrencilerin benzer ilgi, yetenek ve zorluklara sahip akranlarıyla etkileşimde bulunmaları için fırsatlar sunarak aidiyet ve destek duygusu kazanmalarına katkı sağlayın.
- **Öz savunuculuğa teşvik edin:** İhtiyaçlarını, düşüncelerini ve duygularını özgüvenle nasıl ifade edebileceklerini, gerektiğinde yardım talep etmeleri gerektiğini öğretmek kendilerini savunmaları için güçlenmelerini sağlayın.
- **Destekleyici bir ortam sunun:** Her öğrencinin değerli, kabul edilmiş ve anlaşılabilir hissetmesini sağlayacak güvenli ve destekleyici bir sınıf ortamı oluşturun ve tüm okul personelinin bu sürece dahil edin.
- **Bireyselleştirilmiş destek sağlayın:** Her öğrencinin benzersiz ihtiyaçlarına uygun bireyselleştirilmiş destek ve uygulamalar sunun.

- **Danışmanlık hizmetleri sağlayın:** Öğrencilere duygularını, endişelerini ve zorluklarını eğitilmiş bir profesyonel veya akranlarıyla tartışabilecekleri danışmanlık hizmetlerine veya destek gruplarına erişimini sağlayın.
- **Ebeveynleri sürece dahil edin:** Öğrencinin güçlü ve zayıf yönleri, sosyal-duygusal ihtiyaçları hakkında bilgi almak ve hem evde hem de okulda destek stratejilerini eş zamanlı sürdürmek için ebeveynlerle iş birliği yapın.
- İki kere özel öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının desteklenmesinin, onların iyi oluş hali, akademik başarıları ve genel gelişimleri için hayati önem taşıdığını sık sık kendinize ve çevrenizdekilere hatırlatın.

5.4. ORTAK ÜLKELERİN MEVCUT DURUMU

5.4.1. TÜRKİYE

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİME İHTİYAÇ DUYAN BİREYLERİN EĞİTİMİ

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi toplumuna sağladığı eğitim imkanları ve kaliteli eğitim uygulamaları ile doğru orantılıdır. Eğitim hizmetlerinin kalitesi ise her bireye değer vermek ve bireyi merkeze alarak eğitim-öğretim faaliyetlerini planlamaktan geçer. Eğitim hizmetlerinde her bireye değer verme arttıkça hem genel eğitim hem de özel eğitimden yararlandırılan bireylerin, daha kaliteli eğitimle buluşma olanağı da artmaktadır. Türkiye de son yıllarda bireyi merkeze alarak hareket etme anlayışının yükselmesi, özel eğitim alanında da önemli gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yetersizliği olsun veya olmasın tüm bireylere değer vermek ve her bireyin eğitim öğretim olanaklarından yüksek düzeyde faydalanabilmesi bakımından nelerin yapılabileceğinin sorgulanması, Türkiye'de genel eğitim ve özel eğitim alanında sunulan hizmetlere, eğitim politikalarına yön vermiş ve yöne vermeye de devam etmektedir. Geçmişten günümüze toplumların bireylere karşı bakış açıları ve benimsedikleri eğitim politikaları hem dünyada hem Türkiye de özel eğitim alanında çok farklı gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye de özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimleri konusunda özel eğitim alanının tarihsel gelişimi, yasal çerçeveleri ve özel eğitim hizmetlerinin sunumuna değinilmiştir.

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin özel eğitim olanaklarına ulaşmaları hem dünyada hem de Türkiye de zorlu bir süreçten geçtikten sonra gerçekleşmiştir. Türkiye bulduğu konum itibariyle bu konuda hem batı hem de doğudaki gelişmelerden etkilenmiştir. Dünyada özel eğitimin tarihsel sürecine bakıldığında, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin ilk çağlarda yaşama hakkı bile tanınmadığı görülmektedir (Çitil, 2012). Semavi dinlerin yayılması ile batıda engelli bireylere karşı olumsuz tutumlar azalmaya başlamış, Rönesans ve reform hareketleriyle birlikte bireylere gösterilen değerler ön plana çıkmıştır. Engelli bireylerin eğitimine ilişkin ilk sistemli çabaların 16. yüzyılda başladığı görülmektedir. Tarihsel açıdan ilk olarak işitme engelli bireylere yönelik eğitim girişimleri daha sonra görme engelliler, zihinsel engelli bireylere yönelik olarak devam etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1800'lü yıllarda engelli bireylere yönelik olarak okulların açıldığı görülmektedir. 20. yüzyılın başlarında zeka testleri ile bireylerin ölçümlenmesi sonucunda bireylerin zeka düzeyi farklılıklarının belirlenmesi kolaylaşmıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısında özel eğitim okullarının sayısı artarken, ikinci yarısında kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının hız kazandığı bir dönemdir. Özellikle 1970'li yıllarda pek çok ülkenin yasalarında kaynaştırma uygulamasının yer alması ve ABD'de 1975 yılında çıkarılan Tüm Engelli Çocuklar İçin Eğitim Yasası, 1990 yılında kabul edilen (P.L. 101-476) Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitimi Yasası (IDEA) kaynaştırma uygulamasının daha da güçlenmesini sağlamıştır.

Dünyada özel eğitim alanında bu gelişmelerle birlikte Türkiye'de tarihsel açıdan benzer bir şekilde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere karşı bakış açısının ve eğitim olanaklarının geliştiği görülmektedir. İslamiyet öncesi engelli bireylerle ilgili bilgiler sınırlı olup, İslamiyet sonrasında engelli bireylere yönelik olarak tedavi ve bakım hizmetlerinin sunulduğu görülmektedir. Selçuklu döneminde yapılmış olan darülacezeler, Osmanlı döneminde darüşşifa ve Bimarhanelerin engeli ve ruhsal sorunu olan bireylere hizmet vermiştir (Ünlü, 2018). Sistemli olarak özel eğitim hizmetinin verilmesi ise Osmanlı döneminde 16. Yüzyılda "Enderun Mekteplerine dayanmaktadır. Enderun mektepleri üstün yetenekli bireylerin eğitimi için açılmıştır. 1889 yılında ise işitme engelliler için Dilsizler Mektebi açılmış daha sonra görme engelliler için de bir sınıf açılarak 1926 yılına kadar hizmet vermiştir (Çitil, 2009; Günay ve Güngör, 2013). Kurtuluş Savaşı döneminde 1921 yılında ise Özel İzmir Sağır ve Körler müessesesi adıyla bir okul açılmış bu okul Sağlık Sosyal ve Yardım Bakanlığına bağlı olarak 1950 yılına kadar hizmet vermiştir (Akçamete ve Kaner, 1999). Cumhuriyetin kabulüyle birlikte eğitimde cinsiyet ve sınıf ayrımının ortadan kalkmasının benimsenmesiyle birlikte eğitime verilen önemde artmıştır. 1951 yılında ise özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve yürütülmesi Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir (Akçamete ve Kaner, 1999). Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesi ile birlikte yönetsel, yasal ve kurumsal açıdan birçok gelişim söz

konusu olmuştur. Özel eğitim alanında personel yetiştirilmesi amacıyla 1952 de Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesinde özel eğitim şubesi açılmış (Enç, Çağlar ve Özsoy, 1987) 1955 yılında günümüz Rehberlik Araştırma Merkezlerinin temelini oluşturan Psikolojik Servis Merkezi Kurulmuştur. Aynı yılda iki ilkokulda zihinsel yetersizliği olan bireyler için özel sınıf açılmıştır (Özsoy, 1990). 1950 yılı itibariyle özel eğitim alanında hem özel personel yetiştirme çabalarının hem de özel sınıf ve okulların sayısının gittikçe arttığı, özel eğitim alanına yönelik bir takım yasal düzenlemelerin oluşturulduğu görülmektedir. Bu nedenle 1950'li yıllar Türkiye'de özel eğitim alanının gelişmesi açısından bir dönüm noktası olmuştur.

TÜRKİYE'DE ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİNİN YASAL ÇERÇEVESİ

Türkiye'de özel eğitim hizmetleri yasal çerçevesi ile ilgili olarak yukarıda da bahsedildiği üzere 1950'li yıllar önemli olmakla birlikte 1950 öncesinde çocuk hakları ve özel bireylere ilişkin önemli yasal düzenlemeler de mevcuttur. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi (1923), Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun (1929), İdil Biret ve Suna Kan'ın Yabancı Memleketlerde Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun (1948), BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948), Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun (1949) bu konudaki yasal düzenlemelerdir. Bu yasal düzenlemelerle birlikte çocuklara, üstün zeka/yetenekli bireylere ve özel gereksinimi olan bireylere birtakım haklar verilerek yasal güvence altına alınmıştır. 1950 sonrasında da çıkarılan yasalarla birlikte özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin hakları genişletilmiştir. 6660 sayılı Güzel Sanatlarda Fevkalâde İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkındaki Kanun (1956), 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun (1957), Çocuk Hakları Bildirisi (1959), 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961), 1961 Anayasası, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği (1962) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973), BM Genel Kurulunun 3447 sayılı ilke kararı ile Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirisi (1975), 1982 Anayasası, BM Engellilerin Mesleki Rehabilitasyonu ve İstihdamı Hakkında 159 Sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü Sözleşmesi (1983), BM Salamanca Bildirisi (1994), 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (1983), 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu (1983), 1997 yılında çıkarılan 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanununun yerine geçmiştir) özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin haklarının genişletildiği yasalardır. Yirmi birinci yüzyılın ilk yarısında ise Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yayınlanmış, Engelli Hakları Sözleşmesi ise 30 Mart 2007 tarihinde taraf devletlerin imzasına açıldıktan sonra aynı tarihte ülkemiz tarafından da imzalanmıştır. Günümüzde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle ilgili sunulan hizmetlerin başlıca yasal dayanağını "573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname", "Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği" ve "5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun" oluşturmaktadır.

Özet olarak tarihsel süreç incelendiğinde çıkan yasalar, eğitim politikaları, uluslararası alınan kararlar, özel eğitim alanına personel yetiştirme faaliyetleri Türkiye’de özel gereksinimi olan bireylerin sosyal, eğitsel, ekonomik açıdan hak elde etmelerini sağlayarak sunulan hizmetlerden faydalanmalarını sağlamıştır.

TÜRKİYE’DE ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİNİN SUNUMU

Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin sunumunda doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) sorumlu olmakla birlikte MEB’e bağlı olarak farklı birimler bu süreçte görev yapmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı içerisinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu birimlerin başında bulunmaktadır. 1980 yılında kurulan Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2011 yılından itibaren 7 daire başkanlığı ve 1 özel büro olarak hizmet sunmaktadır. Yedi daire başkanlığı içerisinde Eğitim Politikaları Daire Başkanlığı, Programlar ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı, Özel Eğitim ve Kaynaştırma Daire Başkanlığı, Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı, Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı, İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı bulunmaktadır. Her birim kendi görev ve sorumlulukları çerçevesinde özel eğitim hizmetlerini yürütmektedir. Örneğin Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı’nın Bilim ve sanat merkezlerinde eğitim alacak üstün zeka/ yetenekli öğrencilerin yönlendirilmesi ve tanınması ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek, üstün zeka/ yetenekli öğrencilerin sosyal, duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla araştırma, planlama, uygulama, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları yapmak, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin ailelerine yönelik eğitimler düzenlemek, Bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan öğretim programlarının hazırlanmasına yönelik iş ve işlemleri ilgili birimler ile iş birliği içinde yürütmek, üstün zeka/yetenekli bireylerin eğitimine ilişkin politika, strateji ve hedeflerin tespiti amacıyla araştırma ve incelemeler yapmak gibi görevleri bulunmaktadır. Genel müdürlük bünyesinde yürütülen iş ve işlemler 573 sayılı KHK ve Özel Eğitim Hizmetleri yönetmeliği çerçevesinde yürütülmektedir. Genel Müdürlük tüm kademelerde özel eğitim hizmetlerinin sunumunda sorumlu olmakla birlikte MEB içerisinde yer alan diğer genel müdürlükler ve farklı kamu kurumları ile iş birliği içerisinde hareket etmektedir. Örneğin MEB içerisinde yer alan Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik hizmetler sunmaktadır. Özellikle özel özel eğitim okulları, özel eğitim rehabilitasyon merkezleri Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü’nün görev alanı içerisinde yer almaktadır. 2022/2023 Milli Eğitim İstatistiklerine göre Türkiye’de 222 özel eğitim rehabilitasyon merkezi bulunmakta ve bu merkezlerden 531.016 öğrenci yararlandırılmaktadır. 15 özel özel eğitim anaokulu, 13 özel özel eğitim ilkokulu, 5 özel özel eğitim ortaokulu ve 2 özel özel eğitim ortaöğretim okulu hizmet vermektedir. 2022-2023 Milli Eğitim Bakanlığı eğitim istatistiklerine bakıldığında

örgün özel eğitim hizmetlerinden toplam 507.804 öğrenci yararlanmaktadır. Bu öğrencilerden 8799'u okul öncesi, 191.632 si birinci kademe, 208.503'ü ikinci kademe ve 98.870'i üçüncü kademe özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Belirtilen kademelerde eğitim alan toplam 507.804 öğrenciden 384.250'si kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına devam etmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2023).

Milli Eğitim Bakanlığı dışında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü engelli ve yaşlılara yönelik bakım ve koruma hizmetleri sunmakta, Türkiye İş Kurumu ise engelli bireylerin mesleki eğitim ve iş kurmalarına yönelik hizmetler vermektedir. Ayrıca Yükseköğretim kurumlarında Eğitim Fakültelerinde Özel Eğitim Bölümlerinde özel eğitim öğretmenleri ve uzmanları yetiştirilmekte, bazı üniversiteler içerisinde uygulama ve araştırma merkezleri ile hem özel eğitim ihtiyacı olan bireylere hem de ailelerine yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

EĞİTİM TÜR VE KADEMELERİNDE ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

Türkiye'de özel eğitim hizmetleri eğitim tür ve kademelerine göre farklılaşmaktadır. Sunulan özel eğitim hizmetleri erken çocukluktan başlayarak okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kademelerinde yürütülmektedir.

Erken çocukluk dönemi 0-36 ay arasındaki çocukların eğitim faaliyetlerini kapsayan, çocuğun yanında ebeveynlerinde bilgilendirildiği, eğitime alındığı bir dönemdir. Çocuğun ve ailelerin gereksinimleri dikkate alınarak gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri her bir çocuk için haftada 2 gün ikişer eğitim saati olacak şekilde yürütülmektedir.

Okul öncesi eğitim ise 36 ayını tamamlamış özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için zorunlu olup kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları doğrultusunda sürdürülmesi esastır. Ancak bu çocuklar için özel eğitim kurumlarında veya özel eğitim sınıflarında da bu eğitim hizmeti sağlanabilmektedir.

İlköğretim ve ortaöğretim ise kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarından yararlandırılarak sürdürülebileceği gibi özel eğitim okullarından da yararlandırılabilirler. En az kısıtlayıcı eğitim ortamı çerçevesinde öğrencilerin yönlendirilmeleri Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Çeşitli nedenlerden dolayı ilköğretimi tamamlayıp ortaöğretime devam edemeyen öğrenciler için açık öğretime devam etme olanağı da bulunmaktadır.

Ortaöğretimi tamamlayan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler yükseköğretime de devam edebilmektedir. Bireyin başvurması halinde Özel gereksinimi bireyin yetersizlik türü ve özelliklerine göre Yükseköğretim Kurumunun giriş sınavında gerekli düzenlemeler yaparak öğrenci sınava girebilmektedir. Sınav sonucuna göre özel eğitime ihtiyacı olan birey bir programa yerleşebilmekte ve yükseköğrenim görebilmektedir.

Bu eğitim kademelerinin dışında eğitim türü açısından değerlendirildiğinde evde eğitim, yaygın eğitim, hastanede eğitim, tamamlayıcı eğitim ve aile eğitimleri sunulmaktadır. Türkiye’de özel gereksinimi olan bireylere özel eğitim hizmetlerinin sunumunda, aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda hareket edilmektedir.

Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda öğrencilere;

- a)** Bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim hizmeti sunulması,
- b)** Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılması,
- c)** Özel eğitim hizmetlerine erken dönemde başlanması,
- ç)** Özel eğitim hizmetlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanıp yürütülmesi,
- d)** Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitsel performansları doğrultusunda amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitim görmelerine öncelik verilmesi,
- e)** Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini sürdürebilmeleri için kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılması,
- f)** Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için BEP geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması,
- g)** Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılmalarının sağlanması,
- ğ)** Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılması, esastır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Son yıllarda ülkemizde özel gereksinimi olan bireylerin ayrı okulları yerleştirilmesinden ziyade kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına uygun olan öğrencilerin yerleştirilmesi yönünde bir eğitim politikası daha çok benimsenmiştir. Özel gereksinimi olan bireylerin eğitim uygulamalarını bakıldığında Türkiye’de genel eğitim sınıflarında akranları ile birlikte tam zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarından, genel eğitim okullarında özel sınıf (yarı zamanlı kaynaştırma/bütünleştirme) uygulamalarından, benzer özel gereksinime sahip bireylerle ayrı özel eğitim okullarından yararlandıkları görülmektedir. Bununla birlikte özel rehabilitasyon merkezleri ve üniversitelerde bulunan araştırma merkezleri aracılığıyla da destek eğitim hizmetleri sunulmaktadır.

TÜRKİYE'DE ÜSTÜN ZEKAYETENEKLİLERİN EĞİTİMİ

İnsan bireysel farklılıklara sahip olarak dünyaya gelir ve kendi yolunu potansiyeline göre belirlemek ister. İnsanın potansiyeli bireysel farklılıklarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak aldığı eğitim sayesinde ortaya çıkar. Bu düşünce Platon'un "Devlet" adlı eserinde insan madenlere benzetilerek şu şekilde ele alınmaktadır;

"Farklı nitelikteki insanlara verilecek eğitim onların potansiyeline uygun olmalıdır. İleride verilecek görevler de bu potansiyelin geliştirilmesiyle olacaktır. İnsanların en seçkinleri altın madenine benzer, Altın madenine benzetilenler yönetici olarak eğitilecektir. Yardımcılar gümüş, usta ve çiftçiler de demir ve tunç potansiyeli taşırlar. Altın potansiyeline sahip olanlar yönetecek, gümüş yaratılışlılar yöneticilere yardımcı olacaklar, demir ve tunç yaratılışta olanlar da itaat edecektir (Platon, 2008)."

Günümüzde, pek çok ülke bireylerin potansiyellerine uygun olarak eğitim alması anlayışından hareket ederek üstün zeka/yetenekli bireylerin eğitimi konusuna önem vermektedir. Türkiye'de üstün zeka/yeteneklilerin eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) temel aldığı üstün zeka/yetenekli birey tanımı üzerine inşa edilmektedir. MEB'e göre üstün zeka/yetenekli birey; zekâ, yaratıcı düşünme, sanat becerisi veya ders başarıları açısından yaşlılarına göre üst düzey performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen ve bu alanlarda özel eğitime gereksinim duyan çocuklardır. Bu tanımdan hareket ettiğimizde üstün zeka/yetenekli bireyin özellikleri ve gereksinimleri yönünden yaşlılarından belirgin olarak farklı olduğu ve örgün eğitimdeki müfredat dışında farklı eğitici programlarla desteklenmeye ihtiyaç duydukları görülmektedir (Bakioğlu, 2013). Üstün zeka/yeteneklilerin potansiyellerini en üst düzeyde kullanmaları için onlara uygun eğitim ortamlarının sunulması gerekmektedir. Türkiye üstün zeka/yetenekli bireylerin eğitimi bakımından, dünyada ilk uygulamalara sahip ülkelerden biri olup deneyimleri çok eskilere dayanır. Selçuklularda Nizamiye Medreselerinde başlamış olan üstün zeka/ yeteneklilerin eğitimi Osmanlı İmparatorluğu'nda Enderun Mektepleri'nde devam etmiştir.

Enderun Mektepleri

Üstün zeka/yetenekliler eğitiminin planlı, kapsamlı ve sistematik olarak uygulandığı dünyadaki ilk eğitim kurumu Enderun Mektebi'dir. Enderun Mektebi II. Murat zamanında 15. yüzyılın ortalarında kurulmuş ve işlevini Fatih Sultan Mehmet zamanında kazanmıştır (Kaya, 2013). Bu mektepte bir komite tarafından Türk ve Müslüman olmayan ailelerden 8-18 yaş aralığındaki erkek çocuklar arasından seçim yapılmaktadır. Enderun Mektebinde, devrin yüksek medreselerindeki derslerin yanı sıra, sanat eğitimi ve karakter eğitimi gibi eğitimlere de ağırlık verilmektedir (Kılıç, 2015). Osmanlı İmparatorluğu eğitim sisteminde Saray Okulu olarak da bilinen Enderun Mektebi; askerlikten diplomasiye, güzel sanatlardan spora kadar her türlü eğitim-öğretimin üst düzeyde öğrenci merkezli ve uygulamalı olarak yapıldığı bir eğitim kurumudur (Kefeli, 2019). Bugün birçok gelişmiş ülkede üstün zeka/yeteneklilerin eğitimi ile ilgili uygulamalara kaynak olan Enderun, 600 yıllık bir imparatorluğun, yönetim, bilim ve sanat kadrolarını oluşturmuştur (Kurnaz, 2014).

Cumhuriyet Döneminde Üstün Zeka/Yetenekliler Eğitimi

Cumhuriyet döneminde tarihsel süreçte üstün zeka/yeteneklilerin eğitimiyle ilgili olarak birçok uygulama yapılmıştır. Örneğin fen liseleri 1962 yılında toplanan VII. Millî Eğitim Şûrası kararları doğrultusunda fen ve matematik alanlarında üstün zeka/yetenekli öğrencilerin yetiştirilmesi amacıyla kurulmuştur. Bu amaçla 1963-1964 eğitim-öğretim yılında Ankara Fen Lisesi açılmıştır. Ortaokulu bitirenler arasından, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin sınavla seçildiği bu okulda Ford Vakfı'nın finansal, New York'taki Bronx Fen Lisesi'nin bilgi desteğiyle ABD'de ve ODTÜ'de yetiştirilmiş öğretmenlerle bu öğrencilere özel bir eğitim sunulmuştur. Yatılı okul ortamında, laboratuvar ve kitaplık, gezi-gözlem, münazaralar, küçük grup çalışmaları ve bireysel destek uygulamaları ile zenginleştirilen bu uygulama dört yıl sürmüş, Ford Vakfı'nın desteğini çekmesi ile özelliğini yitirmiştir. Günümüzde fen liseleri, ortaöğretime geçiş sınavı ve not ortalamasına göre seçilmiş öğrencilere normal liselere kıyasla birkaç ek matematik ve fen dersi vermenin ötesinde bireyselleştirilmiş ya da öğrencinin hızına, ilgisine, öğrenme biçimine göre farklılaştırılmış bir eğitim yerine fen ve matematikte tekdüze kitle eğitimi veren okullar hâlinde eğitimlerini sürdürmektedir (Bakioğlu, 2013).

Örgün Eğitimin İçindeki Uygulama: Destek Eğitimi Odaları

Ulusal mevzuat çerçevesinde üstün zeka/yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kapsamında yararlanabilecekleri yegâne fırsatlardan biri de destek eğitimi odalarıdır. Rehberlik Araştırma Merkezinde yapılan değerlendirmeler sonucunda "Üstün Zeka/Yetenekli

Birey” tanısı alan öğrenciye, temel eğitimde ise Zenginleştirme A (Bilim Sanat Merkezi + Sınıf İçi Uygulamalar + Destek Eğitim Odası), Orta Öğretimde ise Zenginleştirme B (Sınıf İçi Uygulamalar + Destek Eğitim Odası) tedbiri uygulanmaktadır. Bu sayede tanılanmış üstün zeka/yetenekli öğrenciler, okullarında destek eğitim odasından yararlanabilmektedirler. 18/05/2015 tarihinde yayınlanan 2015/15 nolu genelgeye göre özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitim aldığı okullarda destek eğitim odası açma zorunluluğuna vurgu yapılmış ve bu konudaki sorumluluk ve planlama yetkisi okul idaresine bırakılmıştır. Destek Eğitim Odası, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde “Kaynaştırma uygulamaları yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler ile özel yetenekli öğrencilere ihtiyaç duydukları alanlarda destek eğitim hizmetleri verilmesi için düzenlenmiş ortam” şeklinde tanımlanmaktadır. Destek eğitim odaları, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır. Destek eğitim odasında yürütülecek eğitim hizmetlerinin planlaması okul yönetimince yapılır ve öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak bireyselleştirilmiş eğitim programı(BEP) uygulanır. Bunun yanında, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir. Öğrenciler haftalık ders saatlerinin % 40'ını aşmayacak bir süre kapsamında destek eğitim odalarından yararlanabilmektedir. Öğrencinin alacağı programın içeriği okulun “Bireyselleştirilmiş Öğretim Programı Hazırlama Birimi” tarafından hazırlanır ve denetlenir. Destek eğitim odasının sabit fiziksel bir mekân olma şartı yoktur. Bu yönüyle okul bünyesindeki farklı mekânlarda gerekli askeri koşullar sağlandığında destek eğitim hizmeti sürdürülebilmektedir (Afat, 2017).

Örgün Eğitim Dışındaki Uygulamalar:

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM)

Türkiye’de üstün zeka/yetenekli öğrencilere eğitim veren en yaygın kurum olan Bilim ve Sanat Merkezlerinin ilki Ankara’da 1995 yılında açılmıştır. BİLSEM’ler okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına devam eden üstün zeka/yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin bilincinde olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır (MEB, 2013).

BİLSEM’lere öğrenci seçme belli basamaklardan oluşan bir tanılama sürecidir. İlk olarak örgün eğitim kurumlarında oluşturulan komisyon tarafından aday gösterme, ikinci olarak grup tarama ve en sonda da bireysel incelemelerden oluşmaktadır (Alevli, 2019). Aday gösterme süreci, örgün eğitim kurumlarında oluşturulan yönlendirme komisyonları tarafından yürütülmektedir. Okul yönlendirme komisyonu; okul müdürü başkanlığında müdür yardımcıları, rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar ve 1, 2 ve 3. sınıf seviyelerinden

okul müdürünün belirleyeceği en az birer sınıf öğretmeninden oluşturulmaktadır. BİLSEM öğrenci tanılama sürecine ilişkin işlemler 1, 2 ve 3. sınıf seviyelerinde yetenek alanlarına göre komisyon tarafından aday gösterilen öğrenciler arasından yapılmaktadır. Her okulda 1, 2 ve 3. sınıf düzeylerinden her bir yetenek alanı için belirtilen her bir sınıf düzeyindeki toplam öğrenci sayısının en fazla yüzde 20'si aday gösterilebilmektedir (Destek Odaları Bilim ve Sanat Merkezleri Öğrenci Tanılama ve Yerleştirme Kılavuzu, 2023). Öğrenciler tanılandıkları durumda ilkokul ikinci sınıfta Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim almaya başlayıp lise 12. sınıfa kadar eğitimleri sürmektedir. BİLSEM'lerde üstün zeka/yetenekli bireylerin yetenek düzeylerine uygun proje tabanlı öğretim modeli ile eğitim görmeleri sağlanmakta ve öğrenim gören bireylerden istenilen niteliklere uygun projeler yürütmeleri beklenmektedir.

Öğrenciler BİLSEM'lere kabul edildikten sonra aşağıdaki programları tamamlamaktadır;

Uyum (Oryantasyon) programı,

Uyum Programının amacı; merkezde eğitime başlayan öğrencinin, okul ortamlarından farklı daha geniş ölçekli mekân ve olanaklar sayesinde çok sayıda öğretmenin bulunduğu eğitim uygulamalarında bilişsel, duyuşsal, sosyal ve devinişsel alanlara yönelik becerilerini geliştirmesine yardımcı olmaktır.

Destek Eğitimi Programı,

Destek eğitim programının amacı; her öğrencinin bilim ve sanat alanlarına ilişkin olarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma-sorgulanma, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, analitik düşünme, öğrenmeyi öğrenme ve karar verme gibi temel becerileri her disiplin ve alt disiplin düzeyinde elde etmelerine yardımcı olmaktır.

BİREYSEL YETENEKLERİ FARK ETTİRME (BYF),

Bireysel yetenekleri fark etme (BYF); Bu programın amacı öğrencilerin kendi özel yeteneklerini tanımalarına ve farkına varmalarına katkı sağlayacak, bilimsel temellere dayanan, yüksek potansiyellerini harekete geçiren, bireysel amaçların ihtiyaca ve yeteneğe göre belirlendiği zengin, farklı ve onların kabiliyetlerini test edici ortamlar sunmaktır.

ÖZEL YETENEKLERİ GELİŞTİRME (ÖYG),

Özel yeteneklerini geliştirme (ÖYG); bu programın amacı çocukların, öğrenci merkezli

eğitim anlayışına uygun olarak, disiplinler arası ilişkiler çerçevesinde, herhangi bir disiplinde derinlemesine veya ileri düzeyde bilgi, beceri ve davranış kazanmalarını sağlamak ve daha çok özel yetenek alanlarına yönelik proje üretim çalışmalarını yapmalarına yardımcı olmaktadır.

PROJE ÜRETİMİ/YÖNETİMİ (PÜY)

Proje Dönemi; disiplinler arası çalışma ve farklı becerilerin sentezini gerçekleştirmeye yönelik hazırlanır (MEB, 2016).

Programları tamamlayan öğrencilere tamamladığı her programın sonunda merkez müdürlüğünce "Tamamlama Belgesi" verilir (MEB, 2007).

BİLSEM'lerin yapısı Özel Eğitim Yönetmeliğiyle belirlenmiştir. Görüldüğü gibi beş programdan oluşan eğitim sürecinde öğrenciler her programı tamamladıktan sonra BİLSEM'den mezun olmaya hak kazanmaktadır. BİLSEM'lerde yöntem olarak, öğrencilerin aktif olduğu, bilgiyi kullanma becerisine önem verilen, örgün eğitimdeki kazanımlara uygun zenginleştirilmiş eğitim programları hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. Böylece öğrenciler, lider öğretmenler rehberliğinde planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını yaparak, yaşayarak öğrenen; üreten, sorun çözen, yaratıcı düşünebilen, bilimsel araştırma ve buluş yapabilen bireyler olarak yetiştirilmeye çalışılmaktadır (Levent, 2011).

Türkiye'de okul sonrası programların en tipik örneklerinden bir diğeri de Anadolu Üniversitesi kampüsünde yürütülen Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarıdır (ÜYEP).

Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Programı (ÜYEP)

ÜYEP, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitimlerine yönelik olarak 2007 yılında Anadolu Üniversitesi'nde kurulmuş bir okul sonrası programdır. ÜYEP'in kendine özgü tanımlama, müfredat, öğretim, değerlendirme ve öğretmen eğitimi modelleri bulunmaktadır. ÜYEP müfredatı başarılı zeka kuramı ile yaratıcılık ve problem çözme üzerine yapılan araştırmalar temel alınarak geliştirilmiştir (Sak, vd., 2015). Programda, üstün zeka/yetenekli öğrencilere matematik ve fen bilimleri ağırlıklı zenginleştirme ve hızlandırma karışımı eğitim verilmektedir. Program türü olarak okul sonrası homojen gruplama stratejisinin kullanıldığı ÜYEP'te hafta sonlarında ve yaz dönemlerinde eğitim verilmektedir. ÜYEP'te, matematik ve fen bilimleri alanlarında kazanımlara ağırlık verilmesi nedeniyle yalnızca bu alanlarda zenginleştirilmiş ve hızlandırılmış dersler sunulmaktadır. ÜYEP müfredat modeli; analitik yetenek, yaratıcı yetenek, pratik yetenek, bilgi bileşenleri, problem çözme ve düşünme becerisinden oluşmaktadır (Akkaş ve Tortop, 2015).

ÜYÜKEP (Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı)

Üstün Yetenekliler Üniversite Köprüsü Eğitim Programı (ÜYÜKEP) Zonguldak'ta Bülent Ecevit Üniversitesi bünyesinde uzmanlar tarafından oluşturulmuş bir programdır. ÜYÜKEP de kendine has müfredat bileşenleri olan, mentör eğitimi, öğrenci belirleme ölçütleri olan üniversite tabanlı bir programdır. ÜYÜKEP, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyleri için 10-12 haftalık akademik takvimler şeklinde olan üç aşamalı bir programdır. ÜYÜKEP'in oluşturulmasında üstün zeka/yetenekliler eğitimi ile ilgili çağdaş modeller incelenerek ülkemiz, kültürümüz ve eğitim sistemimize uygun bir model oluşturulmaya çalışılmıştır (Tortop ve Ersoy, 2015).

ÜYÜKEP, akademik alandaki üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitimlerini bilim insanı olarak yetişmesini amaçlayan bir programdır. Üç öğretim aşamasından oluşmakta olup, Türkiye'de Bülent Ecevit Üniversitesi Özel Eğitim Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÖZELMER) bünyesinde 2013 yılından itibaren yürütülmektedir. ÜYÜKEP, mentör ve e-mentörlük yaklaşımlarını esas almaktadır. ÜYÜKEP'te mentör olarak belirlenecek kişiler üniversite bünyesindeki araştırmacılar olabileceği gibi Türkiye'deki Bilim ve Sanat Merkezlerinde ve Fen Liselerinde (lisansüstü eğitim yapmış) öğretmenler de olabilir. Ancak e-mentör olarak görev alacak kişiler bilimin herhangi bir alanında çalışan, önemli başarıları olan bilim insanları olması gerekir. ÜYÜKEP'in müfredat bileşenleri, bilimsel yaratıcılık, öz-düzenlemeli bilim öğrenme becerileri, düşünme becerileri, bilimsel süreç ve araştırma becerileri ve bilim tarihi ve felsefesi şeklindedir. ÜYÜKEP'te akademik alanda üstün zeka/yetenekli öğrencilerin bilim insanı olabilmeleri için öz-düzenlemeli öğrenme becerilerinin kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu anlamda bir ilktir. ÜYÜKEP, öğretim sürecinde tematik yaklaşımla 3 aşamadan oluşan bir eğitim sunar. Bunlar şu şekildedir;

Birinci Aşama: Alan Belirleme ve Mentör Seçimi Aşaması;

İkinci Aşama: Bilimsel Alanda Derinlemesine Çalışma ve Araştırma Tasarlama Aşaması;

Üçüncü Aşama: Bağımsız Araştırma Yapma ve Raporlama Aşaması (Tortop ve Ersoy, 2016).

TÜRKİYE'DE İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ

Üstün zeka/yetenek ve özel eğitim alanlarının kesişimi ile ortaya çıkan iki kere özel alana ilişkin çalışmalar Türkiye'deki araştırmacıların ve eğitimcilerin dikkatini son yıllarda çekmeye başlamıştır. Ulusal literatürde 2014-2019 yılları arasında yapılan bir alan yazın taramasında doğrudan iki kere özel kavramını kullanarak hazırlanmış bir yayının bulunmadığı tespit edilmiştir (Yılmaz-Yenioğlu & Melekoğlu, 2021). Ancak hem üstün zeka/yeteneğe hem de dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu veya özel öğrenme güçlüğü gibi durumlara eş zamanlı sahip olan öğrencileri farklı kavramlarla (örn. Özel öğrenme güçlüğü yaşayan üstün zeka/

yetenekliler) tanımlayan ve inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür.

Türkiye’de iki kere özel öğrencilerin varlığının kabul edilmesi, ihtiyaçlarının tanımlanması ve desteklenmesi hususunda (her ne kadar henüz yeterli olmasa da) araştırmacıların, eğitimcilerin ve karar vericilerin farkındalık geliştirdiği ve gerekli adımların atılmasına yönelik çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Bu öğrenci grubunun tanımlanması, uygun değerlendirme araçlarının geliştirilmesi, eğitim süreçlerinin düzenlenmesi, öğretmenlerin bu konudaki mesleki gelişimlerinin sağlanması ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ele alınması gereken başlıca konulardır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, üstün zeka/ yetenekli öğrencilerin ve özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi için temel yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin ihtiyaçlarına ve eğitimlerine ilişkin usul ve esaslar kapsamlı bir şekilde sunulmaktadır (MEB, 2018). Ayrıca, bir öğrencinin birden fazla açıdan zorluk/ bozukluk veya engele sahip olabilme olasılığı açıkça belirtilmektedir. Birden fazla yetersizliği olan bu öğrencilerin eğitiminin de bu yasal mevzuatla güvence altına alındığı anlaşılmaktadır. Öte yandan; iki kere özel öğrencilerle ilgili herhangi bir ifadeye veya imaya yer verilmediği görülmektedir. Yani diğer bir ifadeyle; üstün zeka/yetenekli bir öğrencinin engel durumlarından herhangi birine sahip olabilme ihtimali (ya da tam tersi) tamamen göz ardı edilmiştir (İlhan Emecan, 2023). Öğrenciler sadece üstün zeka/yetenekli ya da özel eğitime ihtiyaç duyan birey olarak tek bir perspektiften tanımlanmıştır.

Türkiye’deki öğrenci popülasyonu içinde iki kere özel öğrencilerin sayısı veya oranı hakkında herhangi bir sayısal veri mevcut değildir. Ancak, bu öğrencilerin farklı kademelerde ve farklı okul türlerinde akranları ile birlikte (fark edilmeden) eğitim yaşantılarını sürdürdüklerine dair hiçbir şüphe yoktur. İki kere özel öğrencilerin yasal mevzuatlarda resmi olarak tanımlanmaması, bu benzersiz öğrenci grubunun ihtiyaçlarına yönelik politikalarda ve uygulama stratejilerinde bir eksiklik olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’nin iki kere özel öğrencilerle ilgili çalışmalarda henüz yolun başında olduğu anlaşılmaktadır. Bu benzersiz öğrenci grubunu fark etmek, anlamak ve desteklemek için her geçen gün artan bir farkındalık olduğu görülmektedir. Türk eğitim sistemi içinde iki kere özel öğrencilerin hak ettiği eğitim olanaklarından bütüncül bir şekilde faydalanabilmeleri için daha fazla araştırmaya, eğitim politikasına, yasal mevzuata ve mesleki gelişim faaliyetlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

5.4.2. POLONYA

POLONYA EĞİTİM SİSTEMİNDE ÜSTÜN ZEKA/YETENEKLİ VE İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLER

Polonya eğitim sisteminde üstün zeka/yetenekli öğrenciye dair tek bir kesin tanım bulunmamakta ve bu durum belirli bir mevzuatla düzenlenmemektedir. 'Üstün zeka/yetenekli öğrenci' kavramı, belirli öğrenme alanlarında veya belirli alanlarda ortalamanın üzerinde beceriler, yetenekler veya yetkinlikler sergileyen öğrencileri tanımlamak için kullanılmaktadır (Gierczyk & Hornby, 2021). Polonya'da üstün zeka/yetenekli öğrenciler, özel gereksinimli öğrenciler grubuna dahil edilmektedir (Bartnikowska & Antoszevska, 2017).

Genellikle üstün zeka/yetenekli öğrenciler çeşitli kriterler aracılığıyla tanımlanır, örneğin:

- Okul test ve değerlendirme sonuçları;
- Belirli bir konu alanındaki yarışmalar ve olimpiyatlardaki öğrenci etkinlikleri;
- İletişim becerileri, yaratıcılık veya analitik beceriler;
- Öğretmenler ve profesyonellerden gelen tavsiyeler.

Uszyńska-Jarmoc, Kunat ve Mazur'un (2015, s. 22) üstün zeka/yetenekli öğrenciler üzerine mevcut literatür ve araştırmalar üzerine yaptığı analiz, Polonya eğitim sisteminde öğrencilerin yeteneklerini ve becerilerini belirleme sürecinde önemli eksiklikler olduğunu; çoğu öğretmenin öğrencilerin becerilerini doğru bir şekilde belirleyemediğini göstermektedir. Yüksek Denetleme Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığına öğrencilerin yeteneklerini tanılama ve destekleme konusundaki belirsizlik ve çeşitliliği önlemek için 'yetenekler' ve 'beceriler' terimlerinin tanımlarını içeren yasal bir düzenleme yapılması konusunda girişimde bulunmasını önermiştir (Porzucek-Miśkiewicz, 2018).

Öğretmenlerin öğrencileri tanılamak için nitel araçları bulunmamakta ve öğretmenler okulların öğrencilerin potansiyellerini tanılama ve destekleme konusunda gerçekleştirilen okul faaliyetlerine düşük puanlar vermektedirler.

Üstün zeka/yetenekli öğrencilere yönelik idealde seçici eğitim politikası adında bir model mevcuttur; öğretmenler tarafından üstün zeka/yetenekli öğrencileri tanımlamak amacıyla kullanılan en yaygın kriter, öğrencilerin okul başarıları, not ortalaması, yarışma sonuçları veya öğrenci gözlemidir. Standartlaştırılmış araçlarla yapılan tanılama nadiren kullanılır (örneğin; psikolojik-pedagojik danışma merkezleri tarafından gerçekleştirilebilir) (Grygier vd., 2013).

Polonya’da üstün zeka/yetenekli öğrencilerle çalışma, üstün zeka/yetenekli öğrenciler için eğitim ilkelerini ve standartlarını tanımlayan birkaç yasal mevzuat ve normatif belge ile düzenlenmektedir. Temel belgeler şu şekilde sıralanabilir:

1. Eğitim Sistemi Üzerine Kanun: Polonya’daki eğitim sisteminin işleyişi için genel bir çerçeve sunar, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin desteklenmesi ve onlara eşit eğitim fırsatları sağlanması konusundaki kuralları içerir.
2. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 9 Ağustos 2017 tarihli kamuya ait anaokulları, okullar ve kurumlarda psikolojik ve pedagojik yardımın düzenlenmesi ve sağlanması ilkeleri hakkındaki yönetmeliği, üstün zeka/yetenekliye sahip bir grup öğrencinin bu yardım kapsamında yer alması gerektiğini belirtir.
3. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 9 Ağustos 2017 tarihli bireysel bir programa veya öğretim programına izin verilmesine ve bireysel program veya öğretim programının düzenlenmesine ilişkin şartlar ve usul hakkında yönetmeliği (2017 Resmi Gazete, madde 1569) bir öğrenci, herhangi bir eğitim kademesinde ve herhangi bir okul türünde bireysel program veya öğretim programını uygulayabilir.
4. Milli Eğitim Bakanlığı Belgeleri ve Kılavuzları: Üstün zeka/yetenekli öğrencilerle çalışmaya yönelik en iyi uygulamaları ve bu öğrencilerin yeteneklerini ve kabiliyetlerini destekleme yollarını açıklayan düzenli belgeler ve kılavuzlar.
5. Okullar ve Eğitim Kurumlarının Eğitim Programları: Okullar ve eğitim kurumları, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak kendi programlarını geliştirme fırsatına sahiptirler ve bu öğrencileri destekleme ve geliştirme yollarını belirlerler.

Yukarıdaki mevzuatlar, öğrencinin yeteneklerini geliştirmek için izlenebilecek yolları belirlemektedir. Özel gereksinimleri nedeniyle üstün zeka/yetenekli öğrenci, tanısına göre öğretmenler tarafından desteklenmelidir. Ayrıca, üstün zeka/yetenekli öğrenciler aşağıda listelenen özel öğretim ve destek şekillerine de hak kazanırlar (<https://www.gov.pl/web/edukacja/uczen-zdolny>):

- **İlgi Çemberleri:** Standart müfredatın ötesinde, tutkuları ve ilgi alanlarını takip etmeyi sağlar.
- **Üstün Zeka/Yetenekli Öğrenciler İçin Danışmanlık ve Ek Faaliyetler:** Mevcut bilgilerini derinleştirmelerine veya daha ileri düzeydeki problemleri çözmelerine yardımcı olmayı sağlar.
- **Bilgi Yarışmaları ve Olimpiyatlar:** Üstün zeka/yetenekli öğrenciler, diğer öğrencilerle kendilerini kıyaslamalarına ve rekabetçi bir ortamda becerilerini geliştirmelerine olanak

tanıyan bilgi yarışmaları ve olimpiyatlara katılmaları için sıklıkla teşvik edilirler.

- **Bireysel Çalışma Programı:** Öğrencinin ortalama seviyenin üzerinde özel akademik yetenek gösterdiği belirli alanlarda bilgisini derinleştirmesine olanak tanır. Okulda eğitim faaliyetlerinin bir parçası olarak uygulanır, ancak zorunlu olmamakla birlikte ders dışı ve okul dışı faaliyetler de gerçekleştirilebilir.

Bireysel Eğitim Programı, bir öğrencinin geçerli olan derslerden birini, birkaçını veya tamamını seçerek eğitim almasına ve özellikle üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitimlerinin çeşitli aşamalarını hızlandırılmış bir şekilde tamamlamalarına olanak tanır. Bireyselleştirilmiş bu program kapsamında, bir öğrenci kendi sınıfındaki veya daha üst sınıflardaki seçili dersleri, kendi okulunda veya başka bir okulda alabilir ve ayrıca daha yüksek bir eğitim seviyesine sahip bir okulda derslere katılabilir. Ayrıca, müfredatın tamamını veya bir kısmını kendi hızında takip edebilir. Bir okul yılı içinde, bir öğrenci iki veya daha fazla sınıfın müfredatını takip etme fırsatına sahiptir.

Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin kendi becerilerinin yarattığı baskı ve zorluklarla başa çıkabilmelerine yardımcı olmak için psikolojik destek sağlanmaktadır.

Özellikle üstün zeka/yetenekli öğrenciler için özelleştirilmiş düzeltici-dengeleyici dersler veya duygusal-sosyal yetkinlikleri geliştirmeye yönelik dersler, okullarda veya psikolojik-egitimsel danışmanlık merkezlerinde uygulanabilir.

Özel ders, sınıf dışı etkinlikler, bireysel danışmanlıklar, araştırma projeleri yürütme veya akademik yarışmalara hazırlık gibi çeşitli formlarda olabilir. Bu tür bir destek, öğrencinin bireysel gereksinimlerine uygun bir şekilde, ilgi alanlarını harekete geçirmeyi ve özellikle yetenek gösterdiği alanlarda becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

Bazı okullarda, Üstün Zeka/Yetenekli Öğrenci Koordinatörü atanır veya Okul Yetenek Destek Sistemleri oluşturulur; bu sistemler, ilgi alanlarını geliştirmek isteyen öğrencilere destek olmak ve çocukların yeteneklerinin gelişimine ilgi duyan öğretmenlere ve ebeveynlere destek sağlamak amacıyla oluşturulur (Porzucek-Miškiewicz, 2018).

Genel eğitim, özel eğitim ve bakanlık projelerinin yanı sıra, üniversiteler, Varşova'daki Kopernik Bilim Merkezi, gençlik kültür merkezleri ve çeşitli faaliyet alanlarında öğrencilere zenginleştirilmiş programlar sunan merkezler de dahil olmak üzere çeşitli kurumlar bulunmaktadır (Limont, 2012).

Son yıllarda Polonya'da, iki kere özel öğrenciler konusuna artan ilgi, literatüre ve aynı zamanda mevzuata da yansımaktadır. İki kere özel öğrenciler arasında üç grup öne çıkmaktadır. İlk grup, gizli eksikliklere sahip öğrencileri içerir; bu eksiklikler onların üstün zeka/yetenekli olarak tanımlanmalarını engellemez, ancak okulda bazı zorluklara neden olabilir. Bu grupta, beklentilerle gerçek okul başarısı arasındaki fark genellikle dikkat çekicidir. İkinci grup, öğrenme güçlüklerinin ciddi düzeyde olduğu ve yeteneklerinin bu güçlükler tarafından

maskelenmesi söz konusu olan öğrencilerden oluşur. Genellikle bu öğrenciler üstün zeka/ yetenekli olarak değil problemlili öğrenciler olarak görülürler. Üçüncü grup, eksiklikleri ve üstün zeka/yetenekleri örtüştüğü için ortalama öğrenciler olarak görülen öğrencilerden oluşur. Ne üstün zeka/yetenekli olarak ne de belirli eksikliklere sahip olarak kategorize edilirler. İki kere özel öğrenciler, eksikliklerinden dolayı yeteneklerine uygun sonuçlar elde etmede sıkça zorluklarla karşılaşır. Bu öğrenci grubu, genellikle bireysel öğrenme gereksinimlerine destek olmak için terapötik veya telafi edici programlardan faydalanır; maalesef, genellikle üstün zeka/yetenekli öğrenciler için ayrılmış sınıflara veya programlara dahil edilmemektedirler (Cybis vd., 2013).

5.4.3. BULGARİSTAN

BULGARİSTAN'DA ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ

Yeni Okul Öncesi ve Okul Eğitimi Yasası'nın (PSEA, 2016) kabul edilmesiyle, Bulgaristan'da özel gereksinimleri olan çocuklar genel sınıflarda eğitim görmektedirler. Daha iyi entegre olabilmelerini sağlamak amacıyla, bir dizi normatif belge (Kapsayıcı Eğitim Yönetmeliği, 2017) yürürlüğe girmiştir.

Yasaya göre, "özel eğitim gereksinimleri" duysal bozukluklar, fiziksel engeller, çoklu engeller, zihinsel engeller, konuşma-dil bozuklukları, özel öğrenme güçlükleri (disleksi, diskalkuli, disgrafi), konuşma-dil bozuklukları, otizm spektrum bozuklukları, duysal ve davranışsal bozukluklar nedeniyle ortaya çıkan gereksinimleri kapsar.

Kapsayıcı Eğitim Yönetmeliği (2017), 1. maddesinde devlet kapsayıcı eğitim için eğitim standardını belirler. Aynı belge, çocukların ve öğrencilerin kişisel gelişimi için genel ve ek desteğin sağlanma şartlarını ve koşullarını içerir. Anaokulları ve okullarda sağlanan destek (genel ve ek), çocukların ve öğrencilerin gereksinimlerine göre psikolog veya pedagojik danışman, konuşma terapisti, kaynak öğretmen ve diğer uzmanlar tarafından sağlanır. Çocukların kişisel gelişim desteğine yönelik gereksinimlerinin ön değerlendirmesi okul öncesi aşamada gerçekleştirilir. 3 ile 3,5 yaş arasındaki çocuklar taranarak öğrenme güçlüğü riski belirlenir. Tarama, ebeveyn izni alındıktan sonra her çocukla bireysel olarak yapılır. Ebeveynler tarama sonuçları hakkında bilgilendirilir ve koordinatör (deneyimli öğretmen, pedagojik danışman) ile birlikte çocuğun gereksinim duyduğu destek türü belirlenir.

Çoğu okulda, kaynak öğretmenler, özel eğitimciler, psikologlar ve konuşma terapistlerini içeren destek ekipleri oluşturulmuştur. Tüm öğrenciler, geçici zorluklar yaşadığında, uzun süreli devamsızlık sonrasında veya duysal ve davranışsal problemler tespit edildiğinde öğrencinin öğrenme materyaliyle başa çıkmasına yardımcı olmak için tasarlanmış olan "genel

destek” hakkına sahiptir. Genel destek, farklı derslerin öğretmenleri, okul psikoloğu ve/veya konuşma terapisti tarafından okul saatleri dışında 40 saat boyunca sağlanır. Okul müdürü, öğrencinin katılımını sağlamakla yükümlü olan velileri bilgilendirir.

Ek destek ise resmi olarak özel eğitim gereksinimi tanıyanmış öğrencilere uygulanır. Bu tür tanılar, okul destek ekiplerinin önerisi üzerine ve çocuğun velilerinin talebi doğrultusunda, Bölgesel Kapsayıcı Eğitim Destek Merkezleri’nin özel olarak oluşturulmuş ekipleri tarafından yapılır. Ek destek, çocuğun gereksinimlerine göre destek planında tanımlanır ve okul yılı boyunca 60 ila 120 saat boyunca sürer.

Duyusal engelli öğrenciler için de az sayıda özel okul bulunmaktadır. Bu okullarda eğitim, çocukların ve öğrencilerin sosyal entegrasyonu ve mesleki gelişimine odaklanmaktadır. Bu okullar görme veya işitme engelli öğrenciler içindir.

Okul Öncesi ve Okul Eğitimi Yasası’nın 192. maddesine göre, bir anaokulu grubunda veya bir sınıfta özel eğitim gereksinimi olan çocukların ve öğrencilerin sayısı en fazla 3 olabilir. Yerleşim yerinde aynı türde eğitim sağlayan başka bir grup veya sınıf yoksa, Bölgesel Eğitim Müdürlüğü’nün izniyle daha yüksek bir sayı kabul edilir. Bu durumda, okul destek ekibinin önerisiyle yardımcı öğretmen atanır.

Özel gereksinimli öğrenciler, gündüz, akşam, karma, uzaktan veya ikili sistem gibi tüm eğitim biçimlerinde öğrenim görebilirler. Eğitim biçimi, kişisel gelişim destek ekibinin önerisi üzerine öğrenci veya veli tarafından seçilir. Bireysel biçimde eğitim alan öğrenciler için öğretim programı temel alınarak, çerçevede, modelde veya müfredatta tanımlanan derslerin yalnızca bir kısmını içerebilen bireysel bir öğrenme planı geliştirilir.

Bulgaristan’da, özel eğitim gereksinimi olan çocuklar ve öğrenciler için destek, anaokulları ve okulların yanı sıra Kapsayıcı Eğitim Sürecini Destekleme Merkezleri ve/veya Kişisel Gelişim Merkezleri tarafından sağlanmaktadır. Bu merkezler birkaç yönde hizmet sunmaktadır:

- Çocuklar ve öğrencilerle gerçekleştirilen önleyici, tanısal, rehabilite edici, düzeltici çalışmalar ve yeniden topluma kazandırma çalışmaları;
- Özel gereksinimli çocuklar ve öğrenciler için kaynak desteği;
- Pedagojik ve psikolojik destek;
- Engelli çocuklar ve öğrencilerin aileleri için destek ve eğitim programlarının uygulanması;
- Mesleki rehberlik ve danışmanlık.

Ülkedeki özel gereksinimli çocukların sayısı son yıllarda kademeli olarak artmıştır ve ülkede 2023-2024 eğitim öğretim yılında 27.000’den fazla özel gereksinimli çocuk bulunmaktadır. Bu çocuklar ve öğrenciler için ülke genelinde çoğunlukla büyük şehirlerde çalışan 5.500 uzman sağlanmıştır. Özel eğitime gereksinim duyan çocuklara ve öğrencilere

yeterli destek sağlayacak nitelikli personel eksikliği ülkede büyük bir sorundur.

BULGARİSTAN'DA ÜSTÜN ZEKA/YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ

Dobrinka Todorina'nın tanımına göre, "üstün zeka/yetenekli bir çocuk, yaşıtlarına kıyasla bilim, sanat veya spor alanında ortalamanın çok üzerinde başarılar, genel entelektüel yetenekler ve özel beceriler gösteren ve bunları sürekli olarak sergileyen çocuktur" (Todorina, 2001).

Üstün zeka/yetenekli çocuklar konusunda 2013 yılında kapsamlı bir çalışma yapılmış ve çalışmanın sonucunda birkaç önemli soru yöneltmiştir:

- Öğretmenler, üstün zeka/yetenekli çocukları tespit edebilmek için gerekli bilgiye sahip midir?
- Üstün zeka/yetenekli çocukların özellikleri nelerdir?
- Öğretmenler üstün zeka/yetenekli çocukların gelişimine yönelik metodolojileri biliyorlar mı?
- Öğretmenler üstün zeka/yetenekli çocuklarla çalışmanın problemleri ve perspektiflerine dair gerekli bilgiye sahip midir?

2017 yılında Bulgaristan'da çocukların ve öğrencilerin kişisel gelişimi için genel ve ek destek şartlarını ve koşullarını tanımlayan Kapsayıcı Eğitim Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir (Madde 1 ve 2).

Yönetmelik ayrıca, Okul Öncesi ve Okul Eğitimi Yasası'nın (2016) 95. maddesinin, 1. fıkrası, 1 ve 2. bentlerinde, özel gereksinimli öğrenciler ve üstün zeka/yetenekli öğrencilere yönelik bireysel öğrenme planlarının ve bireysel öğrenme programlarının onaylanması için yapı, yöntem ve koşulları tanımlar.

Aynı Yönetmeliğin 3. bölümünde Kişisel Gelişim Destek Merkezi'nde kişisel gelişim için genel desteğin sağlanması başlıklı 33. maddenin 1. fıkrasında, çocukların ve öğrencilerin kişisel gelişimi için genel desteğin, kişisel gelişim destek merkezlerinde, Ulusal ve Bölgesel Çocuk Saraylarında, bölgesel çocuk bilim ve teknoloji yaratıcılık merkezlerinde sağlanacağı belirtilmiştir. Okullar ayrıca "genel destek" adı altında, öğrencilerin bilim, teknoloji, sanat ve spor alanlarındaki ilgi, yetenek ve becerilerini geliştirmeye yönelik ilgi odaklı faaliyetleri içeren bir destek sağlarlar.

Kişisel gelişim destek merkezleri, yaş veya hazır bulunuşluk düzeyine göre gruplandırılmış çocuklar ve öğrenciler için bir eğitim planı hazırlar. Merkezdeki eğitim, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde ve belediye düzeyinde bilimsel, kültürel, eğitim ve sportif etkinliklere katılım için yıl boyunca, geçici veya yalnızca tatil dönemlerinde geçici

gruplar şeklinde gerçekleştirilebilir.

2022'den itibaren Southwest Üniversitesi Neofit Rilski - Blagoevgrad, pedagoji mezunlarına yönelik "Üstün Zeka/Yetenekli Çocuklar İçin Pedagoji" alanında ek yeterlilik sağlayacak bir yıllık veya iki yıllık bir yüksek lisans programı sunmaktadır. Bu program, ulusun yaratıcı potansiyelini keşfetme ve geliştirme konusunda yaratıcı faaliyet ve motivasyon becerisine sahip kişilere, yalnızca kendilerine değil aynı zamanda tüm topluma faydalı olabilecek üstün zeka/yeteneklere sahip çocuklara ve gençlere açıktır.

Yüksek lisans programında eğitim alan öğrenciler, üstün zeka/yetenekli çocuklar ve gençler ile ilgili olarak derinlemesine bilimsel bilgiler edinirler:

- Üstün zeka/yetenekli çocukların ve gençlerin özellikleri;
- Üstün zeka/yetenek, kabiliyet ve becerilerin tanınması;
- Üstün zeka/yetenekli çocukların ve gençlerin eğitimi ve değer gelişimi;
- Üstün zeka/yeteneklilerle çalışmada eğitim ve bilgi teknolojileri;
- Bilim, sanat ve spor alanında sınıfta, ders dışı ve okul dışı eğitim biçimlerinde üstün zeka/yetenekli çocuk ve gençlerin genel entelektüel ve özel becerilerinin geliştirilmesi;
- Üstün zeka/yetenekli çocuklar ve gençler için öğrenme ortamının yönetimi;
- Üstün zeka/yetenekli çocuklar ve aileleri için pedagojik danışmanlık;
- Üstün zeka/yetenekli öğrencilere mesleki rehberlik ve danışmanlık;

Eğitim süresince öğrenciler şu becerileri geliştirirler:

- Üstün zeka/yetenek, kabiliyet ve becerileri belirlemek için araştırma yürütmek;
- Üstün zeka/yetenekli çocukların ve gençlerin ilgi alanlarını, eğilimlerini, genel ve özel becerilerini araştırmak ve geliştirmek için araçlar oluşturmak;
- Etkili yaratıcı faaliyetler için prosedürler uygulamak.
- Yüksek lisans programı mezunları şu yeterliliklere sahip olmaktadır:
- Dil, edebiyat, matematik, doğa bilimleri, müzik, güzel sanatlar, spor, teknoloji, sanatsal yapı, koreografi gibi çeşitli alanlarda sınıf içi, okul ve ders dışı etkinliklerde üstün zeka/yetenekli çocukların ve gençlerin tanısı, eğitimi ve gelişimi için yöntemler ve teknolojiler oluşturmak ve uygulamak;
- Üstün zeka/yetenekli çocuklar ve gençler için bireysel eğitim programları geliştirmek ve onlar için bireysel eğitim alanları oluşturmak;
- Tanı, gelişim ve mesleki gelişimleri ile ilgili olarak üstün zeka/yetenekli çocuklar ve gençler ile onların aileleri için psikolojik ve pedagojik danışmanlık yapmak.

Program ayrıca, öğretmenin bilgiyi aktarma rolünü bir kolaylaştırıcı ve arabulucu

rolüne dönüştürerek, öğrencilerin üstün yetenekli çocuklar ve gençlerle çalışacakları zaman gerek duyacakları ve toplumsal açıdan önemli bazı kişisel niteliklerin gelişimini sağlar.

Son yıllarda üstün zeka/yetenekli öğrencilerin yeteneklerini ve performanslarını geliştirmek için birçok çaba sarf edilmiştir, ancak hala bazı sorunlar mevcuttur:

- Öğretmenler, yetenekli öğrencileri değerlendirmek için köklü ve kabul gören bir metodolojiye sahip değildir, ancak bu tür değerlendirmeleri öğrencilerin başarılarına ve kişisel deneyimlerine dayalı olarak yapmaktadırlar.
- Tüm okullar, üstün zeka/yetenekli çocuklarla çalışmak için gereken modern ekipman ve nitelikli personele sahip değildir.

BULGARİSTAN'DA İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ

“İki kere özel” kavramına, Bulgaristan'da çoğu insan aşina değildir. Öğretmenler, uzmanlar (özel eğitim öğretmenleri, okul psikologları, konuşma terapistleri) ve ebeveynler arasında yapılan kısa bir araştırma, katılımcıların %99'unun bu terimi duymadığını ve ne anlama geldiğini bilmediğini göstermektedir. Sadece bir özel eğitim öğretmeni, bir süre önce üstün zeka/yetenekli olup aynı zamanda bazı engelleri olan çocuklar hakkında bir makale okuduğunu paylaşmıştır. İnternette yapılan araştırma, bu konuyla ilgili sadece bir makalenin bulunduğunu ortaya koymuştur. İngilizceden çevrilmiş olan “Öğrenme güçlüğü olan üstün zeka/yetenekli öğrencilere yardımcı olma” başlıklı makale, 2021 yılında prematüre çocuklar ve ebeveynlerine yönelik Aile Merkezi “Küçük Mucizeler”in (özel bir kurum) web sitesinde yayınlanmıştır (Orijinal makaleye buradan ulaşabilir: <https://chudesabg/1239-kak-da-pomognem-na-nadarenite-uchenici-koito-imat-obuchitelni-zatrudnenia/> Helping Gifted Students with Learning Disability (psy-ed.com)).

Bir öğrencinin hem öğrenme güçlüğü (örneğin, disleksi veya diskalkuli, DEHB veya otizm) hem de sanat, müzik veya sporda bir yeteneği varsa, genellikle bu durum dikkate alınmaz ve öncelik öğrenme güçlüğüne verilir. Yetenek gelişimi tamamen ebeveynlerin ellerine bırakılır.

Okuldaki beklenti yüksek olduğundan, nispeten iyi sonuçlar elde etmek için öğrenme güçlüğü olan bir öğrencinin çoğu zaman çok daha fazla zaman ve çaba harcaması gerekmektedir. Çoğu zaman, ebeveynler çocuklarının daha iyi akademik sonuçlar elde etmelerine destek olma arayışlarında olduğundan, müzik, resim, spor gibi alanları ihmal ederler. Sonuç olarak, öğrenme güçlüğü olan birçok çocuğun sahip olduğu yetenekler fark edilmez, keşfedilmez ve geliştirilmez.

“İki kere özel” kavramı herhangi bir resmi belgede veya düzenlemede bulunmaz. Okul Öncesi ve Okul Eğitimi Yasası ile Kapsayıcı Eğitim Yönetmeliği, öğrenme güçlüğü olan üstün

yetenekli çocukların desteklenmesini düzenler, ancak bunlar birbirinden tamamen farklı ve bağımsız kategoriler olarak görülür.

Bu nedenle, “2Ö farkındalık projesi” çok önemlidir ve öğretmenler, uzmanlar, ebeveynler arasında ve genel olarak toplumda bu konuda farkındalığı artırmak için ilk büyük adım olacaktır.

5.4.4. İTALYA

İTALYA’DA ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN EĞİTİMİ: TARİHSEL VE YASAL BİR BAKIŞ

İtalya’nın özel eğitime gereksinim duyan bireylere yönelik eğitim yaklaşımının gelişimi, eğitimde insan haklarına ve bireyselleştirmeye daha geniş bir bağlılığı yansıtmaktadır. İlerici yasal düzenlemeler ve kapsayıcılığa yönelik toplumsal taahhüt aracılığıyla İtalya, ayrımcılığa dayalı, özelleştirilmiş kurumlardan tüm öğrencilerin çeşitli gereksinimlerini tanıyan ve destekleyen bir yaklaşımı benimseyen kapsamlı ve kapsayıcı bir sisteme geçişi modellemiştir. Devam eden bu gelişim yolculuğu, sadece uyarlanabilir yasal düzenlemelerin ve toplumsal tutumların önemini vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda sürekli iyileştirme ve eğitimde eşitlik taahhüdünün gerekliliğini de vurgulamaktadır.

İtalya’da kapsayıcı eğitim yolculuğu, önemli yasal kilometre taşları ve toplumsal değişimlerle dönüşebilen bir yol haline almıştır. Tarihsel olarak, İtalya’da engelliler için eğitim sistemi, 18. yüzyılın sonlarında Paris’teki De l’Épée manastırı tarafından kurulan Enstitü modeline dayanan görme ve işitme engelliler için özel kurumların açılmasıyla başlamıştır. Başlangıçta, bu okullar genellikle yardım kuruluşları olarak veya Katolik Kilisesi himayesinde faaliyet göstermiştir. 1923’te zorunlu eğitimin tanıtılmasına kadar, öğrencileri engellerine göre ayıran resmi bir kamu okul sistemi kurulmamıştır.

Kapsayıcılığa doğru geçiş, ayrımcılığa ve akıl hastanelerinin açılmasına karşı gerçekleşen toplumsal hareketlerin katalizörlüğünde 1971’de ciddi bir şekilde başlamıştır. Bu dönem, engelli öğrenciler için ana akım eğitimin başlatıldığı dönemi işaret etmektedir, ancak bu süreçte başlangıçta resmi düzenlemeler ve destek eksikliği yaşanmıştır, bu da ailelere çocuklarının ana akım okullara entegrasyonunu bağımsız olarak yönetme konusunda imkan sağlamıştır.

Yasal Kilometre Taşları ve Etkileri

İtalya yasal çerçevesi, 1977 tarih ve 517 sayılı kanun ile önemli ölçüde gelişmeye

başlamıştır. Bu kanun, düzensiz entegrasyona karşı yapılan protestolara yanıt olarak kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nun önerilerini takip etmiştir. Bu kanun ile özel okullar kapatılmıştır. Uzman destek öğretmenlerinin rolü tanıtılarak ana akım eğitim ortamlarında destek hizmetleri resmileştirilerek dönüm noktası niteliğinde bir adım atılmıştır.

Daha sonraki yasal gelişmeler, engelli bireylerin eğitim haklarına temel oluşturan 1992 tarih ve 104 sayılı kanun ile gerçekleştirilmiştir. Bu kanun, özellikle engelli bireylere odaklanmakla birlikte, bireyselleştirilmiş öğrenme gereksinimlerini desteklemeyi amaçlayan prensiplerini genişleterek, tüm öğrenciler için eğitim haklarını garanti altına almıştır. Bu da potansiyel olarak üstün zeka/yetenekli öğrencilere de fayda sağlamıştır.

2010'da, Özel Öğrenme Güçlükleri olan öğrencilere özel olarak odaklanan 170 sayılı kanun tanıtılmıştır. Bu kanun, kapsayıcı eğitim uygulamalarını ve bireyselleştirilmiş öğrenme yaklaşımlarını yoğun bir biçimde teşvik ederek, çeşitli eğitim gereksinimine sahip farklı öğrenci kitlelerini desteklemiştir.

Özel Eğitim Gereksinimlerini Anlamak (Bisogni Educativi Speciali)

İtalya'da "Özel Eğitim Gereksinimleri", bireyselleştirilmiş eğitim yaklaşımlarını gerektiren geniş bir yelpazedeki durumları kapsar. Bu durumlar sadece engellere dayanmaz, aynı zamanda öğrenmeyi etkileyebilecek geçici veya uzun vadeli zorlukları da içerir. Bu zorluklar, göçmenler için dil engelleri, sosyo-ekonomik dezavantajlar ve davranışsal veya sosyal zorluklar gibi durumları içerebilir. Bir başka deyişle, özel eğitim, yalnızca tanılanmış engelleri değil öğrencilerin eğitim engelleriyle karşılaştığı durumları da kapsar.

Özel eğitim gereksinimlerine eğitsel yanıt, genellikle "Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı" (KEP) gibi planları içerecek şekilde bireyin gereksinimlerine göre şekillenir. Bu planlar, çeşitli eğitim gereksinimlerine sahip öğrencileri ana akım sınıflara etkili bir şekilde entegre etmek için önemlidir. Bunlar, öğretim yöntemlerinde gerçekleştirilecek uyarlamaları, dijital yardımcılar veya bireyselleştirilmiş değerlendirme yöntemleri gibi telafi edici araçların kullanımını ve tüm öğrencilerin tam ve adil bir şekilde katılımını sağlamak için sınıf etkinliklerinde yapılan düzenlemeleri detaylandırır.

Güncel Kapsayıcı Uygulamalar

İtalya'daki okullar, hiçbir öğrencinin geride kalmamasını sağlamayı hedefleyerek çeşitli eğitim gereksinimlerini karşılamak üzere giderek daha donanımlı hale gelmektedir. Bu kapsayıcılık, öğrencilerin sınıflara fiziksel entegrasyonunun ötesine geçerek, eğitim içeriğinin, yöntemlerinin ve ortamlarının çeşitli gereksinimlere uygun şekilde uyarlanmasını içerir. Disleksi veya diskalkuli gibi özel öğrenme güçlükleri olan öğrencileri desteklemek

için konuşma-yazı uygulamaları, özel yazılımlar ve alternatif değerlendirme yöntemleri gibi teknolojiler ve yardımcıları kullanılmaktadır.

Ayrıca, sadece akademik başarıyı değil, aynı zamanda sosyal entegrasyon ve duygusal iyi oluşu da vurgulayan bu yaklaşım bütüncüdür. Amaç, tüm öğrencilerin eğitim gereksinimlerinden bağımsız olarak gelişebilecekleri ve eğitim topluluklarına katkıda bulunabilecekleri bir ortam yaratmaktır. Bu strateji, okullardaki fiziksel engelleri kaldırmayı ve görme engelliler için yönlendirme araçları sağlamayı içerir, ancak tüm okullarda bu hedeflere tam olarak ulaşmada zorluklar devam etmektedir (Enel Cuore Onlus).

İTALYA'DA ÜSTÜN ZEKA/YETENEKLİLERİN EĞİTİMİ

İtalya'da üstün zeka/yeteneklilerin eğitimine yönelik genel yaklaşım, yasal destek, eğitim stratejileri ve toplumsal katılımın bir karışımını içerir. Amaç, sadece üstün zeka/yeteneklileri tespit etmekle kalmayıp aynı zamanda yüksek potansiyelli bireylerin tam gelişimine aktif olarak katkıda bulunan bir eğitim ortamı yaratmaktır. Bu amaç, İtalyan öğrencilerin çeşitli yeteneklerini geliştirmeyi hedefleyen politikaların ve eğitim uygulamalarının sürekli olarak geliştirilmesinde açıkça görülmektedir.

Üstün Zeka/Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesi ve Eğitim Stratejileri

İtalya'da üstün zeka/yetenekli öğrencilerin tanınması ve desteklenmesi, eğitim gereksinimlerine daha kapsayıcı bir yaklaşımı yansıtacak şekilde gelişmiştir. Bu öğrencilere yönelik eğitim çerçevesi, Ulusal Eğitim ve Öğretim Sistemini Değerlendirme Enstitüsü (INVALSI) tarafından desteklenmekte ve kolaylaştırılmaktadır. Bu enstitü, eğitim sistemini değerlendirerek standartların korunmasını ve geliştirilmesini, özellikle üstün zeka/yetenekli öğrencilerin ve belirli akademik alanlarda akranlarına kıyasla önemli ölçüde daha üstün yetenek sergileyenlerin tanınması ve desteklenmesini sağlamaktan sorumludur. Bu öğrencileri destekleme yaklaşımı, hızlandırma ve zenginleştirme stratejilerinin bir kombinasyonunu içerir. Hızlandırma, erken okula başlama, sınıf atlama veya belirli konularda ileri seviyeye geçmeyi içerebilirken, zenginleştirme, sınıf atlamadan bilgi ve becerileri derinleştirmeyi içermektedir. Okullar, öğrencilerin ilgisini ve entelektüel merakını sürdürmek amacıyla öğrenme deneyimlerini özelleştirmeye teşvik edilir. Örneğin, öğrencilere sınıf atlama veya belirli konularda ileri seviyede dersler alma imkanı tanınabilir. Okullar ayrıca, bu öğrencilerin entelektüel ve yaratıcı güçlerine hitap edecek şekilde resmi programın ötesine geçen ileri düzey bilim dersleri, matematik atölyeleri veya edebiyat kulüpleri gibi özel programlar veya projeler sunabilir.

Yaklaşımın dikkat çekici bir yönü, yetenekleri tanılama ve etkili bir şekilde geliştirme konusunda öğretmen eğitimini içermesidir. Öğretmenlerin üstün zeka/yetenekli öğrencilere hitap edebilmesi için gerekli becerileri kazanmalarını sağlamak amacıyla mesleki gelişim programları sunulmaktadır. Bu programlar, hem bu öğrencileri tanılama hem de öğrencilerin öğrenmelerini etkili bir şekilde zorlayacak ve genişletecek yöntemlerle destekleme stratejilerini içermektedir.

Yasal Düzenlemelere Genel Bakış

İtalyan yasaları, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitim gereksinimlerini çeşitli politikalar aracılığıyla kabul etmektedir ve bunların arasında önemli olan bir belge, 27 Aralık 2012 tarihli Bakanlık Yönergesi'dir. Bu yönerge, geleneksel olarak sadece öğrenme güçlüğü olan veya sosyo-ekonomik dezavantajlı öğrencileri kapsayan Özel Eğitim Gereksinimleri kapsamına üstün zeka/yetenekli öğrencileri de açıkça dahil etmektedir. Ayrıca, 3 Nisan 2019 tarihli ve 562 sayılı Bakanlık Notu, her öğrencinin benzersiz yeteneklerine ve potansiyeline uygun bireyselleştirilmiş eğitim yaklaşımlarının gerekliliğini pekiştirerek rehberlik etmektedir. Bu yasal çerçeveler, eğitim-öğretim sürecinde esnekliğin ve öğretim yöntemlerinin uyarlanması, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin entelektüel gelişimini teşvik etmedeki önemini vurgulamaktadır.

Örgün Eğitim ve Toplumdaki Zorluklar

İlerici politikalar ve yasal çerçevelere rağmen, İtalya'da üstün zeka/yeteneklilerin eğitimine yönelik toplumsal tutum bazen karışık bir tablo çizebilmektedir. İtalyan eğitim sistemi, üstün zeka/yetenekli öğrencilere yeterli desteği sağlama konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Çoğu zaman üstün zeka/yetenekli öğrencilerin gereksinimlerine yönelik farkındalık eksikliği veya yanlış anlamalar, örgün eğitimdeki sınıflarda yetersiz desteğe yol açabilmektedir. Bu öğrenciler, eş zamansız gelişim nedeniyle standart sınıf ortamlarında yetersiz uyarılma, sosyal izolasyon veya duygusal sıkıntılar gibi zorluklarla karşılaşabilirler. Bir diğer önemli sorun, politikaların farklı bölgeler ve okullar arasında değişkenlik göstermesi ve bu durumun üstün zeka/yeteneklerin tanınması ve desteklenmesinde tutarsızlığa yol açmasıdır. Ayrıca, üstün zeka/yeteneklilerin eğitiminde uzmanlaşmış eğitimciler açısından bir eksiklik mevcuttur. Bu faktörler, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin başarısızlık ve derse yönelik ilgisizlik yaşaması, dolayısıyla eğitimsel gelişimlerinin zayıflamasıyla sonuçlanabilir.

Üstün zeka/yeteneklilerin eğitimine dair girişimlerin ana odak noktası devlet okulları olsa da, özel kurumlar ve ders dışı programlar da önemli bir rol oynamaktadır. Bu ortamlarda, üstün zeka/yetenekli öğrencilerin gereksinimlerine daha iyi hitap edebilecek özel dersler veya

ileri düzey programlar sunulmaktadır. Ayrıca, yaz programları, atölyeler ve yarışmalar, devlet okul sisteminde bulunmayan ek zenginleştirme fırsatları sağlamaktadır.

İTALYA'DA İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMİ

İtalya, tüm öğrencileri kapsayacak şekilde eğitim uygulamalarını geliştirmeye devam ederken, iki kere özel öğrencilere odaklanması kritik bir önem taşımaktadır; çünkü bu konu sadece son birkaç yılda gündeme gelmiş ve bir gerçeklik haline dönüşmüştür. Sürekli eğitim reformu, mesleki gelişim ve bireyselleştirilmiş eğitim deneyimlerine olan bağlılık aracılığıyla, İtalya, özellikle iki kere özel olan öğrencilerin potansiyelini tanıma ve geliştirme konusunda önemli ilerlemeler kaydetmektedir. İtalya'da iki kere özel öğrencilerin tanınması ve desteklenmesi giderek artan bir dikkat çekmesine rağmen hala başlangıç aşamalarında. Bu öğrenciler, DEHB, otizm spektrum bozuklukları veya disleksi gibi öğrenme güçlüklerinin yanı sıra benzersiz yetenekler de sergileyebilir ve bu durum, her zaman sağlanamayan, özel bir eğitim yaklaşımını gerektirir.

Tanılama ve Eğitim Stratejileri

İtalya'da iki kere özel öğrencileri tanılamak hem üstün zeka/yeteneklerini hem de özel zorluklarını değerlendiren kapsamlı, çok disiplinli bir yaklaşımı içerir. Bu süreç genellikle psikolojik değerlendirmeler, eğitimsel değerlendirmeler ve öğrencinin yetenekleri ve gereksinimleri hakkında bütünsel bir anlayış elde etmek için ebeveynler ve öğretmenlerle yapılan danışmaları kapsar. Örneğin, Università Cattolica'nın SPAEE'si, eğitim psikolojisinde uzmanlaşmış olup, bilişsel ve duygusal profilleri öğrencilerin akademik performanslarıyla birlikte analiz ederek iki kere özel öğrencileri tanılamaya yardımcı olan tanılama hizmetleri sunar.

Tanılandıktan sonra, iki kere özel öğrencilere hem üstün zeka/yeteneklerini hem de öğrenme güçlüklerini ele alan bireyselleştirilmiş eğitim planları sağlanır. Bu planlar, güçlü yönlerinden yararlanarak zayıf yönlerinin üstesinden gelmelerine veya bunları telafi etmelerine yardımcı olacak şekilde tasarlanır ve şu stratejileri içerebilir:

1. Farklılaştırılmış Öğretim: Bu, iki kere özel öğrencilerin çeşitli gereksinimlerini karşılamak için öğrenme ortamını, içeriği, süreci ve öğrenme ürünlerini düzenlemeyi içerir. Öğretmenler, farklı öğrenme tercihlerine ve zorluklarına hitap edebilmek amacıyla görsel araçlar, el becerileri gerektiren etkinlikler veya dijital araçlar gibi çeşitli öğretim yöntemlerini kullanabilir.
2. Teknoloji Kullanımı: Uyarlanabilir teknoloji, özellikle iki kere özel öğrenciler için son

derece faydalı olabilir. Örneğin, metni sesli olarak okuyan yazılımlar, disleksi gibi okuma zorluklarına sahip öğrencilerin, okuma güçlükleri nedeniyle engellenmediklerinde anlamada başarılı olabilecekleri karmaşık edebi materyallerle etkileşime geçmelerine yardımcı olabilir.

3. Güçlü Yönleri Temel Alan Öğrenme: İki kere özel öğrencilerin üstün zeka/yetenek sergilediği alanlara odaklanmak, özsaygılarını ve motivasyonlarını artırabilir. Örneğin, matematikte başarılı olan ancak okumada zorlanan bir öğrenciye okuryazarlık konusunda destek sağlanırken aynı zamanda ileri düzey matematik problemleri çözme fırsatı verilebilir.
4. Sosyal-Duygusal Destek: Birçok iki kere özel öğrenci sosyal ve duygusal zorluklar yaşar. Okullar, bu öğrencilerin iki kere özel olmalarının karmaşıklıklarını çözmelerine yardımcı olmak için danışmanlık ve sosyal beceri eğitimi sağlayabilirler.

Bu stratejiler, İtalya genelinde çeşitli eğitim ortamlarında uygulanmaktadır. Örneğin, bazı okullar, özel eğitim tekniklerini üstün zeka/yeteneklilere yönelik eğitim uygulamalarıyla entegre eden özel programlar geliştirmişlerdir. Bu programlar, öğrenme güçlükleriyle başa çıkmayı sağlarken aynı zamanda ileri öğrenme fırsatları sunarak, iki kere özel öğrencilerin akademik ve sosyal açıdan gelişmelerine yardımcı olan çift odaklı bir müfredat sunarlar. Bu programlar genellikle özel eğitim alan öğrencilerin ve üstün zeka/yeteneklilerin öğretmenleri arasında destekleyici ve entelektüel olarak uyarıcı bir öğrenme ortamı yaratmayı amaçlayan bir iş birliğini içerir.

Bu konuda dikkate değer bir örnek, eğitimcileri iki kere özel öğrencilerin özellikleri ve gereksinimleri hakkında eğitmeyi amaçlayan seminerler ve atölyeler içeren Università Cattolica'nın liderliğindeki bir projedir. Bu proje, bu öğrencilerin benzersiz taleplerini karşılamak için daha iyi hazırlanmış bir öğretmen kadrosunu sağlamayı amaçlamaktadır.

Zorluklar ve Destek Çerçevesi

İki kere özel öğrencilerin desteklenmesindeki temel zorluklardan biri, benzersiz gereksinimlerinin geniş kitlelerce tanınmaması ve anlaşılmamasıdır. Bu durum, bu öğrencilerin gerçek potansiyellerinin hem küçümsenmesine hem de yetersiz desteklenmelerine yol açabilir. Ayrıca, kaynakların ve eğitilmiş profesyonellerin bulunabilirliğinde bölgeler arasındaki değişkenlik, bu öğrencilerin aldığı destekte tutarsızlıklara neden olabilir.

Bu sorunları ele almak için eğitim kurumları, iki kere özel öğrencileri tanımlamak ve etkili bir şekilde öğretimi gerçekleştirmek için öğretmenler ve eğitimcileri gerekli becerilerle donatmayı hedeflemekte ve mesleki gelişmelerine yoğun bir şekilde odaklanmaktadır. Bu, farklılaştırılmış öğretim stratejilerine ve sınıftaki çeşitli gereksinimleri karşılayabilecek

uyarlanabilir teknolojilerin kullanımına ilişkin eğitimleri içermektedir.

Yasal Çerçeve

İtalyan eğitim politikası çerçevesi, Özel Eğitim Gereksinimleri kategorisi altında özel gereksinimli ve üstün zeka/yetenekli öğrencilerin hakları ve gereksinimlerini tanıyan yönergeler içermektedir. Bu, her öğrencinin benzersiz profiline göre bireyselleştirilmiş öğrenme planlarını zorunlu kılan ve tüm öğrencilerin bireysel gereksinimlerine en uygun eğitimi almasını sağlayan yasal önlemleri içerir. Bunun yanı sıra, ne yazık ki İtalya'da öğretmenlerin ve okul personelinin, öğrencinin iki kere özelliğini telafi etmek için mevcut kaynaklarla çaba göstermesi "iyi niyeti" dışında başka bir uyulama bulunmamaktadır.

5.4.5. ÇEK CUMHURİYETİ

ÇEK CUMHURİYETİ'NDE ÜSTÜN ZEKAYETENEKLİ VE İKİ KERE ÖZEL ÖĞRENCİLER

Genel Bakış

Çek Cumhuriyeti'nde üstün zeka/yetenekli öğrenciler, özel gereksinimli öğrenciler grubuna dahil edilmektedir. Bu öğrencilerin resmi tanılanmasının, okullar için ders listesi hazırlayan devlet eğitim ve psikolojik danışma merkezleri tarafından yapılması zorunludur. Bu öğrenciler, sınıf ve okulları içinde belirli desteklerden yararlanma hakkına sahiptirler.

Çek Okul Yasası, resmi olarak 2016 yılında kapsayıcı politikayı ve kapsayıcı eğitim sistemini başlatmıştır. O zamandan beri ana eğilim, tüm özel gereksinimli öğrencileri ana akım sınıflara dahil etmektir. Eğitimsel kapsayıcılığa rağmen, ülke genelinde üstün zeka/yetenekli öğrencilere yönelik özel sınıflar sunan az sayıda okul bulunmaktadır ve yalnızca üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitimini düzenleyen az sayıda özel okul bulunmaktadır (örn. Mensa gymnasium).

Bu okullardan birine gitmedikçe, üstün zeka/yetenekli öğrenciler normal sınıflara dahil edilirler. Bu öğrenciler için bireysel bir eğitim planı olabilir ve belirli çalışma düzenlemeleri olabilir. Bazı durumlarda, kendi mentörleri olabilir ve farklı okul konuları için farklı derslere katılabilirler (yani, bireysel bir programları vardır ve daha fazla uyarana gereksinim duyduklarında kendilerinden yaşça büyük öğrencilerle birlikte öğrenirler ve bilgileri kendi yaş gruplarındaki sınıf arkadaşlarından daha ileri düzeydedir).

Ancak, araştırmalar üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitiminin genellikle ihmal

edildiğini, eğitimin sistematik olmadığını ve istikrarsız olduğunu defalarca ortaya koymuştur. Üstün zeka/yetenekli öğrencilerle çalışan özel bir kuruluş olan Qiido, s.r.o., 2016 yılında birkaç yüz okul müdürü arasında bir anket gerçekleştirmiştir. Sonuçlar, okulların çoğunluğunun üstün zeka/yetenekli öğrencilerin tanınması ve desteklenmesi sürecine dair net bir bilgiye sahip olmadıklarını doğrulamıştır. Eğitim kademesi arttıkça, tanınan üstün zeka/yetenekli öğrenci sayısının da azaldığı bildirilmiştir. Çoğu müdür ayrıca, okul personelinin üstün zeka/yetenekli öğrenciler konusunda daha fazla eğitime gereksinim duyduğunu kabul etmiştir. Okul personelinin üstün zeka/yetenekli öğrencilerin karmaşık eğitimlerine yönelik yöntem ve yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır.

Çek Okul Denetimi, 2021-2022 eğitim öğretim yılında benzer bir anket gerçekleştirmiş ve temsili bir örneklem üzerinde ilkokul ve ortaokulları gözlemleyerek görüşmeler gerçekleştirmiştir (Pavlas ve diğerleri, 2022). İlk ve ikinci anketler arasındaki zaman farkına rağmen, sonuçlar oldukça benzer çıkmıştır. Tahminler üstün zeka/yeteneklilerin nüfusun %10-15'ini oluşturduğunu öngörmesine rağmen okullar çok daha düşük oranda (%5) üstün zeka/yetenekli öğrenci olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca, okullar hala bu öğrencileri destekleme konusunda çaresiz görünmektedir.

Her iki anketin de bir diğer endişe verici sonucu, iki kere özel öğrencilerin tamamen göz ardı edilmesidir. İlk ankette bu öğrencilerden hiç bahsedilmemiştir. İkincisinde ise bazı üstün zeka/yetenekli öğrencilerin DEHB, OSB gibi öğrenme güçlüklerini kapsayan diğer özel eğitim gereksinimlerine sahip olabileceğini ve öğretmenlerin bu durumun farkında olmaları gerektiğini vurgulayan kısa bir not yer almıştır.

Okullar için bu konuda resmi rehberlik, Eğitim Bakanlığı'na bağlı Milli Eğitim Enstitüsü tarafından sunulmaktadır. Ne yazık ki, bu kuruluşun ülkedeki ilkokul ve ortaokullar üzerindeki etkisi oldukça belirsiz görünmektedir.

Çek Eğitim Sisteminde İki Kere Özel Öğrenciler

İki kere özel öğrenciler Çek eğitim sistemi tarafından tanınmaktadır. Ancak, resmi belgelerde onların eğitimine yönelik özel yaklaşımlardan nadiren bahsedilir. Çek Okul Denetimi bile bu öğrencilere yoğun bir şekilde odaklanmamaktadır.

Bu öğrenciler, birkaç sivil toplum kuruluşu ve üniversite kurumu tarafından desteklenmektedir. Geleneksel olanlar arasında Akademie nadání, z.s. ve/veya Nadané děti bulunmaktadır. İkincisi, Masaryk Üniversitesi'nde bir grup profesyonel tarafından oluşturulmuştur. Bu ekibin lideri, iki kere özel öğrenciler hakkında birkaç kitap yayınlamıştır (Portešová, 2014; Portešová, 2011). Çalışma grubu ayrıca üstün zeka/yetenekli çocuklar üzerine bir profesyonel dergi yayımlamaktadır. Dergide, iki kere özel çocuklar ve ergenler üzerine makaleler de bulunmaktadır. Dergi, aynı zamanda K-12 seviyesinde yaratıcı

ve üstün zeka/yetenekli öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecine dair Amerikan Psikoloji Derneği tarafından 2017 yılında oluşturulan en iyi 20 ilkeyi uyarlamış ve yayınlamıştır. Çekçe versiyon, Çek bağlamı ve okul sistemi ile ilgili bağlantılar ve öneriler içermektedir (Portešová ve diğerleri, 2018).

İki kere özel öğrencilerin eğitimi, iki ana alanın daha fazla geliştirilmesini gerektirir:

- Bu öğrencilerin tespit edilmesi ve değerlendirilmesi.
- Bu öğrencilere yönelik ileri destek, uygun eğitim düzenlemeleri ve uygun öğretim yöntemleri.

İki kere özel öğrenciler genellikle şu şekillerde değerlendirilebilir: a) Potansiyellerini gerçekleştiremeyen üstün zeka/yetenekli öğrenciler (belirli öğrenme güçlükleri göz ardı edilir); b) Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler (öğretmenler onların yeteneklerini fark etmez; sadece eksikliklere odaklanırlar); c) Ortalama öğrenciler (öğretmenler hem yeteneklerini hem de öğrenme güçlüklerini tespit edemezler ve öğrenciler sadece yetenekleriyle öğrenme güçlüklerini telafi etmeye çalışır).

Profesyonel değerlendiriciler, üstün zeka/yetenekli çocuklar ve ergenlere odaklanan standart değerlendirme araçlarının iki kere özel bireyler için oluşturulmadığının farkında olmalıdır. Bu nedenle, sonuçlar yorumlanırken oldukça dikkatli olunmalıdır. Aksi takdirde, profesyonel ve kapsamlı bir değerlendirme bile iki kere özel öğrencileri tespit etmekte başarısız olabilir (Smítková, 2017).

Okullarda bu öğrencilerin tespit edilmesi daha da karmaşık bir süreçtir. Němcová (2019) tarafından dikkat çekici bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın hedef grubu olan ilkökul öğretmenlerine, öğrencilerin yetenekleri ve disleksi semptomlarıyla bağlantılı öğrenme güçlükleri hakkında ayrıntılar içeren kurgusal örnek olaylar verilmiştir (iki kere özel öğrencilerin en sık karşılaşılan gruplarından biri üstün zeka/yetenek ve disleksi kombinasyonudur). Sonuçlar, öğretmenlerin çoğunluğunun yalnızca öğrenme güçlüğüne odaklandığını göstermiştir. Ayrıca, bu alanda daha fazla eğitim müdahalesi önermişlerdir. Görüşülen öğretmenlerin yarısından daha azı iki kere özel olma durumunu tespit edebilmiştir. Öğrencilerin cinsiyeti önemli bir değişken olarak görülmemiştir. Ancak, öğrenciler hakkındaki bilgilerin sunulma şekli önemli bulunmuştur – örnek olayın sonunda öğrenci yetenekleri hakkında bilgi verildiğinde, öğretmenler bu yöne daha sık vurgu yapmış ancak aynı şekilde örnek olayın sonunda öğrenme güçlüğünden bahsedildiğinde ise öğretmenler disleksi semptomlarına daha yoğun bir biçimde odaklanmıştır.

Tüm anketler ve araştırmaların ana sonuçları, Çek öğretmenlerin üstün zeka/yetenekli ve iki kere özel öğrencilerin öğretiminde daha fazla desteğe gereksinim duyduğunu doğrulamaktadır. Bu tür öğrencileri tespit etme becerilerinden yoksundurlar. Dahası, onlarla

nasıl çalışacakları konusunda yeterli kaynağa sahip değildirler. İki kere özel öğrenciler genellikle yeterli bir biçimde değerlendirilmemekte ve desteklenmemektedir.

6. PROGRAM TABLOSU

Saat	Tema	Öğrenme Çıktısı	Süre	Yöntem
08:30-09:00	Hazırlık	Ön-Test: İki Kere Özel Farkındalık Ölçeğinin Uygulanması		
09:00-09:50	Üstün zeka/ yeteneklilik nedir?	1.Üstün zeka/yeteneklilik kavramını tanımlar. 2.Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin ortak özelliklerinin listeler. 3.Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerini örneklerle açıklar.	50'	Sunum Beyin Fırtınası
09:50-10:00				
10:00-10:50	Üstün zeka/ yetenekli öğrencilerin eğitimi	4.Üstün zeka/yetenekli öğrencilere yönelik farklı öğretim stratejilerini açıklar. 5.Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitim süreçleri boyunca karşılaştıkları zorlukları tahmin eder. 6.Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal gereksinimlerini karşılamanın öneminin farkına varır.	50'	Örnek Olaylar Gerçek Yaşam Senaryoları
10:50-11:00				
11:00-11:50	İki kere özel nedir?	7. İki kere özel kavramını tanımlar. 8.İki kere özel ve üstün zeka/ yetenekli kavramları arasındaki farkları ayırt eder.	50'	Sunum Zihin Haritası
11:50-12:00				
12:00-12:50	Bir paradoks olarak iki kere özel olma	9.İki kere özel olma durumunu temel bileşenleriyle birlikte (üstün zeka/yeteneklilik, öğrenme güçlükleri, DEHB, OSB vb.) açıklar.	50'	Kısa hikayeler Venn şeması
12:50-14:00		Lunch		

Saat	Tema	Öğrenme Çıktısı	Süre	Yöntem
14:00-14:50	İki kere özel öğrencilerin güçlü yönleri ve karşılaştıkları zorluklar	10. İki kere özel olan öğrencilerin hem güçlü hem de zayıf yönlerini tespit eder. 11. İki kere özel olan öğrencilerin okulda, aile içinde ve sosyal ortamlarda karşılaştıkları zorluklara örnekler verir.	50'	Film analizi Röportajlar ve belgeseller
14:50-15:00				
15:00-15:50	İki kere özel öğrenciler nasıl desteklenir?	12. İki kere özel öğrencilerin benzersiz eğitim gereksinimlerinin farkına varır. 13. İki kere özel öğrencilerin akademik gelişimleri için sosyal-duygusal destek sağlamanın önemini kabul eder.	50'	Sunum Beyin Fırtınası Soru-cevap
15:50-16:00				
16:00-17:00	Değerlendirme	Son-test : İki Kere Özel Farkındalık Ölçeğinin Uygulanması Programın Değerlendirilmesi	60'	

7. PROGRAMIN UYGULANMASINA YÖNELİK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Başlık	Farklılıklarımızla Bir Aradayız
Konu	İki Kere Özel Öğrencilerin İhtiyaçlarını Anlamak
Süre	45 minutes
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel öğrencilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarını tanımak. - İki kere özel öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemek.
Metod	Film Analizi, Soru-Cevap, Tartışma
Materyal	Projeksiyon cihazı, Dizüstü bilgisayar veya Akıllı Tahta, kağıt, kalem
Hazırlık	Eğitmen, “Taare Zameen Par” (Her Çocuk Özeldir) filmini izlemeli, sahneleri belirlemeli ve bu etkinlikte kullanılacak şekilde hazırlanmalıdır.

Öğrenme-Öğretme Süreci

1- Eğitmen dikkat çekici bir etkinlikle başlar. Katılımcılardan bir kalem ve kağıt almaları istenir. Eğitmen şu yönergeleri verir: “Kağıda bir düğme ve düğme deliği çizebilir misiniz?” ve birbirlerinin çalışmalarına bakmamaları hatırlatılır. Bir süre sonra katılımcılardan çizimlerini yanlarındaki kişilerle değiştirmeleri ve çizimleri değerlendirip, benzerlikleri ve farklılıkları fark etmeleri istenir. Daha sonra eğitmen birkaç örnek çizimi seçer. Çizimler herkesin görebileceği şekilde sergilenir. Eğitmen, “Ortak olarak kabul edilen (somut) bir kavram hakkında aynı yönerge verilmesine rağmen, her çizim nasıl farklı olabilir?” diyerek geniş grup tartışmasını başlatır. Tartışmanın ardından eğitmen, “Hepimizin somut kavramları bile farklı algıladığımızı bilmemize rağmen, hala herkesin aynı şekilde anlamasını ve yapmasını bekliyoruz. Bunun eğitimdeki yansıması, her öğrenciden aynı şekilde öğrenmesini ve performans göstermesini beklemektir ve bu imkansızdır.” diyerek etkinliği sonlandırır.

2- Etkinliğin ikinci bölümünde, Amir Khan tarafından yönetilen ve oynanan “Taare Zameen Par” filminden sahnelerle “iki kere özel” kavramını vurgulamak için film

analizi yapılır. Film, özellikle dislektik ve aynı zamanda sanatsal yeteneklere sahip olan Ishaan karakterine odaklanarak çocukların karşılaştığı zorlukları yansıtır.

İki kere özel öğrenciler açısından film, öğrenme güçlüğü (disleksi) nedeniyle geleneksel eğitim sistemine uyum sağlamakta zorlanan ancak yüksek sanatsal yeteneklere sahip bir çocuğu güçlü bir şekilde tasvir eder. Filmde bir dönüm noktası olarak, çocuğun öğretmeni Ram ile tanışması yansıtılır. Bu bölümde, eğitim ortamlarında iki kere özel çocukların çeşitli ihtiyaçlarını anlamamanın ve karşılamamanın önemi vurgulanır ve onların eksikliklerine odaklanmak yerine güçlü yönlerini desteklemenin önemi belirtilir..

3- Öğretmen tarafından hazırlanan film sahneleri birlikte izlenir. Uygun tartışma soruları, izleme sırasında veya sonrasında katılımcılara yöneltilerek bir tartışma ortamı oluşturulur.

Tartışma Soruları:

- Filmde Ishaan'ın karşılaştığı zorluklar, öğrenme farklılıklarına sahip öğrenciler hakkındaki genel kabulleri (ön yargıları) nasıl yansıtıyor?
- Ishaan'ın davranışlarının yanlış anlaşılması, okulda özgüveni ve performansını nasıl etkiliyor?
- Geleneksel eğitim sistemi, Ishaan gibi öğrencileri tanımada ve desteklemede başarısız mı?
- Ishaan'ın sanat öğretmeni onun yolculuğunda nasıl bir rol oynuyor? Bu, öğretmenlerin önemi filmde nasıl yansıtılıyor?
- Öğretmenler, değerlendirme ve müfredat tasarımında daha kapsayıcı ve esnek yaklaşımlar için ne yapabilir?
- Eğitimcilerin, öğrencilerin eksik olduğu alanlardan ziyade güçlü yönlerine ve ilgi alanlarına odaklanması ne anlama geliyor?
- Farklı açılardan öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencileri daha iyi desteklemek için okullarda ne gibi değişiklikler yapılmalıdır?

Değerlendirme

Katılımcılardan bir metafor ifadesi oluşturmaları istenir:

“İki kere özel öğrenciler ... gibidir, çünkü ...”

Farklılaştırma

Birinci ve ikinci aşamalar aynı şekilde yürütülür. Üçüncü aşamada, sahnelerin analizi için semiyotik analiz yöntemi kullanılabilir.

Eğitmen Notu: Aristoteles'in retoriğinin temel anlayışı altında ethos, pathos ve logos açısından değerlendirilir:

Etik retorik (Ethos): Konuşmacının konuşması ile karakteri arasındaki uyum.

Duygusal retorik (Pathos): Dinleyicinin duygularını etkileme.

Mantıksal retorik (Logos): Konuşmada akıl yürütme veya mantık.

Ram'in Ishaan'ın evini ziyaret ettiği ve ebeveynleriyle tanıştığı sahne için analiz yapılıır:

Ethos: Film sahnesinde dikkat çeken ilk şey Ram'in kıyafetleridir. Ebeveynlerin geleneksel kıyafetleri ile karşılaştırıldığında, Ram modern bir tarz benimsemiştir. Bu durum, babanın onu görünüşü ve tavırlarına dayanarak güvenilir bulmadığını ima eder. Ancak daha sonra, Ram'in toplumda saygın olarak kabul edilen öğretmen kimliği ön plana çıkar. Ram kendini öğretmen olarak tanıtır ve konuşmaya başlar. Konuşurken sürekli olarak ebeveynlere bakar ve yaptıklarının yanlış olduğunu vurgular. Bu durum, özellikle annenin etki altında olduğunu gösterir.

Pathos: Anne, Ram'in ethos'undan etkilenir, ancak baba aynı tutumu paylaşmaz. Geleneksel olarak, Ishaan'ın akademik başarısızlığını ve yazamamasını, yaramazlığına, uyumsuzluğuna ve zekasında potansiyel kusurlara bağlama gibi önyargıları aşamaz. Ayrıca, Ram'in ethos'u babanın pathos'unun oluşumunda olumsuz bir etkiye sahiptir.

Logos: Ram, logos kullanarak babayı etkilemeye başlar. Ram'in önce Ishaan'ın defterlerini kullanması ve tutarlılık temelinde konuşması, babanın tutumunda bir farklılaşma olduğunu gösterir. Babanın kültürel kodlarındaki önyargılar, sadece logos aracılığıyla farklı pathoslara dönüşmüştür. Ram'in logos'una odaklanıldığında, iki kere özel öğrencilerin özellikleri ve duygusal gelişimleri vurgulanmalıdır.

Başlık	Bu Bir Paradoks
Konu	Üstün zeka/yetenek ile iki kere özel kavramı arasındaki ilişki
Süre	45 dk
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel kavramını tanımlar. - İki kere özel ile üstün zeka/ yetenek kavramları arasındaki farkı açıklar.
Metod	İnteraktif tartışma, Soru-Cevap,
Materyal	kağıt, tahta kalemi
Hazırlık	Eğitmen derse girmeden önce “katılıyorum; katılmıyorum, kararsızım” yazılı kağıtları hazırlamalıdır. Etkinliğe başlamadan önce salonun belli noktalarına hazırlanan kağıtları yerleştirmelidir.

Öğrenme-Öğretme Süreci

Katılımcılar salona girdiğinde onlara kâğıtlarla (“katılıyorum; katılmıyorum, kararsızım” yazılı kağıtlar”) ilgili bilgilendirmeyi yaptıktan sonra ilk olarak dikkat çekmek için aşağıdaki soruyu katılımcılara yöneltir.

- Herhangi bir konuda “bilgi” nasıl elde ediyorsunuz?

Verilen cevapları tahtaya veya bir kağıda yazar. Cevaplardan ortak olanları ve farklı olanları bir araya toplar. Burada önemli olan bilgi kaynaklarımızı fark etmektir. Kulaktan dolma duyduğumuz “bilgilerin” sadece ön yargı oluşturduğu üzerinde durulur. Bilgi kaynaklarımız hatırlatıldıktan sonra “ön yargı” kavramı üzerinde durulur. Bilgilerimizin çoğunlukla ön yargılardan oluştuğu ve ön yargıların temelsiz yargılara dönüşmemesi gerektiği vurgulanır. Ardından ana etkinliğe geçilir.

Eğitmen, birazdan farklı önermeler okuyacağını belirtir. Bu önermelerdeki konuya bağlı olarak her katılımcının düşüncesine uygun olan sınıfın belirli yerlerine konmuş kağıtların (katılıyorum; katılmıyorum, kararsızım yazılı kağıtlar) yanına gitmesini söyler. Örneğin eğitimci birinci önermeyi okuduktan sonra 1. Katılımcı

“kararsızım” yazılı kağıdın yanına gitti, 3. Katılımcı “katılıyorum” yazılı kağıdın yanına gitti.

Tüm katılımcılar düşüncelerine uygun olarak dağıldıktan sonra etkinliğin ikinci aşamasına geçilir. Eğitimci tarafından üç kağıdın (kararsızım, katılıyorum, katılmıyorum yazılı olan) yanında toplanan katılımcılardan düşüncelerini gerekçelendirmeleri istenir. Örneğin birinci önermeye bağlı olarak “kararsızım” kağıdının yanında toplanan katılımcılar konuyla ilgili olarak kararsız kalmalarının nedenini gerekçelendirir. Hazırlanan gerekçeler büyük grupla paylaşılır. Paylaşımlar tamamlandıktan sonra eğitimci kararını değiştirmek isteyen var mı? Diye sormalıdır. Sorunun cevabı için kısa bir (5dk) düşünme süresi tanınmalıdır. Ardından kararını değiştiren varsa yer değiştirmesine izin verilir. Etkinliğin ikinci aşamasında yer değiştiren katılımcılara sebepleri sorulur ve genel bir değerlendirme yapılır. Değerlendirme yapılırken üstün zeka/özel yetenekle ilgili olarak doğru bilinen yanlışlar vurgulanır.

Örnek önermeler:

- 1- Üstün zeka/yetenekli çocuklar her alanda başarılıdır.
- 2- Üstün zeka/yetenekli çocuklar bazı alanlarda başarısız olabilir.
- 3- Üstün zeka/yetenekli çocuklar akranlarından daha olgundur.
- 4- Üstün zeka/yetenekli çocukların akademik başarıları daima yüksektir.
- 5- Üstün zeka/yetenekli çocukların ebeveynleri hiç zorlanmaz.

Etkinliğin ikinci aşaması bir film üzerinden yapılandırılacaktır. Önerilen film Temple Grandin. Film asperger ve üstün zeka/yetenekli bir bireyle ilgilidir. Eğitimci tarafından etkinliğe başlamadan önce seçilen filmde ilgili bölümler kesilerek hazırlanır. Hazırlanmış kesitler büyük grupla paylaşılır ve bilgi notuna bağlı olarak film analiz edilir. Film analizi sırasında iki kere özel kavramının doğasından kaynaklanan paradoks vurgulanır ve aşağıdaki sorular paylaşılır. Aşağıdaki sorular eğitimci tarafından geliştirilebilir.

Örnek sorular

- 1- Sizce üstün zeka/yetenekli bir öğrencinin aynı zamanda farklı bozukluk/engelleri olabilir mi? Örnek veriniz .
- 2- Sizce bazı engelleri olan bir üstün zeka/yetenekli öğrenci olabilir mi? Nasıl? Filmde örnekler veriniz.
- 3- Sizce üstün zeka /yetenekli öğrencilerin bazı şeyleri öğrenmede zorluk/engel yaşaması muhtemel midir? Nasıl?
- 4- Sizce üstün zeka/özel yetenek ile iki kere özel kavramları arasında nasıl bir ilişki

vardır? Açıklayınız.

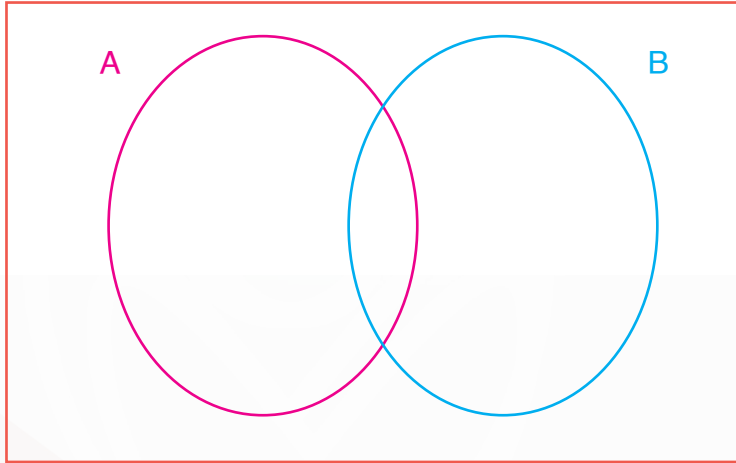
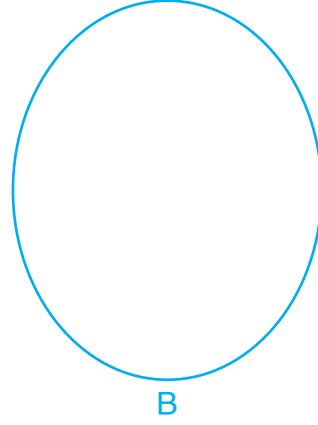
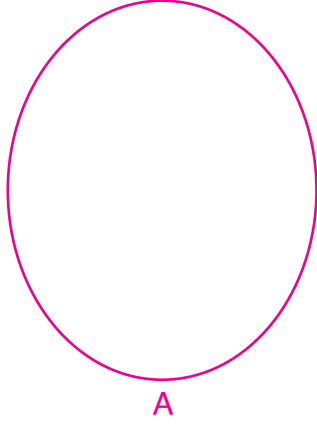
- Üstün zeka/özel yetenek deyince aklınıza hangi kavramlar/özellikler/tutumlar geliyor?

En az üç tanesini yazınız.

- İki kere özel deyince aklınıza hangi kavramlar/özellikler/tutumlar geliyor? En az üç tanesini yazınız.

- İlk iki soruya verdiğiniz cevapları bir "küme" şeklinde ifade etmenizi istesek nasıl bir sınıflandırma yapardınız?

Değerlendirme

Başlık	Üstün Zeka/Yetenekli Kimdir?
Konu	Üstün zeka/yeteneklilerin özellikleri, sosyal ve duygusal ihtiyaçları
Süre	45 dk
Öğrenme Çıktısı	- Üstün zeka/yetenekliliği tanımlar. - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin genel özelliklerini listeler. - Üstün zeka/yeteneklilerin eğitim ihtiyaçlarını açıklar. - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarını açıklar.
Yöntem	5E
Araçlar/ Materyaller	Akıllı tahta ya da projeksiyon, laptop
Hazırlık	Değerlendirme formu katılımcı sayısı kadar çoğaltılır.

Öğrenme-Öğretme Süreci

1. GİRİŞ

Eğitmen dikkat çekmek için bir etkinlikle başlar. Eğitici **EK -1** görseli paylaşarak “Sunudaki çocuklardan ikisi üstün zekâlıdır. Hangileri üstün zeka/özel yeteneklidir? diye sorar. Katılımcıların birkaçından gerekçeli cevabı alır. Cevaplarının gerekçeleri sorulur. Fiziksel olarak birisini etiketlemenin uygun olmadığı, tanının konulabilmesi için bazı göstergelerin açığa kavuşturulması gerektiği ifade edilir.

2. KEŞFETME

Katılımcılara çevrelerinde üstün zekâ/yetenekli çocuklar olup olmadığı, varsa bunların ne gibi özelliklere sahip olduğu sorulur. Katılımcı cevapları alınır. William James Sidis’in hayat hikayesi paylaşılır ya da kısa film olarak seyrettirilir. Hayat hikayesi **EK -2 William James SIDIS kimdir?** verilmiştir. Paylaşım önceden hazırlanmış olan bir slaytla yapılabilir veya hayat hikayesine ilişkin video paylaşılabilir. Paylaşımdan sonra üstün zekâ/yetenekli çocukların genel özelliklerinin neler olabileceğine ilişkin yorum yapmaları istenir.

3. AÇIKLAMA

Katılımcıların üstün zekâ/yeteneklilerin özelliklerine ilişkin görüşlerinden sonra öncelikle MEB'in üstün zeka/yetenek tanımına ve üstün zeka/yeteneklilerin genel özelliklerine ilişkin açıklama yapılır. **EK-3 Öğretmen Bilgi Notu** verilmiştir.

4. DERİNLEŞTİRME

Eğitmen üstün zekâ/yeteneklilerin özellikleri ile ilgili açıklamalarda bulunduktan sonra üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerinden hareketle, onlara sunulan eğitimin de farklılaştırılması gerektiğine vurgu yaparak üstün zeka/yetenekli öğrencilere sunulması gereken eğitim nasıl olmalıdır? sorusunu yönelterek büyük grup tartışması başlatır. Tartışmada katılımcılardan, Sidis'in hayat hikayesi ve üstün zeka/yeteneklilerin özelliklerini düşünerek yorum yapmaları istenir. Birkaç tanesi dinlendikten sonra üstün zeka/yetenek kuramlarından Renzulli ve Tannenbaum'un üstün zeka/yetenek tanımlarına yer verilir.

Ek-4 Renzulli ve Tannenbaum Modelleri

Eğitmen Sidis'in hayat hikayesi üzerinden Tannenbaum'un kuramını da anlattıktan sonra, üstün zeka/yetenek ile ilgili olarak Renzulli ve Tannenbaum gibi kuramcılarının geliştirmiş olduğu öğretilerin hem üstün zeka/yetenekli bireyler hem de 2Ö bireylerin eğitimleri yapılandırılırken çalışmaların çeşitlenmesini sağlayacak ve zenginleşmesine destek olacak nitelikte olduğunu söyleyerek etkinliği bitirir.

Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki form dağıtılır.

Önerme	Evet	Hayır
Üstün zeka/yetenekli çocuk çabasız başarır.		
Üstün zeka/yetenekli olan, her alanda üstün zeka/yeteneklidir.		
Üstün zeka/yetenekli öğrenciler "piknik tüp gibi, kavanoz dibi gözlüklü" tiplerdir.		
Üstün zeka/yetenekli çocuk yaşlılarından daha olgundur.		
Üstün zeka/yetenekli çocuk kendi başının çaresine bakar.		
Hızlandırma, sınıf atlatma, özel okul yöntemi çocuğa zararlıdır.		
Bu çocuk başarısız, üstün zeka/yetenekli olamaz		

EKLER

EK -1 Hangi ikisi üstün zekalı/yeteneklidir?

EK -2 William James SIDIS kimdir?

William James Sidis Rusya'dan ABD'ye göçen eden bir ailenin çocuğu olarak 1 nisan 1898'de dünyaya gelmiştir. Henüz altı aylıkken bazı kelimeleri söyleyebildiği annesi tarafından fark edilir. 8 aylıkken alfabeyi söktüğü söylenir. 1,5 yaşındayken de günlük gazeteleri okumaya başlar. William'ın 'dahi' olduğunu gören annesi doktorluğu bırakır ve tüm vaktini harika çocuğa ayırır. 6 yaşındayken lise seviyesindeki bir öğrenci zekasına sahiptir. 8 yaşına basmadan İngilizce, Latince, Yunanca, İbranice, Fransızca, Almanca ve Rusçayı konuşabilmektedir. Geçmiş veya gelecekteki bir tarihin hangi güne denk geldiğini hesaplayabilmektedir. Süper çocuğun bu üstün yetenekleri onu medyanın ilgi odağı yapar; New York Times William James Sidis'e ilk sayfalarında yer verir. Artık ABD'de herkes süper çocuktan haberdar olmuştur. 9 yaşındayken Harvard'ın sınavlarına kazanmasına rağmen yeterli duygusal olgunluğa ulaşamadığı için okula alınmaz. Harvard'ın yeterli gördüğü duygusal olgunluğa 11 yaşında ulaşır ve Harvard'a alınır. Aynı sene Harvard profesörlerine konferans bile verir. Harvard'daki eğitimini başarıyla bitiren Sidis, 16 yaşındayken hukuk eğitimi almaya başlar. Ancak işler istediği gibi gitmez. Bir siyasi gruba katılan William, siyasal bir gösterilerde hükümet tarafından tutuklanıp hapse atılır. Ailesinin nüfusunu kullanmasıyla hapis cezası başka bir cezaya çevrilir. Sidis gerek katıldığı eylemlerden gerekse ateist olmasından ötürü halkın gözünden düşer. Yükselişle medyanın ilgi odağı olan Sidis, düşüşüyle de medyanın ilgi odağı olur. Bu ilgi

Sidis'in canını sıkar. Hayatının geri kalan kısmını bilimden uzak geçirmiştir; ufak çaplı işlerde çalışıp ekmeğini kazanmaya çalışmış ve 17 Temmuz 1944'te ölmüştür. Bu sonuçtan kimileri Sidis'i kişisel projesi olarak kullanan ailesini, kimileri ise sidis'i bir türlü rahat bırakmayan gazetecileri suçlu bulmuşlardır.

Kaynak: <https://www.youtube.com/watch?v=mAvYhBTcLaY>

EK-3 Eğitimci Bilgi Notu

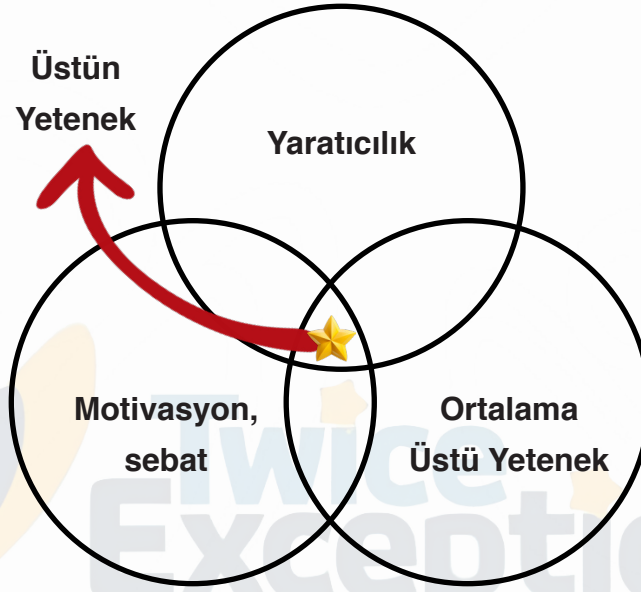
Türkiye'de MEB (2007) yönergesine göre “*özel yetenekliler, akranlarına göre çabuk kavrayan, liderlik özelliklerine sahip, yaratıcılık ve sanat alanlarında öncülük eden, özel akademik beceriye sahip, soyut düşünceleri yaşlılarına göre daha iyi anlayabilen, ilgi alanları doğrultusunda bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren bireyler*” olarak tanımlanır. Aynı yönergede üstün zeka/yeteneklilerin ayırt edici özellikleri şu şekilde sıralanmıştır:

1. *Gelişimin tüm alanlarında yaşlılarının ilerisinde olma,*
2. *Öğrenme ve bilgiye sürekli açıklık duyma,*
3. *Merak,*
4. *Kelime hazinesinin zengin olması,*
5. *Çabuk öğrenme, kavrama ve akılda saklama,*
6. *Genelleme ve soyutlama yaparak elindeki bilgiyi diğer alanlara aktarma,*
7. *Niteliksel olarak farklı problem çözme ve öğrenme stratejileri kullanma,*
8. *İlgisiz gibi görünen işlemler arasında ilgi kurma,*
9. *Yaratıcılık,*
10. *Bağımsız çalışma,*
11. *Kararlılık ve sebat,*
12. *Karşılarındakinin duygu, düşünce ve ihtiyaçlarına vb. duyarlı olma,*
13. *Kendisini açık seçik ifade etme,*
14. *Esprî yeteneği,*
15. *Kendini inceleyip, öz eleştiri yapma*

Eğitimci yukarıdaki paylaşımları yaptıktan sonra bu olumlu özelliklerin yanı sıra üstün zeka/yeteneklilerin olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir takım ortak özelliklerinin de bulunduğunu söyler. Aşağıdaki örnekler kullanılabilir.

“Üstün zeka/yetenekli bireyler iş birliğinden kaçınma ve bireysel çalışmayı tercih etme eğiliminde bulunurlar. Bunun yanı sıra inatçı bir yapıya sahip olma, gereksiz olduğu düşünülen konularda düzensiz ve dağınık olma (kılık kıyafet ve odalarda yaşanan dağınıklık), aşırı duygusallıktan kaynaklanan durumlarla karşı karşıya kalma (gelişmiş adalet ve merhamet duygusuna bağlı olarak yaşanan durumlar), rutinden hoşlanmadıkları için ilgisiz davranma, önemsememe gibi davranışların da yaşamlarını zorlaştırdığı bilinmektedir” (Şentürk, 2019).

Ek-4 Renzulli ve Tannenbaum Modelleri

Renzulli'nin üç halka modeli

Renzulli (1986) üstün zeka/yeteneği; ortalama üstü yetenek, motivasyon ve yaratıcılık özelliğinin bir bileşkesi olarak ele almaktadır. Renzulli'ye göre, üstün zeka/yetenekli birey birbiriyle etkileşen üç özellik kümesine sahiptir. Bunlar; genel ve özel yetenek düzeyi, yaratıcılık ve motivasyon kümeleridir. Genel yetenekler; sözcük akıcılığı, sözel ve sayısal muhakeme, soyut düşünebilme, bilgilerin hızlı, sağlıklı ve seçici olarak anımsanmasıdır. Özel yetenekler ise; resim, dans, müzik ve tiyatro gibi sanat; matematik, fen, kimya gibi teknik alanlardaki yeteneklerdir. Özellik kümelerinden ikincisi olan yaratıcılık, yeni düşünceler oluşturmayı ve bunları yeni problemlerin çözümünde kullanabilmeyi içermektedir. Motivasyon ise üstün iş ve görev üstlenme yeteneğidir. Yaratıcılık ve motivasyon kümelerindeki özellikler değişkendir ve uygun eğitimle geliştirilebilirken; ortalamanın üstündeki yetenek kümesi kalıcıdır (Şentürk ve Kefeli, 2019). Renzulli belirlediği üç halkanın tek başına üstün olmaya yetmeyeceğine, üçünün oluşturacağı bir ortak kümenin olması gerektiğine vurgu yapar. Renzulli özel yetenekli kavramının IQ dışında farklı değişkenler içerdiğini de vurgulayarak belli alanlarda eksik ama belli alanlarda çok iyi olunabileceğini iddia etmektedir.

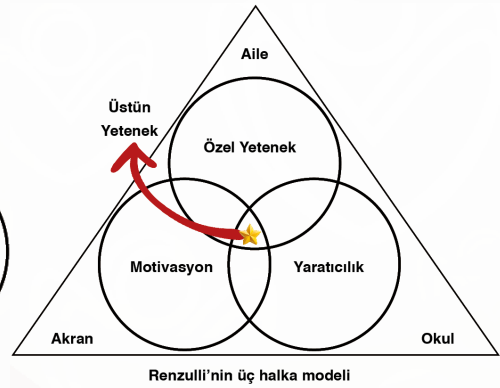
Renzulli'nin üstün zeka/yetenek kuramı paylaşıldıktan sonra katılımcılardan Sidis'in hayatını Renzulli perspektifinden sosyal ve duygusal ihtiyaçlar bağlamında yorumlamaları istenir. Ardından Tannenbaum'un üstün zeka/yetenek kuramı paylaşılır.

Tannenbaum'un Denizyıldızı modeli

Tannenbaum'un, Deniz Yıldızı Üstün Yeteneklilik Modeli'nde bir bireyin özel yetenekli olabilmesi için genel - özel yetenek, entelektüel olmayan (zihinsel olmayan) faktörler, çevresel ve şans olmak üzere beş faktörün birlikte olması gerekmektedir. Bu faktörlerin her biri, üstün zeka/yetenekliliği oluşturabilmek için tek başına yeterli değil ama gereklidir. Bu nedenle dört faktörün bir araya gelmesi beşincisi olmadan bir şey ifade etmemektedir. Tannenbaum zekanın IQ dışında farklı etkenlerle belirlenmesi gerektiğine vurgu yapmıştır (Demirel ve Sak, 2011). Yıldız Modeli

1. Genel yetenek
2. Özel yetenek
3. Zihinsel olmayan unsurlar
4. Çevresel destek
5. Şans

Başlık	Üstün Zeka/Yetenek Bahçesi: Çiçek Açan Özellikler
Konu	Üstün Zeka/Yeteneklilik nedir?
Süre	50 dakika
Öğrenme Çıktısı	<ul style="list-style-type: none"> - Üstün zeka/yeteneklilik kavramını tanımlar. - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin ortak özelliklerinin listeler. - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerini örneklerle açıklar.
Yöntem	5E
Araçlar/ Materyaller	<ul style="list-style-type: none"> - Her biri farklı renk veya şekle sahip, kağıt veya keçeden yapılmış çiçek figürleri. - Çiçeklerin üzerine yazmak için keçeli veya tükenmez kalem. - Çiçekleri bahçe arazilerine (büyük kağıt levhalar veya kumaş) dikmek için çubuklar veya iğneler. - Bahçe düzenlemesi için duvar veya masa kullanımına bağlı olarak bant veya mıknatıs.
Hazırlık	<ul style="list-style-type: none"> - Çiçek figürlerini hazırlayın ve katılımcı sayısına göre yeterli sayıda özelliğin listelendiğinden emin olun. - Katılımcıların çiçek dikebilecekleri büyük kağıtlar veya kumaşlar üzerine bahçe alanları oluşturun. - Öğretmenlerin tartışmaları yönlendirmesine yardımcı olmak için üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerine ilişkin kısa bir kılavuz hazırlayın.

Öğrenme-Öğretme Süreci

Giriş (10 dakika):

- Üstün zeka/yeteneklilik kavramını ve çeşitli görünümünü tanıtarak başlayın.
- Etkinliği ve her bir çiçeğin üstün yetenekli öğrencilerin bir özelliğini temsil ettiği bahçe metaforunu açıklayın.

Bahçe Oluşturma (15 dakika):

- Katılımcılara çiçek figürlerini dağıtın ve her bir çiçeğin arkasına üstün zeka/yetenekli öğrencilerin bir özelliğini yazmalarını, ancak bunu diğerlerine göstermemelerini söyleyin.
- Katılımcılar çiçeklerini belirlenen alana takarak ortak bahçe alanına dikmiş olacaktır.

Keşif ve Tartışma (20 dakika):

- Tüm çiçekler dikildikten sonra, katılımcıların bahçede dolaşmalarına ve her çiçeğin arkasındaki özellikleri okumalarına izin verin.
- Katılımcıların keşfettikleri özellikler üzerinde düşüncelerini ve bu özelliklerin öğretmenlik yaptıkları veya etkileşimde buldukları öğrencilerde nasıl ortaya çıkabileceğini paylaşmalarını sağlayın. Eğitim ortamlarında bu özellikleri nasıl besleyeceklerini tartışın.

Sonuç ve Yansıtma (5 dakika):

- Oturumu, tartışma esnasında üstün zeka/yetenekliliğe dair bahsedilen temel özellikleri ve bu özelliklerin öğrencilerde tespit edilmesinin ve desteklenmesinin önemini özetleyerek tamamlayın.
- Katılımcıları, bu anlayışı kendi öğretim süreçlerinde nasıl uygulayabilecekleri konusunda düşünmeye teşvik edin.

Tartışma Soruları:

- Bahçedeki çiçekler arasında en çok hangi özellikleri fark ettiniz?
- Bu özellikler sizin üstün zeka/yeteneklilik anlayışınızla nasıl örtüşüyor?
- Karşılaştığınız öğrencilerde bu özelliklerin nasıl ortaya çıkabileceğine dair belirli örnekler düşünebiliyor musunuz?
- Bu özelliklerin bir öğrencinin öğrenme deneyimini nasıl olumlu yönde etkileyebileceğine inanıyorsunuz?
- Bu özellikleri sergileyen öğrencilerle çalışırken ne gibi zorluklar ortaya çıkabilir?
- Eğitimciler sınıfta bu özellikleri etkili bir şekilde nasıl geliştirebilir ve destekleyebilir?
- Bahçemizde yer alması gerektiğini düşündüğünüz ek özellikler var mı?
- Bir öğrencide birden fazla üstün yetenek bulunması, onun sosyal etkileşimlerini ve akran ilişkilerini nasıl etkileyebilir?
- Bu özelliklere sahip öğrencileri desteklemeye ilişkin kişisel deneyimlerinizi veya anekdotlarınızı paylaşabilir misiniz?
- Bugünkü etkinliği göz önünde bulundurarak, üstün zeka/yetenekli öğrencilere daha iyi öğretim sunabilmek için öğretmenlik uygulamalarınızda hangi stratejileri veya yaklaşımları uygulamayı planlıyorsunuz?

Değerlendirme

Katılımcılardan bir metafor ifadesi oluşturmaları istenir;
“Üstün zeka/yetenekli öğrenciler, çünkü.....”

Farklılaştırma (İsteğe Bağlı)

Bahçeler, her katılımcının kendine ait bir bahçesi olacak şekilde hazırlanır ve katılımcı bunu kendisine bir hatırlatıcı olacak şekilde eve götürebilir.

EK I: Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerinin listesi:

- Yüksek zeka
- Yaratıcılık
- Yoğun merak
- Hızlı öğrenme yeteneği
- Güçlü problem çözme becerileri
- Gelişmiş kelime dağarcığı ve dil becerileri
- Yüksek hassasiyet veya empati
- Mükemmeliyetçilik
- Olağanüstü hafıza
- Alışılmadık mizah anlayışı
- Derin konsantrasyon veya odaklanma
- Yenilikçi düşünme
- Bağımsız veya kendi kendine yönlendirilmiş öğrenme
- Karmaşık kavramları sezgisel anlama
- Benzersiz ilgi alanları veya tutkular
- Güçlü liderlik becerileri
- Sosyal adalet meselelerine karşı artan farkındalık
- Duygusal yoğunluk veya hassasiyet
- Gelişmiş eleştirel düşünme becerileri
- Entelektüel uyarılma arzusu

EK 2 (Çiçek örnekleri):

Başlık	İki Kere Özel Yapbozu
Konu	İki kere özel nedir?
Süre	50 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel kavramını tanımlar. - İki kere özel ve üstün zeka/yetenekli kavramları arasındaki farkları ayırt eder.
Yöntem	Eğitici oyun, 5E
Araçlar/ Materyaller	- Yapboz parçaları (her biri iki kere özel öğrencilerin farklı bir yönünü temsil eder) - Yapbozu birleştirmek için yapboz tahtası veya büyük bir kağıt - Notlar için keçeli kalemler
Hazırlık	- İki kere özel öğrencilerin özelliklerine göre farklı yapboz parçaları hazırlayın. - Yapboz tahtası ve malzemelerle bir çalışma alanı oluşturun.

Öğrenme-Öğretme Süreci

Giriş (5 dakika):

- İki kere özel kavramını tanıttın ve bunun hem üstün zeka/yetenekli hem de engeli veya öğrenme farklılığı olan bireyleri ifade ettiğini açıkla.
- İki kere özel olma durumunu anlamının karmaşıklığını ve bu bireyleri eğitim ortamlarında tanımanın ve desteklemenin önemini vurgula.

Etkinlik Hazırlığı (5 dakika):

- Yapboz parçalarını katılımcılara dağıt ve yapbozu birleştirme görevini açıkla.
- Katılımcıları yapboz parçalarını yakından incelemeye ve gözlemlerini grup üyeleriyle tartışmaya teşvik et.

Yapbozun Birleştirilmesi (25 dakika):

- Katılımcılar yapboz parçalarını yapboz tahtası veya büyük kağıt üzerinde tutarlı bir bütün halinde birleştirmek için birlikte çalışsınlar.

- Grup üyelerinin, iki kere özel bireylerin farklı özellikleri arasındaki bağlantıları düşünerek iş birliği yapmalarını ve tartışmalarını teşvik edin.

Yansıtma ve Tartışma (15 dakika):

- Yapbozu tamamladıktan sonra katılımcılar yapboz tahtasına iki kere özel olma ile ilgili içgörülerini, gözlemleri ve sorularına yönelik açıklayıcı notlar eklerler.
- Katılımcıları, iki kere özel bireyleri anlamamanın ve desteklemenin karmaşıklığının yanı sıra üstün zeka/yetenekli olma ile iki kere özel olma arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde düşünmeye teşvik edin.
- Not ekleme süreci sırasında paylaşılan düşüncelere ve gözlemlere dayanarak kısa bir tartışma başlatın.

Tartışma Soruları:

- Yapbozu çözerken ne gibi zorluklarla karşılaştınız ve bunları nasıl aştınız?
- Yapboz parçalarının benzersiz şekilleri yapbozu tamamlama yaklaşımınızı nasıl etkiledi?
- Yapboz parçalarını bir araya getirmekle iki kere özel olmanın karmaşıklığını anlamak arasında nasıl bir paralellik görüyorsunuz?
- Grup üyelerinizle oluşturduğunuz iş birliği ve iletişim, yapbozun çözülmesine ne şekilde katkıda bulundu?
- Bir yapboz parçasını bir diğerinden sonra yerleştireceğinize nasıl karar verdiniz ve kararlarınızı hangi faktörler etkiledi?
- Belirli yapboz parçaları arasında herhangi bir örüntü veya bağlantı fark ettiniz mi ve bu çözüm stratejinizi nasıl etkiledi?
- Tamamlanan yapbozu düşündüğünüzde, iki kere özel olma durumunun doğası hakkında içgörü veya gözlemlerinizi nelerdir?
- Bu yapbozu çözme deneyiminin, iki kere özel olan öğrencileri eğitim ortamlarında desteklemekle nasıl bir ilişkisi olduğunu düşünüyorsunuz?
- Size göre yapbozu çözmeye en etkili strateji veya yaklaşım nedir? Bu strateji ve yaklaşımlar iki kere özel öğrencileri desteklemek için nasıl kullanılabilir?
- Bu etkinlikten, iki kere özel olan bireylerin benzersiz güçlü yönlerini ve zorluklarını anlama ve bunlara uygun öğretim gerçekleştiriminin önemi hakkında ne öğrendiniz?

Değerlendirme

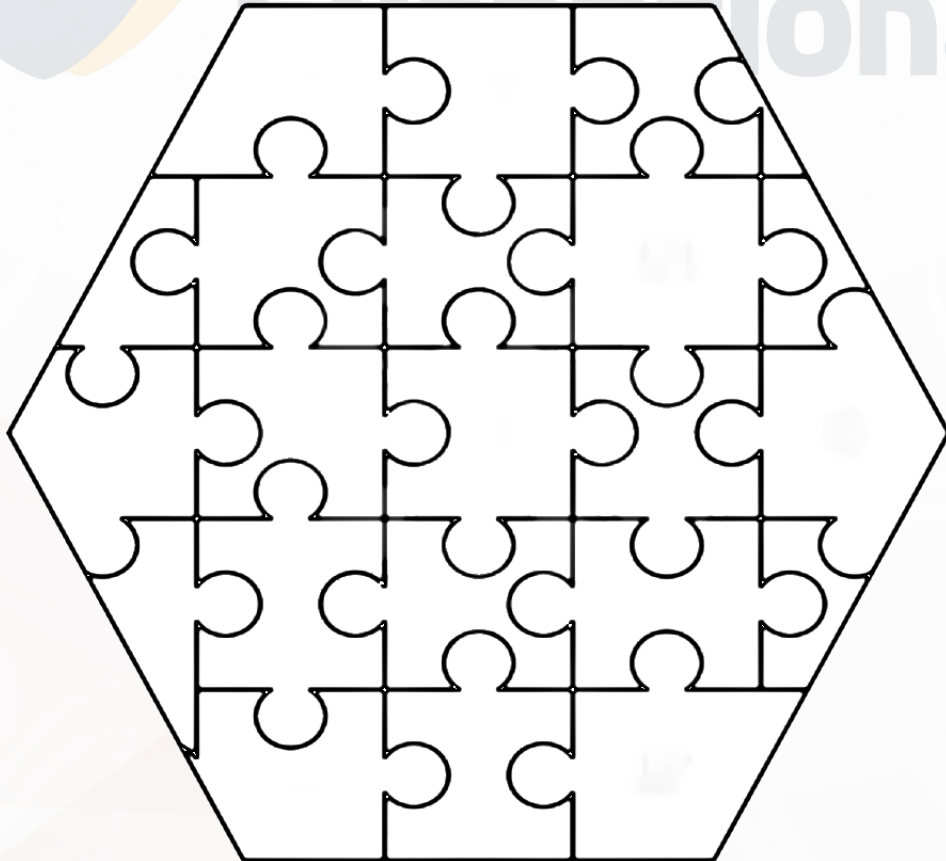
Katılımcılardan bir metafor ifadesi oluşturmaları istenir;

“İki kere özel öğrenciler çünkü.....”

EK I: İki kere özel öğrencilerin özelliklerinin listesi

- Yüksek zeka
- Yaratıcılık
- Mükemmeliyetçilik
- Yoğun merak
- Duygusal hassasiyet
- Gelişmiş problem çözme becerileri
- Endişe
- Olağanüstü hafıza
- Benzersiz ilgi alanları veya tutkular
- Duyusal hassasiyet
- Belirli alanlarda hızlı öğrenme yeteneği
- Yürütücü işlev zorlukları
- Güçlü eleştirel düşünme becerileri
- Dürtüsellik
- Bağımsızlık veya kendi kendine yönlendirilmiş öğrenme
- Artan empati
- Dikkat problemleri
- Gelişmiş kelime dağarcığı ve dil becerileri
- İlgi alanlarına aşırı odaklanma
- Aşırı heyecanlanma
- Sosyal zorluklar
- Karmaşık kavramların sezgisel anlaşılması
- Depresyon
- Alışılmışın dışında düşünme kalıpları
- Aşırı mükemmeliyetçilik

EK II Yapboz Örneği (her özelliği bir parçaya yazınız)

Başlık	Örnek Olay Döngüsü: Gerçek Hayat Senaryolarını Keşfetmek
Konu	İki Kere Özel Öğrencilerin Güçlü Yönleri ve Karşılaştıkları Zorluklar
Süre	50 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel olan öğrencilerin hem güçlü hem de zayıf yönlerini tespit eder. - İki kere özel olan öğrencilerin okulda, aile içinde ve sosyal ortamlarda karşılaştıkları zorluklara örnekler verir.
Yöntem	İstasyon tekniği
Araçlar/ Materyaller	- Örnek Olay Çıktıları: İki kere özel birkaç öğrenciye dair her biri farklı güçlü yön ve zorluk kombinasyonlarını vurgulayan ayrıntılı açıklamalar hazırlayın. - Analiz Çalışma Kağıtları: Katılımcıları her durumun önemli yönlerini tanımlamaya ve tartışmaya teşvik eden çalışma kağıtları oluşturun. - Zamanlayıcı: Her grubun her istasyonda eşit miktarda zaman geçirmesini sağlayın. - İstasyon İşaretleri: Her istasyonu tanımlayan ve o istasyonda yer alan örnek olay hakkında kısa bir özet veya sorulara yer verilen işaretler veya posterler hazırlayın.
Hazırlık	- Örnek Olayı Seçin: İki kere özel öğrencilerin farklı profillerini yansıtan çeşitli senaryolar seçerek çeşitli konu ve ortamların ele alınmasını sağlayın. - Materyalleri Hazırlayın: Örnek olayları ve çalışma kağıtlarını yazdırın. Odada grup tartışması için yeterli alana sahip istasyonlar kurun. - Tartışma Sorularını Gözden Geçirin: Çalışma kağıtlarındaki soruların katılımcıları iki kere özel öğrencilerin güçlü yönleri, zayıf yönleri ve bu öğrencileri desteklemek için uygun stratejileri belirleme gibi öğrenme çıktıklarına yönlendirmesini sağlayın.

Öğrenme-Öğretme Süreci

- Güçlü yönleri ve önemli zorluklara sahip olmanın ikili doğasını vurgulayarak, iki kere özel kavramını açıklayın.

- Etkinliğin amaçlarını ve yapısını açıklayarak istasyon tekniğini tanıtır.

İstasyonlar Arası Rotasyon (25 dakika):

- Katılımcılar küçük gruplara bölünür.

- Ne zaman yer değiştireceklerini hatırlatmak amacıyla zamanlayıcı kurulur (öneri her istasyonda 5 dakika).

- Gruplar istasyondan istasyona hareket eder ve her birine örnek olay incelemesini okumak ve çalışma kağıdını doldurmak için ayrılan zamanı kullanır.

Grup Tartışması (10 dakika):

- Tüm gruplar her bir istasyonu ziyaret ettikten sonra yeniden bir araya gelir.

- Her grubun, özellikle etkili buldukları örnek olay incelemelerinden birindeki gözlemlerini ve içgörülerini paylaşacağı bir tartışma başlatılır.

- Katılımcılar örnek olay incelemelerinde anlatılan öğrencileri desteklemek için kullanılacak farklı stratejiler üzerine tartışmaları için teşvik edilir.

Etkinliğin Özetlenmesi (5 dakika):

- Grup tartışmalarından elde edilen temel bulgular özetlenir.

- İki kere özel olan öğrencilerin hem güçlü yönlerini hem de karşılaştıkları zorlukları tanımanın ve ele almanın önemi vurgulanır.

- Katılımcıların sormak istedikleri sorular veya paylaşmak istedikleri düşünceler alınır.

Değerlendirme

Katılımcıların her birinden örnek olay yazmaları ve analiz etmeleri istenir.

EK I: Eğitimci için tartışmayı teşvik edecek sorular

1. Güçlü Yönlerin ve Zorlukların Belirlenmesi:

- Bu örnek olayda öğrencinin sahip olduğu temel güçlü yönler nelerdir?
- Öğrencinin okulda, evde ve sosyal ortamlarda karşılaştığı zorluklar nelerdir?
- Bu güçlü yönler ve zorluklar öğrencinin günlük yaşamını ve öğrenme deneyimlerini nasıl etkilemektedir?

2. Destek Stratejileri:

- Belirlenen güçlü yönleri ve zorlukları temel alarak, bu öğrenciyi desteklemede hangi spesifik stratejiler etkili olabilir?
- Eğitimciler, zorlukların üstesinden gelmeye veya hafifletmeye yardımcı olmak için öğrencinin güçlü yanlarından nasıl yararlanabilir?
- İki kere özel olan öğrencilerin gelişimini ve refahını desteklemede ebeveynler ve akranlar nasıl bir rol oynayabilir?

3. Eğitsel Çıkarımlar:

- Bu öğrencilerin öğrenme gereksinimlerini desteklemek için sınıfta ne gibi uyarlamalar veya düzenlemeler gerekli olabilir?
- Öğretmenler iki kere özel öğrencileri etkili bir şekilde destekleyebilmek için hangi eğitimlere veya kaynaklara gereksinim duyabilir?

4. Sosyal ve Duygusal Hususlar:

- İki kere özel öğrencilerin karşılaşılabileceği bazı potansiyel sosyal ve duygusal zorluklar nelerdir?
- İki kere özel öğrenciler için destekleyici ve kapsayıcı bir topluluk oluşturmak amacıyla hangi uygulamalar gerçekleştirilebilir?
- İki kere özel olma ilgili hangi yanlış anlayışlar mevcut olabilir ve bunlar nasıl ele alınabilir?

5. Öğrenme üzerine Yansıtma:

- Tartışmanıza göre, keşfettiğiniz iki kere özel öğrenci profilinin en şaşırtıcı veya aydınlatıcı yönü neydi?
- Mesleki uygulamalarınızda iki kere özel öğrencileri daha iyi belirlemek ve desteklemek için hangi adımları atabilirsiniz?

EK II: Örnek Olay Analizi Çalışma Kağıdı

Katılımcının Adı-Soyadı : _____

Tarih : _____

Örnek Olayın Başlığı : _____

İstasyon Numarası : _____

1. Öğrencinin Tanımlanması

- Yaş:
- İki Kere Özel Durumu:
- Güçlü Yönleri:
- Karşılaştığı Zorluklar:

2. Temel Güçlü Yönleri

Öğrencinin temel güçlü yönlerini örnek olayda açıklandığı şekilde listeleyin:

- Güçlü Yön 1:
- Güçlü Yön 2:
- Güçlü Yön 3:
- Diğer güçlü yönler:

3. Karşılaştığı Temel Zorluklar

Öğrencinin çeşitli ortamlarda (okul, ev, toplumsal) karşılaştığı temel zorlukları listeleyin:

- Zorluk 1:
- Zorluk 2:
- Zorluk 3:
- Diğer zorluklar:

4. Öğrenmeye ve Günlük Yaşama Etkisi

Öğrencinin güçlü yönlerinin ve karşılaştığı zorlukların öğrenmelerini ve günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini açıklayın:

- Öğrenme üzerindeki etkisi:
- Günlük yaşam üzerindeki etkisi:

5. Olası Destek Stratejileri

Öğrencinin zorlukların üstesinden gelmesine ve güçlü yönlerini geliştirmesine destek

olmak için uygulanabilecek stratejiler önerin:

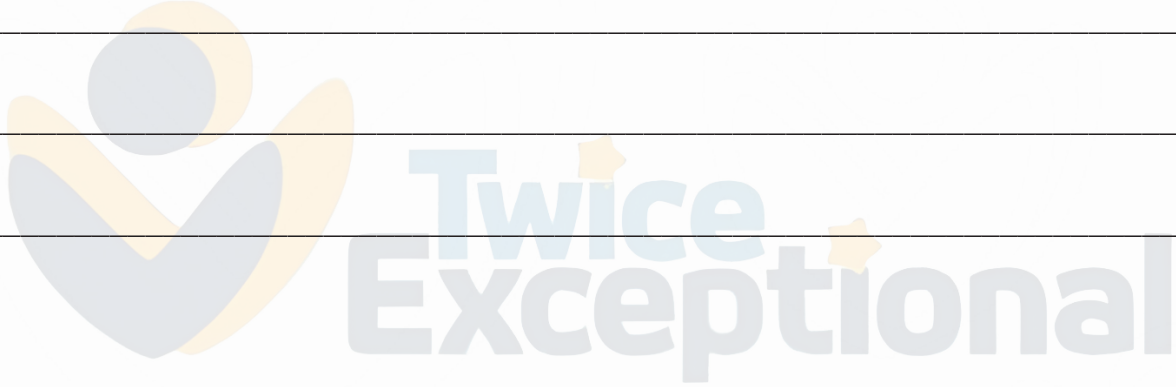
- Strateji 1:
- Strateji 2:
- Strateji 3:
- Diğer stratejiler:

6. Kişisel Yansıtma

Örnek olay üzerine yansıtma yapın:

- Bu örnek olay incelemesinde sizi aydınlatan şey nedir?
- Bu örnek olay incelemesinden elde edilen bilgiler, kendi öğretim uygulamalarınıza veya iki kere özel olma durumuna dair geliştirdiğiniz anlayışa nasıl uygulanabilir?

Ek Notlar:

The logo for 'Twice Exceptional' features a stylized human figure in shades of blue and orange, with the text 'Twice Exceptional' in a bold, sans-serif font. The word 'Twice' is in blue and 'Exceptional' is in orange. Two small orange stars are positioned above the 'e' in 'Twice' and the 'l' in 'Exceptional'.

EK III: Örnek Olay Örnekleri

Örnek Olay 1: “Ella’nın Sanatsal Vizyonu”

Yaş:10

Özel Durumları: Görsel sanatlarda yetenekli, DEHB var.

Güçlü Yönleri: Olağanüstü çizim ve boyama becerileri, son derece yaratıcı, mükemmel renk algısı

Zorluklar: Sanat dışı konularda dikkat sorunu, dürtüsel davranışlar, görevleri organize etmede zorlanma

Odak Noktası: Okulda ve okul sonrası etkinlikler

Hikaye:

Ella, eserleri gören herkesi büyüleyen 10 yaşında bir kız çocuğudur. Renkleri harmanlama ve canlı kompozisyonlar yaratma konusundaki yeteneği yaşının çok ötesindedir. Ancak Ella, okulda önemli zorluklarla karşı karşıya kalıyor; görsel olarak kendisini çekmeyen derslerde odaklanmakta zorlanıyor. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) dürtüsel davranışlar sergilemesine ve sanat içermeyen çok aşamalı talimatları takip etmekte zorluk yaşamasına neden oluyor. Ella’ya destek olmak için öğretmenleri, görsel olarak ilgi çekici öğretim yöntemleri kullanıyor ve görevleri daha kısa, yönetilebilir bölümlere ayırıyor.

Örnek Olay 2: “Liam’ın Sayıları ve Harfleri”

Yaş:12

Özel Durumları: Matematiksel olarak üstün, disleksi

Güçlü Yanlar: İleri düzeyde matematiksel akıl yürütme, problem çözme becerileri, bulmacalardan hoşlanma

Zorluklar: Okuma zorlukları, yazma sorunları, yavaş okuma hızı test performansını etkiliyor

Odak Noktası: Okul, özellikle matematik ve dil sanatları dersleri

Hikaye:

12 yaşındaki Liam, matematikte mükemmeldir; karmaşık kavramları kolayca kavrar ve zorlu problemleri çözmekten hoşlanır. Ancak Liam’ın disleksi olması, onun sınıf düzeyinde okuma ve yazma becerilerini zorlaştırmakta ve matematik dışındaki derslerdeki performansını etkilemektedir. Okulu, Liam’ın sayısal yeteneklerinden yararlanmasını,

disleksi nedeniyle engellenmemesini sağlamak amacıyla testlerde ek süre tanıma, metinden sese yazılımına erişim sağlama ve yazılı yanıt gereksinimini en aza indiren matematik değerlendirmelerine yer verme gibi düzenlemeler uygulamıştır.

Örnek Olay 3: “Zara’nın Sosyal İkilemi”

Yaş:8

Özel Durumları: Sözel olarak üstün zeka/yetenekli, sosyal kaygı

Güçlü yönleri: Gelişmiş kelime dağarcığı, olağanüstü hafıza, ifade yeteneği güçlü

Zorluklar: Grup önünde konuşma korkusu, akran etkileşimlerinde zorluk, sunum sırasında kaygı

Odak Noktası: Okul, sosyal etkileşimler, aile toplantıları

Hikaye:

Zara, kendini ifade etme konusunda olağanüstü bir yeteneğe ve etkileyici bir kelime dağarcığına sahip 8 yaşında bir çocuk. Sözlü yeteneklerine rağmen Zara’nın sosyal kaygısı var ve bu durum onu grup tartışmalarına katılma veya sınıfı önünde konuşma konusunda son derece isteksiz kılıyor. Öğretmenleri ve ailesi, onu küçük gruplarla tanıştırmadan önce birebir etkileşimler sağlayarak onu destekliyor ve yavaş yavaş sosyal ortamlarda özgüven kazanmasına yardımcı oluyor.

Örnek Olay: “Marcus’un Gizli Yetenekleri”

Yaş:14

Özel Durumları: Fen bilimlerinde yetenekli, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) var.

Güçlü Yönleri: Bilimsel gerçekler hakkında derin bilgi, biyolojiye yoğun ilgi, veri toplamada iyi

Zorluklar: İletişim zorlukları, duyu hassasiyetler, rutinlerde katılık

Odak Noktası: Okuldaki fen dersleri, okulda ve evde sosyal etkileşimler

Hikaye:

Marcus, 14 yaşında, özellikle biyoloji alanında olağanüstü bir yetenek sergilemektedir. Rutinlere bağlı ve bitki ve hayvanlar hakkında geniş bir bilgiye sahip. Ancak Marcus, OSB (Otizm Spektrum Bozukluğu) ile ilişkili duyu hassasiyetler ve sözlü iletişimde zorluklar gibi çeşitli sorunlarla mücadele ediyor. Okulu, duyu aşırı yüklenmeyi en aza indirmek ve iletişim becerilerini destekleyen küçük grup etkileşimlerini teşvik etmek için öğrenme ortamını uyarlamıştır.

Örnek Olay 5: “Olivia’nın Müzik Dünyası”

Yaş:16

Özel Durumları: Müzik dehası, kaygı ve depresyonla mücadele ediyor.

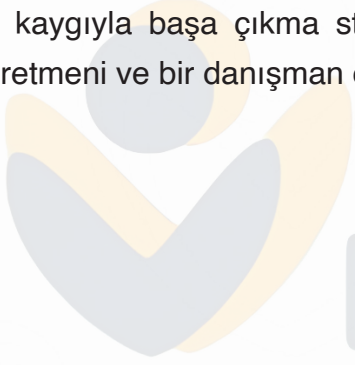
Güçlü Yönleri: Profesyonel bir biçimde birden fazla enstrüman çalıyor ve olağanüstü müzikal kompozisyon becerilerine sahip.

Zorluklar: Büyük kalabalıklardan bunalmak, performans kaygısı, okul çalışmalarını etkileyen moral bozukluğu dönemleri

Odak Noktası: Okul performansları, kişisel çalışma seansları, ev ortamı

Hikaye:

16 yaşında bir müzik dehası olan Olivia, birden fazla enstrüman çalabilmekte ve kendi müziğini besteleyebilmektedir. Olağanüstü müzik yeteneklerine rağmen Olivia, performanslardan önce yoğunlaşan ve günlük işleyişini etkileyen kaygı ve depresyon gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ona destekleyici bir performans ortamı yaratmak ve kaygıyla başa çıkma stratejileri sağlamak amacıyla onunla birlikte çalışan müzik öğretmeni ve bir danışman onun destek ağını oluşturmaktadır.

Twice
Exceptional

Başlık	Üstün zeka/yeteneklilik nedir?
Konu	Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerini anlamak
Süre	40 dakika
Öğrenme Çıktısı	<ul style="list-style-type: none"> - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin özelliklerini açıklar - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin eğitim süreçleri boyunca karşılaştıkları zorlukları tahmin eder. - Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin sosyal-duygusal gereksinimlerini karşılamının önemini farkına varır.
Yöntem	Grup çalışmasına veya bireysel çalışmaya uygun SWOT analizi
Araçlar/ Materyaller	Yapışkan notlar (dört farklı renk), kalem, beyaz tahta veya yazı tahtası
Hazırlık	<p>Eğitmen üstün zeka/yeteneklilik ile ilgili bir tartışma başlatmak için bazı sorular hazırlar. Örneğin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Üstün zeka/yeteneklilik nedir?</i> - <i>Bir öğrencinin üstün zeka/yetenekli olması ne anlama gelir?</i> - <i>Sınıfınızda/grubunuzda hiç üstün zeka/yetenekli bir öğrenciniz oldu mu?</i> - <i>Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin herhangi bir zorluk yaşadığını düşünüyor musunuz?</i> <p><i>Katılımcılar bireysel olarak çalışabilir ancak daha büyük gruplar söz konusu olduğunda katılımcıların birkaç gruba ayrılması önerilir.</i></p>

Öğrenme-Öğretme Süreci

1. Her gruba (eğer bireysel çalışacaksa katılımcıya) yapışkanlı not kağıtları (dört renk) ve kalemler verilir. Tahta dört parçaya bölünür (bir dikey ve bir yatay çizgi ile). Eğitimci sol üst kareye güçlü yönler için "G"; sağ üst kareye zayıf yönler için "Z"; sol alt kareye "fırsatlar" için "F" ve sağ alt kareye "riskler" için "R" yazar.
2. Gruplar birlikte çalışır ve üstün zeka/yetenekli çocukların güçlü yönlerini (örneğin olağanüstü hafıza), olası zayıf yönlerini (örneğin sosyal beceriler), bir öğretmenin onların gelişimini teşvik etmek için sağlayabileceği fırsatları (örneğin yarışmalara katılmak) ve olası riskleri (örneğin motivasyon kaybı) yazmak için farklı renklerde

yapışkan notlar kullanılır. Eğitmen hangi bileşen için hangi rengin kullanılacağını belirtmelidir (örneğin yeşil - güçlü yönler için, kırmızı - zayıf yönler için, mavi fırsatlar için ve sarı tehditler için). Grupların tartışmak ve not almak için 10-15 dakikaları bulunmaktadır.

3. Her grup, tartışmalarının sonuçlarını paylaşmak ve notlarını tahtadaki ilgili kareye yapıştırmak için bir "konuşmacı" seçer.
4. Eğitmen sonuçları özetler.

Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki açık uçlu soru yöneltilir ve tamamlamaları istenir:

"Şimdi anlıyorum ki üstün yetenekli çocuklar..."

Başlık	Üstün Zeka/Yetenekli Öğrencilerin Eğitimi
Konu	Farklı stratejilerin uygulanması
Süre	50 dakika
Öğrenme Çıktısı	- Üstün zeka/yetenekli öğrencilerin öğretiminde kullanılan farklı stratejileri açıklar.
Yöntem	Tartışma, uygulamalı çalışma, bireysel veya küçük grup çalışmaları (en fazla 2-3 kişi)
Araçlar/ Materyaller	Sunum (Çoklu Zeka ve Öğrenme Stilleri); Zarflar, en az dört tür kart (her zarfta bir kart olacak şekilde kartlar zarfların içine yerleştirilir), kağıt ve kalemler, boya kalemleri, oyun hamuru, dizüstü bilgisayarlar vb. *Kartlar bu şekilde görünebilir ancak daha fazlasını veya diğer materyalleri/araçları seçmek eğitmenin tercihine bırakılmıştır.
Hazırlık	- Materyaller seçilen materyallerin kullanımı farklı beceriler gerektirmelidir. - Sunum - “Nasıl öğreniriz?” konulu tartışma için bazı sorular.

Öğrenme-Öğretme Süreci

1- Oturum eğitmen tarafından hazırlanan bir sunumla başlar – Gardner’ın çoklu zeka kuramı ve farklı öğrenme stilleri anlatılır.

2- Sunumun ardından tartışmaya geçilir: “Tüm insanlar farklıdır ve farklı şekilde öğrenir. Her birimizin tercih ettiği farklı öğrenme yöntemleri vardır.” cümlesi temelinde tartışma başlatılır.

Örnek sorular:

- Öğrenme staliniz nedir?
- Etkili bir şekilde öğrenmek için neye gereksinim duyuyorsunuz?

- Öğrencilerinizin öğrenme stil (ler)inin farkında mısınız?
- Öğrencilerinizin tercih ettikleri öğrenme stilini kullanma fırsatına sahip olmaları durumunda daha başarılı olabileceklerini düşünüyor musunuz?
- Üstün zeka/yetenekli öğrencileri bu durum nasıl etkiliyor?

3- Katılımcılar bireysel olarak veya küçük gruplar halinde (grupta en fazla 2-3 kişi) çalışabilirler.

Eğitmen konuyu sunar (örn. "Ormanda bir yaz günü")

Her gruba içinde bir kart bulunan bir zarf verilir. Görevi tamamlamak için hangi araç(lar)ı kullanmaları gerektiğini öğrenmek üzere zarfları açarlar ve sadece bu aracı kullanabilirler (bir makale yazmak, resim çizmek, model oluşturmak veya sunum hazırlamak). Gruplar ilgili aracı alır ve görevi tamamlamak için 20 dakika verilir. 20 dakikanın sonunda, her grup tamamladığı görevi diğerlerine sunar.

Değerlendirme

Değerlendirme bir tartışma aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Örnek Sorular:

- Görev üzerinde çalışırken nasıl hissettiniz?
- Görevi tamamlamak için kullanmak zorunda olduğunuz araç (lar)dan memnun muydunuz?
- Kendiniz hakkında ne keşfettiniz?
- Seçmenize izin verilseydi hangi aracı seçerdiniz?
- Tercih ettiğiniz araç (lar)ı kullanmış olsaydınız sonuçların daha iyi olacağını mı düşünüyorsunuz?

Çıkarılacak Sonuç

Farklı öğrenme araç ve tekniklerinin kullanılması çocukların hayal gücünü harekete geçirir, üstün yeteneklerin keşfedilmesini ve üstün yetenekli öğrencilerin gelişimini destekler.

Başlık	Bir paradoks olarak iki kere özel olma– Alex’in Hikayesi
Konu	İleri düzeyde öğrenme gücünü çeken bir çocuğun aynı zamanda üstün zeka/yetenekli olması mümkün müdür?
Süre	40 dakika
Öğrenme Çıktısı	<ul style="list-style-type: none">- İki kere özel kavramını tanımlar.- İki kere özel ve üstün zeka/yetenekli kavramları arasındaki farkları ayırt eder.- İki kere özel olan öğrencilerin hem güçlü hem de zayıf yönlerini tespit eder.- İki kere özel öğrencilerin benzersiz eğitim gereksinimlerinin farkına varır.
Yöntem	Örnek Olay, gerçek yaşam senaryoları, tartışma
Araçlar/ Materyaller	
Hazırlık	Eğitmen parçalara ayrılmış hikayeyi önceden okumalı ve hikayeyi katılımcılara anlatmaya, soru sormaya ve tartışmayı yönetmeye hazır olmalıdır.

Öğrenme-Öğretme Süreci

1- Eğitmen oturuma şu soruyla başlar: Kendinizi çaresiz hissettiğiniz, anlaşılmadığınız, desteklenmediğiniz bir durumla hiç karşılaştınız mı? Nasıl hissettiniz? İyi değil, değil mi? Eğitimci 2-3 kişiden deneyimlerini paylaşmalarını ister ve onlara bazı sorular sorar: Bu durumla nasıl başa çıktınız? Çözüm neydi? Hissettiğiniz duygu neydi?

2- Daha sonra eğitmen “Size 7 yaşındaki bir çocuğun hikâyesini anlatmak istiyorum” der.

Alex okula başlamak üzeredir.

Bu sabah Alex’in annesi başka bir okula daha gider ve doğrudan müdürün ofisini ziyaret eder. Oğlu hakkında konuşmaya karar vermiştir. Her okulda müdürlerle her buluştuğunda sorunu açıkça paylaşmış, hiçbir şey saklamamıştır ama hiçbir yerde ve hiç kimseden olumlu bir yanıt alamamıştır. Tüm okullarda müdürler çeşitli sebepler öne sürerek doğrudan Alex’i okula kaydedemeyeceklerini söylemişlerdir.

Tartışma soruları:

- Sizce bu durumun nedeni ne olabilir?
- Çağımızda bir okulun bir çocuğu reddetmesi mümkün mü?
- Siz benzer bir durum deneyimlediniz mi?
- Sizce müdürlerin açıklaması ne olabilir?

Yüzünde sakin bir ifade olan orta yaşlı müdür ona baktı ve onu oturmaya davet etti. Adam halinden memnun ve kendinden emin görünüyordu. Alex'in annesi ilk kez başarabileceğine dair umut duydu. Ve böylece hikayeye başladı:

Alex'e otizm teşhisi konuldu. Anaokuluna gidiyordu ancak çoğu zaman köşede tek başına oturuyordu, etkinliklere katılmıyordu. Hiç arkadaşı yoktu, birkaç kelime dışında konuşmuyordu ve diğerleriyle nasıl oynayacağını veya iletişim kuracağını bilmiyordu. Bazen çok duygusaldır; yüksek ses onu rahatsız eder; çoğu zaman kafası karışmış ve öfkeli hisseder. Zeki bir çocuk olmasına rağmen öğrenme konusunda problem yaşamaktadır. Onu evimize yakın başka okullara kaydettirmeye çalıştım ama her yerden olumsuz yanıt aldım.

- Diğer okullardaki meslektaşlarım neden olumsuz yanıt verdi? diye sordu müdür.
- Çoğu, kaynaklarının olmadığını veya eğitimli personellerinin olmadığını ve böyle bir çocukla nasıl baş edeceklerini bilmediklerini söyledi.

Tartışma Soruları:

- Şimdi ne olacağını düşünüyorsunuz?
- Sizce okul müdürü nasıl davranacak?
- Çocuğu okula kaydetse sorunu nasıl çözecekler?

Okulun ilk günü. Alex bir elinde bir demet çiçek tutuyordu ve diğer eliyle annesinin elini sıkı sıkıya kavramıştı. Okul bahçesi çocuklar ve ebeveynlerle dolup taşıyordu, yüksek sesli müzik çalıyordu. Alex şaşkın görünüyordu, gürültü onu rahatsız etmişti ve kulaklarını elleriyle kapatmıştı, fakat sesi bastıramayınca kendisi rahatsız edici sesler çıkarmaya başladı. Çocuklar ondan uzaklaşmaya, parmaklarıyla işaret edip dalga geçmeye başladılar. Çocuk onların tepkisini fark etmedi, fakat annesinin yüreği endişeyle sıkıştı.

Genç ve güzel bir öğretmen Alex'e yaklaştı, annesine elini uzattı ve kendini tanıttı. Çocuğa bir balon verdi, yeşil bir balon, sanki yeşilin Alex'in en sevdiği renk olduğunu biliyormuş gibi. Çocuk garip sesler çıkarmayı bıraktı, ellerini rahatlattı, balonun ipini aldı, sonra öğretmenin uzattığı eli tuttu ve usulca, çekingen bir şekilde onunla sınıfa

dođru ilerledi. "Belki iŒe yarar," diye umutla dūŒündü anne.

TartıŒma Soruları:

- Sizce bu iŒe yarayacak mı?
- Alex'in sınıf arkadaŒları arasında nasıl hissettiğini dūŒünüyorsunuz? Diđer çocukların tutumu nasıldır?
- Okulda olmaktan hoŒlandıđını dūŒünüyor musunuz?
- Derslerde ve teneffüslerde nasıl davranıŒlar sergilediđini dūŒünüyorsunuz?
- Çocuđun akademik olarak baŒarılı olduđunu dūŒünüyor musunuz?
- Eğer Alex sizin sınıfınızda olsaydı, onun okulda iyi hissetmesini sağlamak için ne yapardınız? Onun öğrenmesine ve sınıfa entegre olmasına nasıl yardımcı olabilirdiniz?

Alex okulda zor zamanlar geçiriyordu. Matematik dersinde nispeten iyi iŒ çıkarıyordu, ama okuma... ve yazma... Evde annesiyle ne kadar pratik yapsa da... Okulda, diğer çocuklar dikte alırken, o genellikle defterine karalama yapıyor veya pencereden dıŒarı bakıyordu; okumayı reddediyordu... Hatta spor dersinde bile rahat hissetmiyordu, çünkü kimse onu takımına istemiyordu...

Öğretmen nazik ve sabırlıydı, ama bu durumu önemli ölçüde deđiŒtirmiyordu. Zamanla Alex, dersin bitmesini sabırlı bir Œekilde beklemeyi öğrendi, hatta teneffüslerde bile sırasında oturuyor, diğerleriyle konuşmuyor veya onlarla oynamıyordu... Sınıfta gürültü arttığında sadece o zaman sinirleniyor ve bazen ağlamaya veya bağırmaya baŒlıyordu.

Sınıftaki diğer çocuklar Alex'in garip davranıŒlarına alıŒmıŒ gibi görünüyor ve onu neredeyse fark etmiyorlardı...

TartıŒma Soruları:

- Siz olsaydınız durumu deđiŒtirmek için ne yapardınız?
- Alex'in durumunu deđiŒtirmek için sizce ne olması gerekiyor?

Sanat dersinde bir gün, öğretmen oyun hamuru getirdi ve öğrencilere favori hayvanlarını modellemeleri için bir görev verdi. Diğer çocuklar neyi modelleyeceklerini tartıŒırken, Alex hemen çalıŒmaya baŒladı. İlk önce bir yavru köpek yaptı, sonra bir yavru kedi... Hayvanat bahçesinde bir fil görmüŒtü, bu yüzden bir fil, sonra bir maymun ve bir aslan yaptı... Dersin ne zaman bittiğini duymamıŒtı ve tüm sınıf arkadaŒlarının

etrafında bir daire oluşturduğunu fark etmemiştir, hayranlıkla yaptığı işi izliyorlardı... Başını kaldırdığında etrafında bir sürü gülümseyen yüz gördü...

“Vay be,” dedi bir çocuk, “Bunu nasıl yaptın? Harika!”

Bir arkadaşı “Sen harikasın!” diye ekledi. “Benim için bir papağan yapabilir misin?” diye sordu.

Alex başını salladı. Şimdi o da gülümsüyordu.

3- Eğitimci durumu özetler- çeşitlilikten ve iki kere özel olmaktan bahsederek hikayenin sonunu anlatır:

Alex o günü daima hatırladı. Ama hikaye o zaman bitmedi. Yıllar geçti. Alex, modelleme konusunu ciddiye almaya başladı. Uygulamalı Sanatlar Okulu’ndan mezun oldu, ardından Sanat Akademisi’nden. Bir heykeltıraş oldu. Hâlâ sessiz ve biraz tuhaf, ama kim olduğunu kabul eden ve destekleyen iyi arkadaşları var. Okuma ve yazma hala en sevdiği aktiviteler değil, ama yetenekli ve başarılı. Arkasında birkaç solo sergi ve prestijli uluslararası forumlardan ödüller var. İlk kez kil almaya karar verdiği günü hatırladığında, “Belki bugünü doğum günüm olarak kutlamalıydım?” diyerek şaka yapar.

Değerlendirme

Katılımcılardan hikayenin ana fikrini bir cümleyle yazmaları istenir.

Daha sonra paylaşabilirler.

Başlık	İki Kere Özel Öğrenciler Öğrenmeye Nasıl Motive Oluyor?
Konu	İki Kere Özel Öğrencilerin Gereksinimlerini Anlamak
Süre	25-45 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını anlar. - İki kere özel öğrencilere yönelik eğitim hedeflerini belirler.
Yöntem	Beyin fırtınası, fikirlerin ikili/küçük gruplar halinde karşılaştırılması, vizyon panosunun oluşturulması
Araçlar/ Materyaller	Her öğrenciye kâğıt, kalem ve kurşun kalemler
Hazırlık	Farklı durumlarda ve farklı iç ve dış motivasyonlarla öğrenmenin olası nedenlerini düşünmek için, çeşitli öğrenciler hakkında birkaç örnek hikâyeye hazırlayın.

Öğrenme-Öğretme Süreci

1. Etkinlik eğitmenin branşına yönelik olacaktır. Eğitmen bir psikolog veya başka bir konuda uzman ise, etkinlik genel olarak öğrenmeye yönelik olacaktır. Eğitmen öğrencilere öğrenme motivasyonlarının farkında olup olmadıklarını sorar. Öğrencilerin kafası karışmışsa veya motivasyonun ne anlama geldiğinin farkında değillerse, onlara çok az açıklama yapılır ve örnek verilir. (5 dakika).
2. Öğrencilerden onları öğrenmeye motive eden noktaları bir kağıda yazmaları/ çizmeleri istenir. (Gruba ve handikaplara bağlı olarak en fazla 5 dakika).
3. Öğrenciler ikili veya üçlü küçük gruplar halinde not aldıkları noktaları tartışır/ sunarlar. Tartışma 10-20 dakika boyunca sürmeli ve katılımcıların birbirine ilham olmasını sağlamalıdır.
4. Öğrencilerin öğrenme motivasyonları üzerine yeniden düşünmeleri istenir ve öğrencilere kağıtlar ve kalemler verilerek onlardan öğrenme motivasyonlarını gösteren küçük bir vizyon panosu yapmaları istenir. İşleri bittikten sonra, 5-15 dakika boyunca farklı bakış açısı kazanmaları için herkesin görebileceği şekilde vizyon panoları duvara asılabilir.

Değerlendirme

Katılımcılara bu alanda keşfettikleri yenilikler, neyin şaşırtıcı, yeni ve beklenmedik olduğu sorulur. Keşfettikleri şeyle ilgili bir vizyon panosu seçerler ve bu vizyon panosunun yanında dururlar.

Değerlendirme

- Bilgi Kartları – Öğitmen öğrencilerin sınırlı sayıda öğrenmeye motive eden durum seçebilmeleri için olası durumları içeren kartlar bulundurabilir.
- Vizyon panoları yapmak için resimler veya dergiler - vizyon panoları sadece kalemle kolayca yapılabilir ya da daha yüksek bir seviyede dergilerden kesilen resimlerle oluşturulabilir.
- Kapanış tartışması, motivasyonları yeniden biçimlendirme – Dersin sonunda daha fazla zaman varsa, kapanış etkinliği yapılabilir: Vizyon panoları duvara asıldıktan sonra herkes gidip tüm panoları inceler. Daha sonra, kendileri için şaşırtıcı veya ilham verici olan bir tanesini seçerler. Etkinlik, gruplar/çiftler halinde (mümkünse daha önceki gruplardan farklı) diğer bireylerin panolarında kendileri için hangi yeniliği fark ettikleri hakkında konuşarak sona erer.

Başlık	Öğrencilerin Potansiyelini Keşfetmek
Konu	Öğrencilerin potansiyelini ve becerilerini geliştirmek
Süre	45-90 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel olan öğrencilerin okulda, aile içinde ve sosyal ortamlarda karşılaştıkları zorluklara örnekler verir. - İki kere özel öğrencilerin benzersiz eğitim gereksinimlerinin farkına varır. - İki kere özel öğrencilerin akademik gelişimleri için sosyal-duygusal destek sağlamanın önemini kabul eder.
Yöntem	Gerçek yaşam hikayeleri, dedektiflik çalışması, tartışma, sunum
Araçlar/ Materyaller	Gerçek insanların yayınlanmış hikayeleri veya QR kodlar ile erişilebilen hikayeler (QR kodunu sunarak). Eklerde örnek olaylara yer verilmiştir. Dedektif hikayesi nasıl yazılır konulu infografikler.
Hazırlık	Hikayeleri okuyun ve hikayede sunulan her bir kişinin güçlü ve zayıf yönlerini düşünün. Potansiyel olarak zayıf yönlerin nasıl bir avantaja veya yaşam için yararlı bir yeteneğe dönüştüğünü düşünün. Öğrenciler arasındaki tartışmayı yönetmeye hazırlıklı olun.

Öğrenme-Öğretme Süreci

1. Öğretmen, sınıfı daha küçük gruplara ayırır, her grup iki kere özel bireylere yönelik birer hikaye alır.
2. Gruplar hikayeyi okur ve yetenekleri bulmaya çalışır, bunları güçlü ve zayıf yönler olarak sınıflandırır. Bu sınıflandırma, iki kere özel kişilerin nasıl eğitim göreceği ve yaşayabileceği, öğretmenlerin nelere dikkat etmesi, öğrencilere nasıl destek vermesi ve öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerine nasıl yardımcı olması gerektiği hakkında bir tartışmaya yol açmalıdır. (15-20 dakika)
3. Gruplar bir dedektif hikayesinin girişini içeren bir sunum hazırlar. Hikaye hazırlanırken infografikten destek alınır. (<https://www.tes.com/teaching-resource/writing-a-mystery-story-6095843>). Hikayedeki kişilerden biri, okudukları ilk

hikayelerde yer alan kişiyle aynı güçlü ve zayıf yönleri sahip olacaktır. (15-30 dakika)

4. Hazırlanan hikayeler ve hikaye karakterleri diğer gruplara sunulur. Hikaye karakterlerinin farklı yetenekleri tanıtılırken, diğer gruplar herhangi bir güçlü yön veya zayıf yön olup olmadığı hakkında düşünür. Güçlü ve zayıf yönlerin nasıl tespit edileceği ile öğrenme ve öğretme koşulları hakkında tartışılır. (15-35 dakika)

Değerlendirme

İki kere özel öğrencilerin güçlü ve zayıf yönleri içeren bir kavram haritası hazırlar.

Değerlendirme

- Bilgi Kartları – Öğretmen, öğrencilerin düşünürken ve tartışırken kullanabilmeleri için hikayelerdeki insanların farklı yeteneklerini gösteren bilgi kartları hazırlayabilir. Öğretmen ayrıca öğrencilere insanların yeteneklerini ve karakterlerini tanımlamak için kullandığımız sıfatların listesini de gösterebilir (örn. <https://cz.pinterest.com/pin/100-positive-personality-adjectives-and-character-traits-in-english-356628864254520382/>)
- Çeşitli ortamlar, iş/çalışma/yaşam yerleri hazırlayarak, öğrencilerin hikayelerinin en çok nereye uyacağını seçmeleri istenebilir (hayat her zaman ideal şekilde ilerlemez ve bazı durumlara uyum sağlamamız gerekebilir).
- Gruplar dedektif hikayelerini tamamlayabilirler. Sonra başka bir sunum daha gerçekleştirebilirler. Ayrıca tüm hikayeler küçük bir kitapta bir araya getirilebilir. Böylece öğrenciler daha sonra diğer grupların hikayelerini de okuyabilir.

EKLER

Bir Dedektif Hikayesi Örneği

Bu sadece bir örnektir. Eğitimin katılımcıları benzer bir Şey ortaya koyabilir veya yalnızca temel gerçekleri yazıp tüm hikâyeyi grup önünde yalnızca sözlü olarak sunabilirler. Hikâyenin amacı, sunulan tüm karakterlerin çeşitli güçlü yönlerini ortaya çıkarmak olmalıdır.

Bizim sınıf oldukça eğlenceli. Burada 25 kişiyiz, ama sadece altımız gerçekten yakın arkadaşız. Neden bu kadar iyi anlaşıyoruz kim bilir. Aynı sokakta oturduğumuz için mi? Yoksa hepimizin anne ve babası birlikte yaşadığı için mi? Yoksa nereye gidersek gidelim komik Şeyler gördüğümüz için mi? Sebebi ne olursa olsun, biz iyi bir grubuz.

Peki biz kimiz? Sokak başında yaşayan Emily ile başlayacağım. O harika bir gözlemcidir. İkiz olan iki küçük kız kardeŐi var. Emily, sokaktaki çocukların yapmayı planladıkları tüm Şeyleri her zaman bilir. Ayrıca mükemmel bir hafızaya sahiptir.

Yan kapımızda yaşayan bir sonraki kişi ise Jason. O çok komik ve öyle güzel ve kolayca çizim yapar ki kimse bunu nasıl yaptığını anlayamaz. Kendisi bile. O sadece resimlerle düşünür.

Bob bir mucittir. Ailesi ona garajda kendi laboratuvarını, yani onun deyimiyle “keşif alanını” kurmasına izin verdi, bu yüzden sürekli orada yeni keŐifler, makineler, kimyasal reaksiyonlar, fiziksel deneyler yapıyor. Beni en çok etkileyen Şey ise kitap okumaktan nefret etmesidir. O sadece eŐyaların nasıl çalıştığını bilir.

Alison sürekli hareket halindedir. Vücudunu bir saniye bile durduramaz. Genellikle, gece uyurken bile en azından bir ayak parmağı oyunu oynadığı ya da dans ettiği Őakasını yaparız. Ayak parmağı oyununu biliyor musunuz? Bu bizim en sevdiğimiz oyun, ama bunu sonra anlatacağım. Alison çoğu zaman dışarıdadır, havanın güneŐli ya da yağmurlu olması umurunda değildir. Düşünebileceğiniz her sporu yapar ve hatta kendi sporlarını icat eder. Bu da Bob’un icatlarına çok iyi uyar. Onlar sokağın karŐısında yaşıyorlar, bu yüzden sokağın bu kısmına “mucitler” diyoruz.

Rod, Alison’un iki kapı ötesinde yaşıyor. Ailesi Avusturya’dan geliyor, ama Rod burada doğmuş ve oraya hiç gitmemiş. O iyi bir organizatördür ve liderimizdir, gerçi bu konuda konuşmayız. O sadece çok sakin ve çok akıllıdır. Yeni Şeyler öğrenmeyi sever, sürekli Discovery Channel ve National Geographic izler, tonlarca ansiklopedi okur, eŐyaların nasıl çalıştığını anlatan her podcast’i dinler. Hepimiz onun bu kadar çok

gerçeği ve bilgiyi nasıl hatırlayabildiğini anlamıyoruz.

Ve ben, sokağın diğer ucunda yaşayan Sussie, hikaye anlatabilirim. Bu yüzden sınıfımızda gizemli bir şeyler olduğunu anlatmaya çalışacağım.

Bir gün, sınıf arkadaşımız Pat kayboldu. Kimse ondan bahsetmedi, öğretmenler ona hiçbir zaman sınıfın bir parçası olmamış gibi davrandılar. Bir şeylerin olduğunu hissettim, bu yüzden arkadaşlarıma ne yapacağımızı sordum. İşte böylece soruşturmamız başladı...

Nina-Sanatçı

İlkokul

Birinci sınıfta ğretmeni, aynı yılı tekrar etmesini istedi. Okuma ve yazmayı öğrenemedi, matematikte önemli kelimeleri hatırlayamadı, “+, ve, ekle” gibi kelimeler ve sembollerin hepsinin aynı matematiksel işlemlerle ilişkili olduğunu anlamadı. Diğer görevler de zordu. Sonunda bir psikolog ve bir konuşma terapisti tarafından değerlendirildi.

Ortaokul

İkinci sınıftan itibaren, okulun özel eğitim ğretmeni ile destekleyici derslere ve ayrıca bir danışmanlık merkezinde daha fazla destek dersine katıldı. ğrenmesine yardımcı olacak destek ve öğrenme araçlarına gereksinim duydu; sürekli okuma ve yazma pratiği yapması gerekti; bazı matematik işlemlerini anlaması için zamana ihtiyaı vardı; farklı kavramları anlamakta sık sık zorlandı.

Lise

Eğitimine sanat okulunda devam etti, alanını oyuncak tasarımı olarak seti. Bu durumdan çok keyif aldı. Notları ilkokuldakinden çok daha iyiydi.

İlgi Alanları

Anaokulundan beri resim yapmaktan keyif alır. Sanat Okulu'ndaki derslerin yanı sıra evde de saatlerce resim yapardı. Flüt almayı öğrendi. Köpek dansına meraklı - kız kardeşi ve annesiyle birlikte eğitim alıyor, birlikte derslere ve köpek dansı kamplarına gidiyorlar. Kpekleriyle birçok ödül kazandı.

Ona Yardım Edenler

Her gün ders çalıştı ve okula yoğun bir şekilde hazırlandı. Her yeni kelime üzerine sürekli çalışması ve doğru hatırlayıp telaffuz edebilmesi gerekiyordu. Kelimeleri renklerle ilişkilendirdi. Mümkün olduğunda çeşitli kavramları boyadı veya en azından kelimelerin altını çizdi, renk kodlaması yaptı, farklı renkli kağıtlara kelime listeleri yazdı. Uzun metinlerle ilgili tüm görevleri önceden hazırlaması gerekiyordu. İlkokulda ikinci yabancı dil olarak Almanca öğrenmek zorunda değildi, sadece İngilizce pratiği yaptı.

Karakteri

Oldukça sessiz, sakin ve çok dayanıklı biri. Okul görevlerini yerine getirmek için çalışması gerektiğini biliyor. Ailesini ve köpeklerini çok seviyor. Ne yaptığını ne yaşadığını anlatmayı, sanat eserlerinin ve ailesiyle yaptığı gezilerin veya köpek yarışmalarının fotoğraflarını göstermeyi seviyor. O bir "savaşçı" - bir şeyler ters gittiğinde bunu kabul ediyor ve kendini geliştirmek için sürekli denemeye ve farklı yollar aramaya devam ediyor.

Jonas – Robotik mühendisi

İlkokul

Okulun başından itibaren okuma ve yazmada iyi değildi. Zekiydi ve öğretmenleriyle karmaşık konular hakkında tartışabilirdi, ancak yazma sınavları her zaman hatalarla doluydu. Sınıfın önünde yüksek sesle okuma yapmak onun için büyük bir stres kaynağıydı. Tüm sorunları konuşma zorluğuyla açıklanıyordu. Evde okuma ve yazma pratiği yapmak için çok zaman harcadı. Öğretmenleri yazmasına gerek kalmadan sadece açıklamaları dinlemesine izin verdiğinde üst sınıflarda daha iyi bir performans gösterdi. Çek dili onun için zor olmaya devam etti. Ancak, İngilizce öğrenmenin benzersiz bir yolunu buldu, ama kelime testlerini sevmedi.

Öğrenme

En iyi şekilde dinleyerek, besteler yaparak, çizim yaparak ve nesnelere manipüle ederek öğrenir. Durumları derinlemesine anlaması gerekir. Bir şeyler okuması gerekiyorsa, sessizce okumayı veya metinden konuşmaya dönüştürücü bir programı

kullanmayı tercih eder.

Lise

Lego oynamaktan ve inşa etmekten keyif alıyordu ve robotik ve sibernetikle ilgileniyordu, bu yüzden lisesinde aynı alanı seçti. Ancak, lise ikinci sınıfa başladıktan sonra İngilizce öğretmeni, dil zorluklarının özel bir öğrenme güçlüğünden kaynaklanabileceğini ve bir değerlendirmenin işleri kolaylaştırabileceğini önerdi. Meslek derslerindeki final sınavlarını mükemmel bir seviyede geçti, ancak Çek dili sınavını zor buldu.

İlgi Alanları

Elektrik mühendisliğine her zaman büyük bir tutkusu vardı, çeşitli cihazları söküp tekrar inşa etmekten hoşlanıyordu. Bu ilgisi mesleğine dönüştü. Lego robotları ve dronlar icat ediyor ve inşa ediyor. Dronuyla büyük bir Amerikan yarışması olan Illuminator projesine katıldı ve çok iyi bir derece elde etti. Düzenli olarak çeşitli robotik yarışmalarına katılıyor. Nesnelere hareket ettirmekten keyif alıyor.

Ona Yardım Edenler

Evde ailesiyle birlikte çalıştı, bazen sınıf arkadaşlarının yardımına karşılık onlara matematik ve fizik derslerinde destek sağladı. Derlerde okumak yerine dinlemeyi tercih etti. Okulda öğretmenlerin açıklamalarını dinlemeye çalıştı. Çözebileceği şeyleri bağımsız olarak çözmeye çalıştı. Başarısızlıkları çok fazla kişisel olarak algılamadı, her zaman önce neyi iyi yaptığı hakkında düşündü.

Karakteri

Yardımseser, kibar, konuşması hoş biri. Deneyimlerini anlatmaktan hoşlanır. Birçok fikri vardır, sorunları çözmeyi sever ve her şey hakkında heveslidir. Güvenilir bir arkadaşır.

Başlık	Bilgi Kartlarım
Konu	Üstün zekalı/yetenekli ve iki kere özel öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını anlamak ve bu öğrencilere yönelik eğitim stratejilerini geliştirmek
Süre	45 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını tanır.
Yöntem	Beyin fırtınası, tartışma, grup çalışması
Araçlar/ Materyaller	Çalışma kağıtları, multimedya sunumu, projeksiyon cihazı
Hazırlık	<p>Bu konuyla ilgili kısa bir sunum yapılır ve ardından sorularla kavramların açıklığa kavuşturulması sağlanır ve etkileşim teşvik edilir.</p> <p>Sunumda; üstün zekalı/yetenekli öğrencilerin özellikleri, ihtiyaçları, onlarla ilgili yapılmış araştırmalar, tanılama olanakları, mevcut eğitim sisteminde üstün zekalı öğrencilerin yeri, bu öğrencileri destekleyen yasal mevzuatlar ve iki kere özel bireyleri ele alan başlıklar yer alır.</p> <p>“Sonata” (2021) filminden bir alıntı kullanılarak iki kere özel bir bireyle ilgili bir vaka çalışması yapılır (Grubun filmle tanışıklığına bağlı olarak diğer öneriler: “Taare Zameen Par”, “Spinning Out”, “Gifted”).</p>

Öğrenme-Öğretme Süreci

Katılımcılara Ek 1 dağıtılır.

Eğitmen teorik bir giriş yaptıktan sonra etkinliğe başlar.

Etkinlik beyin fırtınasının yazılı bir versiyonudur. Katılımcılara iki kere özel öğrencilerin sınıf içinde(derslerde) nasıl fark edilebileceği ve onlara nasıl yardımcı olunabileceği, sorusu yöneltmiştir.

- Her katılımcının, çalışma kartlarına yaklaşık bir dakika boyunca sorulan soruyla ilgili akıllarına gelen fikirleri yazması istenir (Burada özellikle “derslerde” nasıl

geliştirilebileceği sorusu sorulmuştur. Yeteneklerin gelişiminde sınıf içi ortamın önemli olduğunun farkına varmaları istenmiştir)

- Bir dakika sonra katılımcılar kartları birbiri ile değiştirirler ve aldıkları kartlara daha fazla fikir eklerler. Daha sonra kartlarda yazılan fikirler hep birlikte gruplandırılır. Burada ekip olarak çalışmalarını da önerilebilir.
- İkinci aşamada, toplanan fikirleri genelleştirerek yetenek geliştirme için genel yönergeler bulmayı amaçlar.
 - o Müzik Yeteneklerinin Geliştirilmesi: Örneğin, çeşitli müzikleri dinlemek.
 - o Yabancı dil yeteneği: Örneğin, İngilizce filmler izlemek.
 - o Doğa Bilimlerinde Yetenek Geliştirme
 - o Sosyal Beceri Geliştirme ve İyileştirme....

Değerlendirme

Katılımcılardan aşağıdaki cümleleri tamamlaması istenir.

Müzik yeteneğini geliştirmek için yaparım.

Sanat yeteneğini anlamak için yaparım.

Spor alanında yetenekli olduğunu anlamak için yaparım.

EXCEPTIONAL

Başlık	Simülasyonun İçinde
Konu	Üstün zekalı/yetenekli ve iki kere özel öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını anlamak ve bu öğrencilere yönelik eğitim stratejilerini geliştirmek
Süre	45 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel öğrencilere yönelik çeşitli öğretim stratejileri hakkında bilgi sahibi olur.
Yöntem	Beyin fırtınası, tartışma, grup çalışması
Araçlar/ Materyaller	Çalışma kağıtları
Hazırlık	Eğitmen okulu temel unsurlarının taslağıyla ilgili olan çalışma kağıdını hazırlar. Katılımcı sayısı kadar çoğaltır.

Öğrenme-Öğretme Süreci

Katılımcılara **Ek 1** dağıtılır.

Bu etkinlik, iki kere özel öğrencilerin desteklenmesi için okulun hangi unsurlarının kritik olduğunu ve öğretmen, iki kere özel öğrenciler ve okulun diğer aktörleri arasındaki ilişkilerin nasıl kurulduğunu yansıtacak bir simülasyonu canlandırır.

- Öncelikle okulun temel unsurlarının bir taslağı hazırlanır/çizilir. Ardından piyonun temsil edeceği üstün zekalı/yetenekli öğrenciye ve öğretmene karar verilir.

Simülasyon için roller dağıtılır.

- Bir kişi üstün zekalı/yetenekli öğrenci olur.
- Bir kişi öğretmen olur.
- Bir kişi talimatları okur,
- Bir kişi gözlemci olur
- Bir kişi unsurları tahtaya yerleştirir.

- **Görevli kişi tarafından talimatlar okunur:**

1. Öğretmeni temsil eden piyonunuzu alın ve tahtaya yerleştirin. Bu sizin için rahat bir yer mi? Değilse, piyonu daha iyi bir konuma taşıyın. Eylemlerinizi yorumlayabilirsiniz.
2. Üstün zekalı/yetenekli öğrenciyi temsil eden bir piyonu alın. En iyi konumu bulmaya çalışarak tahtaya yerleştirin.
3. Elinizde bulunan diğer blokları alın. Onlara belirli bir anlam verebilirsiniz, örneğin, okul müdürü, öğretmen, okul psikoloğu, diğer öğretmenler, erkek ve kız öğrenciler, ebeveynler vb. Bu blokları, okul ve farklı aktörler arasındaki ilişkileri düşünerek tahtaya yerleştirin.
4. Blokları istediğiniz duruma gelene kadar hareket ettirin.

Grup içinde bu düzeni tartışın. Sizi neyin şaşırttığını düşünün. Rollerini değiştirin, böylece her biriniz her rolü oynayın.

Değerlendirme

Katılımcılardan aşağıdaki soruya cevap vermeleri istenir.

Simülasyonda hangi piyon olmak isterdiniz? Neden?

Başlık	Bir Profil Çıkarıyorum
Konu	Üstün zekalı/yetenekli ve iki kere özel öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını anlamak ve bu öğrencilere yönelik eğitim stratejilerini geliştirmek
Süre	45 dakika
Öğrenme Çıktısı	- İki kere özel öğrencilerin sosyal-duygusal ihtiyaçlarını ele almanın önemini anlar
Yöntem	Beyin fırtınası, tartışma, grup çalışması
Araçlar/ Materyaller	Çalışma kağıtları
Hazırlık	Çalışma kağıtların katılımcı sayısı kadar çoğaltılması gerekmektedir.

Öğrenme-Öğretme Süreci

Katılımcılara **Ek 1** dağıtılır.

Katılımcılar gruplara ayrılır.

- Katılımcılara küçük kağıt parçaları dağıtılır. İki kere özel öğrencilerin paradoksal yapısını düşünerek sosyal –duygusal olarak sahip olabilecekleri beş gereksinim beş yetkinlik yazmaları istenir.
- Her grup küçük kağıt parçalarına iki kere özel öğrencilerin sosyal-duygusal olarak sahip olabilecekleri güçlükleri/yetkinliklerini yazmayı bitirdikten sonra çıktı alınır ve sınıfın görünen bir kısmına asılır.
 - Her gruptan konuyla ilgili olarak hazırladıkları kağıtları örneklerle açıklamaları istenir.
 - Her grubun açıklamasından sonra diğer grupların soru sorması istenir.
 - İki kere özel öğrencilerin sahip olabileceği düşünülen gereksinim/yetkinliklerle ilgili olarak büyük grup tartışması başlatılır.

Değerlendirme

Katılımcılardan iki kere özel öğrenci profili hazırlaması istenir.

Öğretmenler Derplerde İki Kere Özel Öğrencilerin Yetkinliklerini Nasıl Geliştirebilir?

Tüm etkinlikler için Ek 1:

İki kere özel öğrencileri üstün zekalı/yetenekli ve aynı zamanda özel eğitim ihtiyaçları olan öğrencileri etkili bir şekilde öğretmek için aşağıdaki kilit alanlarda kapsamlı bir anlayışa sahip olmak önemlidir:

Eğitim Başarısının Önemi: İki kere özel öğrencilerin eğitim başarısının, onların genel iyi oluş durumlarıyla yakından ilişkili olduğunu fark edin. Benzersiz becerileri ve zorlukları, geleneksel başarı ölçütlerinin onların potansiyelini veya ihtiyaçlarını tamamen yakalayamayacağı anlamına gelir. Bu nedenle eğitimciler, onların öğrenme güçlükleri ile yüksek yeteneklerini aynı anda dikkate alan bir öğrenme ortamı yaratmalıdır.

Eğitim Ortamında İstikrar: İstikrar ve tutarlılık, iki kere özel öğrenciler için kritik öneme sahiptir. Böyle bir istikrar, onların karmaşık ihtiyaçlarını destekleyerek yeteneklerini keşfetmelerine ve zorluklarını ele almalarına olanak tanır. Bu, okul ortamındaki, öğretim kadrosundaki veya müfredattaki değişikliklerin onları orantısız bir şekilde nasıl etkileyebileceğini düşünmeyi ve aksaklıkları en aza indirmeyi içerir.

Destek İçin Eğitim Sisteminde Yol Almak: İki kere özel öğrenciler için destek ve hizmetler elde etme süreci hakkında kapsamlı bilgi sahibi olmak önemlidir. Öğretmenlerin, uyarlamalar, değişiklikler ve özel hizmetler sağlama sürecini etkili bir şekilde yönetme becerisine sahip olmaları gerekir. Bu bilgi, eğitimcilerin öğrencilerinin ihtiyaçlarını savunmalarını ve onların gelişmeleri için gerekli kaynakları almalarını sağlar.

Eğitim Kayıtlarının(Geçmişlerinin) ve Tanılmanın Önemi: Ayrıntılı eğitim kayıtlarının tutulması ve iki kere özel öğrencilerin doğru bir şekilde tanılanması, onların özel eğitim ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamak için temeldir. Kesin tanı ve kapsamlı kayıt tutma, yüksek yetenekleri ve öğrenme güçlüklerini ele alan özel eğitim stratejilerinin oluşturulmasına yardımcı olur. Bu kayıtlar, sürekli değerlendirme ve öğrenme planında gerekli ayarlamalar yapıldığında çok değerlidir.

EL İLANI

- Güvenli bir ortamda öğrenme
- Temel ihtiyaçlara dikkat etme
- Barışçıl bir atmosfer
- Doğal bir ortamda (doğal alan) öğrenme
- Duyguların kabulü
- İlişkilere önem verme
- Özgürce düşüncelerini ifade etme
- Kendi ve başkalarının mahremiyetine saygı
- Herkesin dahil olduğunu hissetme

8. PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

8.1. İKİ KERE ÖZEL FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Değerli katılımcılar,

İki Kere Özel Farkındalık Ölçeği, öğretmenlerin/öğretmen adaylarının/eğitim çalışanlarının özel yetenekle birlikte herhangi bir alanda öğrenme güçlüğü ya da sorunları yaşayan “iki kere özel” öğrenciler hakkında farkındalığını ölçmek için hazırlanmıştır. 15 maddeden oluşan ölçekte kendiniz için en uygun olan seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir. Ölçeğe başlamadan önce demografik bilgilerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Herhangi bir kişisel bilgi istenmemektedir. Katılımınız için teşekkür ediyoruz.

Twice
Exceptional

Cinsiyetiniz	Kadın		
	Erkek		
Yaşınız	20-30		
	31-40		
	41-50		
	51 ve üzeri		
Çalıştığınız Kurum Türü	Okul Öncesi		
	İlkokul		
	Ortaokul		
	İmam Hatip Ortaokulu		
	Anadolu Lisesi		
	Meslek Lisesi		
	Fen Lisesi		
	Sosyal Bilimler Lisesi		
	İmam Hatip Lisesi		
	Özel Eğitim Kurumları		
	BİLSEM		
	Diğer ise belirtiniz		
	Branşınız	Psikolojik Danışman ve Rehberlik	
		Özel Eğitim	
Sınıf öğretmeni			
Türkçe-Edebiyat			
Matematik			
Fen Bilimleri-Fizik-Kimya-Biyoloji			
Sosyal Bilimler-Tarih-Coğrafya-Felsefe			
Resim			
Müzik			
Beden Eğitimi			
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi			
Yabancı Diller			
Meslek Dersleri			
Okul Öncesi			
Diğer ise belirtiniz			
Branşınız	Lisans		
	Yüksek Lisans		
	Doktora		
Daha önce eğitim/ders/kurs vb. aldığınız başlıkları işaretleyiniz.	Özel Yetenek (Üstün zekalılar)		
	Özel Öğrenme Güçlüğü		
	Otizm Spektrum Bozukluğu		
	İki Kere Özel		
	Hiçbiri		

MADDE	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
1- İki kere özel öğrencilerin öğretmeni olmak, farklı donanımlar ya da beceriler gerektirir.					
2- İki kere özel öğrencilerin okulda güçlük/engelleri sebebiyle akran zorbalığına uğrayabileceğine inanıyorum.					
3- Üstün zekalı/yetenekli öğrencilerin de farklı açılardan öğrenme güçlükleri/engelleri yaşayabileceğinin farkındayım.					
4- Bir öğrencinin hem üstün zekalı/yetenekli hem de özel gereksinimli olabileceğine inanmam.					
5- Bir öğrencinin hem üstün zekalı/yetenekli hem de özel gereksinimli olabileceğinin farkındayım.					
6- İki kere özel öğrencilerin sosyal ve duygusal sorunlar yaşayabileceğinin farkındayım.					
7- İki kere özel olma durumunu anlamakta zorlanırım.					
8- İki kere özel diye bir durumun gerçekte olmadığına inanırım.					
9- Bir öğrencinin iki kere özel olduğunu düşündüğümde nasıl bir yol izlemem gerektiği hakkında yeterli bilgiye sahibim.					
10- İki kere özel öğrencilere yönelik yasal mevzuatların farkındayım.					
11- İki kere özel öğrencilere yönelik eğitim uygulamalarının farkındayım.					
12- Üstün zekalı/yetenekli bir öğrencinin aynı zamanda özel eğitime ihtiyaç duyması onu iki kere özel öğrenci yapar.					
13- İki kere özel öğrencilerin sahip olduğu güçlük/engel sebebiyle sınıf ortamında sıkıntı yaratabileceğinin farkındayım.					
14- Bir öğrencinin bazı derslerde çok başarılı; bazı derslerde ise sınıfın gerisinde olmasını anlamakta zorlanırım.					
15- İki kere özel öğrencilerin başarılı oldukları alanda desteklenmesi gerektiğine inanıyorum.					

8.2. EĞİTİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME FORMU

Kişisel Bilgiler

Cinsiyet	Kadın	Erkek	
Meslek			
Yaş			
Sorular		Evet	Hayır
1	Ailenizde özel yetenekli olarak tanınmış bir kişi var mı?		
2	Özel yeteneklilerle ilgili daha önce herhangi bir eğitime katıldınız mı ya da eğitim aldınız mı?		
3	İki kere özellerle ilgili daha önce bir eğitime katıldınız mı ya da eğitim aldınız mı?		
4	İki kere özel kavramını daha önce duymuş muydunuz?		
5	Bu zamana kadar iki kere özel bir bireyle karşılaştınız mı?		

Genel Değerlendirme

1. Katıldığınız bu eğitimin iki kere özel öğrencilerle ilgili bilgi ve farkındalığınızı artırdığına inanıyor musunuz? Açıklar mısınız?

2. Eğitimde edindiğiniz bilgi ve becerilerin mesleğinize katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz? Açıklar mısınız?

3. Bu eğitim hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşlerinizi kısaca paylaşabilir misiniz?

4. Eğitimin geliştirilmesi için herhangi bir öneriniz var mı?

KAYNAKÇA

- Acar, S., Sen, S., & Cayirdag, N. (2016). Consistency of the performance and non-performance methods in gifted identification: A multilevel meta-analytic review. *Gifted Child Quarterly*, 60(2).
- Afat, N. (2017). Üstün zekalı ve özel yetenekli bireylerin eğitiminde destek eğitim odalarının incelenmesi. *Researcher*.
- Aiello, P., & Pace, E. M. (2020). Inclusive educational principles, policies, and practices in Italy. *Oxford research encyclopedia of education*. <https://oxfordre.com/education/display/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-1282>
- Akçamete, G., & Kaner, S. (1999). Cumhuriyetin 75 yılında çocuğa yönelik özel eğitim çalışmaları, 2. ulusal çocuk kültürü kongresi: Cumhuriyet ve çocuk. *Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları*, 2, 395-405.
- Akkaş, E. & Tortop H.S. (2015). Üstün yetenekliler eğitiminde farklılaştırma: Temel kavramlar, modellerin karşılaştırılması ve öneriler. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 2(2), 31-44.
- Alevli, O. (2019). Özel yetenekli öğrencilere bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan türkçe eğitimi: Bir durum çalışması. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Al-Hroub A. (2021). Utility of Psychometric and Dynamic Assessments for Identifying Cognitive Characteristics of Twice-Exceptional Students. *Frontiers in psychology*, 12, 747872. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.747872>
- Al-Hroub, A., & El Khoury, S. (2018). Definitions and Conceptions of Giftedness Around the World. In: *Gifted Education in Lebanese Schools*. Springer Briefs in Psychology. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-78592-9_2
- American Psychological Association, Center for Psychology in Schools and Education. (2017). Top 20 principles from psychology for preK–12 creative, talented, and gifted students' teaching and learning. Retrieved from <http://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty-principles.aspx>
- Amiri, M. (2020). At a glance of twice-exceptional children on psychological perspective. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 7(3), 105-114. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1420389>
- Anastasiou, D., & Kauffman, J. M. (2015). Inclusive education in Italy: description and reflections on full inclusion. *European Journal of Special Needs Education*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08856257.2015.1060075>

- Assouline, S. G., Foley Nicpon, M., & Whiteman, C. (2010). Cognitive and psychosocial characteristics of gifted students with written language disability. *Gifted Child Quarterly*, 54(2), 102–115. <https://doi.org/10.1177/0016986209355974>
- Bakioğlu A. & Levent F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde türkiye için öneriler, *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 31-44.
- Baldwin, L., Baum, S., Pereles, D., & Hughes, C. (2015a). Twice-exceptional learners: The journey toward a shared vision. *Gifted Child Today*, 38(4), 206–214. <https://doi.org/10.1177/1076217515597277>
- Baldwin, L., Omdal, S. N., & Pereles, D. (2015b). Beyond stereotypes: understanding, recognizing, and working with twice-exceptional learners. *Teaching Exceptional Children*, 47(4), 216–225. <https://doi.org/10.1177/0040059915569361>
- Bartnikowska, U., & Antoszevska, B. (2017). Children with special educational needs (SEN) in the Polish education system. *International Journal of Psycho-Educational Sciences*, 6(3). [in Polish].
- Baum, S. M. (1990). Gifted but learning disabled: A puzzling paradox. *ERIC Digest #E479*. <https://doi.org/10.1080/1045988X.1989.9944546>
- Beckmann, E., & Minnaert, A. (2018). Non-cognitive characteristics of gifted students with learning disabilities: An in-depth systematic review. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-20. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00504>
- Bryant, D. P., Smith, D.D. & Bryant, B. R. (2008). *Teaching students with special needs in inclusive classrooms*. Pearson Education Inc.
- Candler, M. M. (2017). The influence of perfectionism on mental health in gifted and twice-exceptional students. <https://doi.org/10.17077/etd.pr6zbxz>
- Cavkaytar, A. (2013). Ailelerle işbirliği. Eripek, S. (Ed.), *Özel Eğitim içinde* (s.53-65). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Centro Leonardo. (n.d.). *Studenti con doppia eccezionalità*. (<https://www.centroleonardo-psicologia.net>)
- Çitil, M. (2009). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye’de özel eğitim. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çitil, M. (2012). *Yasalar ve özel eğitim*. Vize Yayıncılık.
- Crepeau-Hobson, F. and Bianco, M. (2010). Identification of gifted students with learning disabilities in a response-to-intervention era. *Psychology in the Schools*, 48(2), 102-109. <https://doi.org/10.1002/pits.20528>
- Cybis, N., Drop, E., Rowinski, T., & Ciecuch, J. (2013). *Talented student - analysis of available diagnostic tools: Report prepared within the project Development and*

- implementation of a comprehensive working system with a gifted student. Warsaw: Educational Research Institute. [in Polish].
- Cybis, N., Drop, E., Rowinski, T., & Ciecuch, J. (2013). Talented student - analysis of available diagnostic tools: Report prepared within the project Development and implementation of a comprehensive working system with a gifted student. Warsaw: Educational Research Institute. [in Polish].
- D'Alessio, S. (2011). Inclusive education in Italy: A critical analysis of the policy of integrazione scolastica. *Inclusive Education in Italy*. <https://brill.com/display/title/37124>
- D'Alessio, S. (2013). Inclusive education in Italy: A reply to Giangreco, Doyle, and Suter (2012). Life span and disability. Disponibile online: https://lifespansjournal.oasi.en.it/client/abstract/ENG270_6%20D'alessio.pdf
- Davidson Institute, <https://www.davidsongifted.org/>
- Dyrda, B. (2012). Educational support for the development of talented students. A socio-pedagogical study. Katowice: Żak Publishing. [in Polish].
- Enç, M, Çağlar, D & Özsoy, Y. (1987). Özel Eğitime Giriş. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Foley-Nicpon, M. and Assouline, S. G. (2015). Counselling considerations for the twice-exceptional client. *Journal of Counselling & Development*, 93(2), 202-211. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2015.00196.x>
- Foley-Nicpon, M., Allmon, A. L., Sieck, B. C., & Stinson, R. D. (2010). Empirical investigation of twice-exceptionality: where have we been and where are we going?. *Gifted Child Quarterly*, 55(1), 3-17. <https://doi.org/10.1177/0016986210382575>
- Foley-Nicpon, M., Assouline, S. G., & Colangelo, N. (2013). Twice-exceptional learners: Who needs to know what? *Gifted Child Quarterly*, 57(3), 169–180. <https://doi.org/10.1177/0016986213490021>
- Foley-Nicpon, M., Assouline, S. G., & Fosenburg, S. (2015). The relationship between self-concept, ability, and academic programming among twice-exceptional youth. *Journal of Advanced Academics*, 26(4), 256–273. <https://doi.org/1932202/10.1177X1560336>
- Freeman, J. (2005). Permission to be gifted: how conceptions of giftedness can change lives. In Sternberg, R., & Davidson, J. (Eds.), *Conceptions of Giftedness*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gierczyk, M. K. (2019). Talented student in Polish and English school space: A comparative study (No. 3882). University of Silesia Press. [In Polish].

- Gierczyk, M. K., & Hornby, G. (2021). Twice-Exceptional Students: Review of Implications for Special and Inclusive Education. *Education Sciences*, 11(1), 1-10. <https://doi.org/10.3390/educsci11020085>
- Gierczyk, M. K., & Hornby, G. (2021). Twice-Exceptional Students: Review of Implications for Special and Inclusive Education. *Education Sciences*, 11(1), 1-10. <https://doi.org/10.3390/educsci11020085>
- Gifted Education Italia. (n.d.). Twice exceptional. (<https://giftededucation.it>)
- Giulia, M., Olmos, A., Aleotti, F., & Ortiz, M. (2020). Inclusive education in Spain and Italy: evolution and current debate. *Journal of Inclusive Education Research and Practice*. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1262289>
- Giunti Scuola. (n.d.). La doppia eccezionalità. (<https://www.giuntiscuola.it>)
- Grygier, U., Jancarz-Łanczkowska, B., & Piotrowski, K. (2013). How to discover and develop natural science talents in primary, middle, and high school students. Warsaw: Centre for Education Development. [in Polish].
- Grygier, U., Jancarz-Łanczkowska, B., & Piotrowski, K. (2013). How to discover and develop natural science talents in primary, middle, and high school students. Warsaw: Centre for Education Development. [in Polish].
- Günay, R. & Güngör, H.İ. (2013). Osmanlı Devleti'nde sağır, dilsiz ve a'mâ mektebi. *Tarih Araştırmaları Dergisi*. 32 (53), 55-76.
- Hany, E.A. (1993). How teachers identify gifted students: feature processing or concept-based classification. *European Journal for High Ability*, 4. <https://dariknews.bg/novini/bylgariia/nad-27-000-deca-v-bylgariia-imat-specialni-obrazovatelni-potrebnosti-2368427>
- lanes, D., Demo, H., & Dell'Anna, S. (2020). Inclusive education in Italy: Historical steps, positive developments, and challenges. *Prospects*, 49, 249–263. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09509-7>
- IC Darfo1. (2020). Normativa Plusdotazione e BES. (<https://vecchiosito.icdarfo1.edu.it>)
- İlhan Emecan, B. (2023). İki kere özel öğrencilerle ilgili farkındalık eğitim programının etkililiği. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Individuals with Disabilities Education Improvement Act (IDEA). (2004). P.L. 108-446. <https://sites.ed.gov/idea/about-idea/>
- INVALSI. (2024). La guida alle Prove INVALSI della Scuola primaria. Retrieved from [INVALSI website](<https://www.invalsiopen.it>)
- Italian Ministry of Education. (2012). Ministerial Directive of 27 December 2012.

Retrieved from [MIUR](https://www.miur.gov.it)

- Jakubek, H. (n.d.). Building a school system that works with talented students in cooperation with parents and the local community. Retrieved from <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=4859>
- Kaufman, S. B. (Ed.). (2018). *Twice-exceptional: Supporting and educating bright and creative students with learning difficulties*. Oxford University Press.
- Kaya, N. (2013). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ve BİLSEM'ler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 115-122.
- Kefeli, İ. (2019). Türkiye'de özel yeteneklilerin eğitimi. Ş. Şentürk ve Y. Barut (Eds.), *Öğrenme güçlüğü ve özel yetenek*. (ss. 234-245). Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, V.C. (2015). Türkiye'de üstün ve özel yetenekli çocuklara yönelik bir eğitim politikası oluşturulamaması sorunu üzerine bir değerlendirme. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 4 (12).
- Klingner, R. (2022). Twice-exceptional children and their challenges in dealing with normality. *Education Sciences*, 12(4), 268. <http://dx.doi.org/10.3390/educsci12040268>
- Kurnaz A. (2014). Yirminci yılında bilim ve sanat merkezlerinin raporlar ve yönetici görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-22.
- Ledzinska, M. (1996). *Information processing by students of varied ability levels and their academic progress*. Warsaw: Faculty of Psychology, University of Warsaw. [in Polish].
- Levent, F. (2011). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı (anne-baba ve öğretmenler için)*, 1. Türkiye çocuk hakları kongresi. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Limont, W. (2010). *Talented student. How to recognize and work with them*. Gdańsk: Gdańsk Psychological Publishing. [in Polish].
- Limont, W. (2012). *Educating talented students in the Polish education system - selected examples*. Warsaw: Educational Research Institute. [in Polish].
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Recognizing the potential as well as strengths and limitations in developing children's abilities in parents' narratives*. Academy of Special Education Publishing. [in Polish].
- McCallum, R. S., Bell, S. M., Coles, J. T., Miller, K. C., Hopkins, M. B., & Hilton-Prillhart, A. (2013). A model for screening twice-exceptional students (gifted with learning disabilities) within a response to intervention paradigm. *Gifted Child Quarterly*,

- 57(4), 209-222. <https://doi.org/10.1177/0016986213500070>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2007). Bilim ve sanat merkezleri yönergesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). Ecnebi memleketlere gönderilecek talebe hakkında kanun http://ogm.meb.gov.tr/yogm/mevzuat/kanun_1416_sayi.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). Destek eğitim odası açılması.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Üstün yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı 2013-2017.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=24736&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- Milli Eğitim Bakanlığı (2023). Milli Eğitim İstatistikleri (2022-2023) https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=508
- Ministero dell'Istruzione. (2019). Nota Ministeriale n. 562 of 3 April 2019. Retrieved from [MIUR](<https://www.miur.gov.it>)
- Moon, S. M. (2006). Developing a definition of giftedness. In Purcell, J., & Eckhart, R. (Eds.). *Designing services and programs for high-ability learners: A guide-book for gifted education* (pp. 23–31). Thousand Oaks, CA: Corwin Press
- National Center for Education Statistics (2023). <https://nces.ed.gov/programs/coe/indicator/cgg/students-with-disabilities>
- Neihart, M. (1999). The Impact of giftedness on psychological well-being: What does the empirical literature say?. *Roeper Review: A Journal on Gifted Education*, 22(1), 10-17. <https://doi.org/10.1080/02783199909553991>
- Neihart, M. (2002). "Gifted children and depression". M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, & S. M. Moon (eds.) in: *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* (s. 93-102). Waco, TX: Prufrock Press, Inc.
- Neihart, M. (2008). Identifying and providing services to twice-exceptional children. In S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices* (pp. 115-137). Springer.
- Němcová, D. (2019). Identifikace souběhu intelektového nadání a dyslexie z pohledu učitelů. *Svět nadání: časopis o nadání a nadaných*, 8(1), 11-42.
- Nielsen, M. E. (2002). Gifted students with learning disabilities: Recommendations for identification and programming. *Exceptionality*, 10 (2), 93 – 111. Doi: 10.1207/S15327035EX1002_4
- Özsoy, Y. (1990). Türkiye'de Özel Eğitim. Eğitim Bilimleri I. Ulusal Kongresi. Ankara, 24-28 Eylül. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Pavlas, T., Mokra, L., Andrys, O., Suchomel, P., Zatloukal, T., Tomek, K., Pražakova, D.,

- & Folwarczny, R. (2022). Podpora vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků v základních a středních školách: tematická zpráva. Česká školní inspekce.
- Pereles, D. A., Omdal, S., & Baldwin, L. (2009). Response to intervention and twice-exceptional learners: A promising fit. *Gifted Child Today*, 32(3), 40-51. <https://doi.org/10.1177/107621750903200310>
- Pfeiffer, S. (2015). Gifted students with a coexisting disability: the twice-exceptional. *Estudos De Psicologia (Campinas)*, 32(4), 717-727. <https://doi.org/10.1590/0103-166x2015000400015>
- Piffer, S. (2023). Effective practices in Italian gifted education. *Gifted Education International*, 39(2), 142-156.
- Platon. (2008). Devlet. S. Eyüboğlu (Çev.). İş Bankası Yayınları.
- Polenghi, S. (2021). The history of educational inclusion of the disabled in Italy. *Oxford Research Encyclopedia of Education*. <https://oxfordre.com/education/display/10.1093/acrefore/9780190264093.001.0001/acrefore-9780190264093-e-1608>
- Popek, S. (2001). The person is a creative unit. Lublin: Maria Curie-Skłodowska University Press. [in Polish].
- Portešová, Š. (2011). Rozumově nadané děti s dyslexií. Portál.
- Portešová, Š. (2018). Dvacet principů pro vzdělávání tvořivých, talentovaných a nadaných žáků. *Svět nadání: časopis o nadání a nadaných*, 7(2), 31-50.
- Portešová, Š. et al. (2014). Rozumově nadaní studenti s poruchou učení. Masarykova univerzita.
- Porzucek-Miśkiewicz, M. (2018). The place of a gifted student in teaching practice. *Culture - Society - Education*, 2(14).
- Qiido, patron nadaných žáků. (2016). Závěrečná zpráva z výsledků průzkumu. Retrieved from https://www.qiido.cz/wp-content/uploads/2020/09/Qiido-zprava_z_vyzkumu_FINAL.pdf
- Reis, S. M., Baum, S. M. & Burke, E. (2014). An operational definition of twice-exceptional learners: Implications and applications. *Gifted Child Quarterly*. 58(3), 217-230. <https://doi.org/10.1177/0016986214534976>
- Reis, S. M., McGuire, J. M., & Neu, T. W. (2000). Compensation strategies used by high-ability students with learning disabilities who succeed in college. *Gifted Child Quarterly*, 44(2), 123-134. <https://doi.org/10.1177/001698620004400205>
- Ricci, R. (2024). Competenze non cognitive: Riflessioni. Retrieved from [INVALSI Open](<https://www.invalsiopen.it>)

- Rossa, C. (2017). The history of special education. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration*. <https://ojs.tnku.pl/index.php/jpepsi/article/download/739/465>
- Sak U., Ayas M.B., Sezerel B.B., Ercan Öpengin E., Nazlı Özdemir N.N. & Gürbüz Ş.D. (2015). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitiminin eleştirel bir değerlendirmesi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 5(2), 110-132.
- Şentürk, S., Kefeli, I., & İlhan Emecan, B. (2022a). Conceptual analysis of twice-exceptionality. *Education Quarterly Reviews*, 5(2), 644-655. <https://ssrn.com/abstract=4301105>
- Şentürk, Ş., Kefeli, İ., & İlhan Emecan, B. (2022b). Türkiye’de iki kere özel (2Ö) öğrencilere yönelik eğitim politikası önerisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 677-696. <https://doi.org/10.7822/omuefd.1202248>
- Smítková, I. (2017). Psychologická identifikace dětí s dvojí výjimečností. *Svět nadání: časopis o nadání a nadaných*, 6(2), 9-30.
- South-West University Neofit Rilski – Blagoevgrad: <https://www.swu.bg/en>
- Tognolini, R., & Davidson, G. (2020). Gifted education in Italy: Challenges and strategies. *Journal of Advanced Academics*, 31(3), 195-218.
- Tortop H.S. & Ersoy B. (2015). Üstün yetenekliler üniversite köprüsü eğitim programına (ÜYÜKEP) katılan üstün yetenekli öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin ÜYÜKEP hakkındaki görüşleri. *Üstün Zekalılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 2(1), 17-24.
- Tortop S. H. & Dinçer S. (2016). Destek eğitim odalarında üstün/özel yetenekli öğrencilerle çalışan sınıf öğretmenlerinin uygulama hakkındaki görüşleri. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2016, 4(2), 11-28.
- Università Cattolica del Sacro Cuore. (2021). Twice exceptional - Avere un disturbo di apprendimento ed essere plusdotato (<https://progetti.unicatt.it>)
- Ünlü, E. (2018). Osmanlı döneminde zihin yetersizliği olan bireyler. *Electronic Turkish Studies*, 13(27).
- Uszyńska-Jarmoc, J., Kunat, B., & Mazur, J. (2015). Talented but how? (Self-) diagnosis of students’ abilities and talents. Białystok: Centre for Lifelong Learning in Białystok. [in Polish].
- Vecchiato, T. (2021). Support systems for gifted students in Italy. *European Journal of Gifted Education*.
- World Health Organization (2023). <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health#:~:text=An%20estimated%201.3%20billion%20people%20%E2%80%93%20or%2016%25%20of%20the%20global,experience%20a%20>

significant%20disability%20today

Yılmaz-Yenioğlu, B. & Melekoğlu, M. A. (2021). Öğrenme güçlüğü ve özel yeteneği olan iki kere farklı bireylere yönelik yapılan çalışmaların gözden geçirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 22(4), 999-1024. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.696065>.

Zanazzi, S., & Claudio, P. (2017). Inclusive education in Italy. A case study. International Conference on Psychology, Teaching and Learning. <https://iris.uniroma1.it/handle/11573/1092068>

(n.d.). Talented student. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/edukacja/uczen-zdolny> [in Polish].

(n.d.). Talented student. Retrieved from <https://www.gov.pl/web/edukacja/uczen-zdolny> [in Polish].

Закон за предучилищното и училищно образование, 2016; <https://lex.bg/bg/laws/ldoc/2136641509>

Наредба за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби, 2003; https://mc.government.bg/images/naredba_darbi.pdf

Наредбата за приобщаващо образование, 2017; <https://lex.bg/en/laws/ldoc/2137177670>

План за действие до 2024 към Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) https://www.mon.bg/nfs/2023/03/plan_kam_strategicheska-ramka_obrobuuchene_za2024_29032023.pdf

Програма “Ловци на таланти” – фондация „Хестия“: <https://hestiabg.com/bg/programi/lovtsi-na-talanti/>

Тодорина, Д. Стратегия за развитие на надарените ученици: Характеристика, методики за диагностициране, технологии за развитие, 2001.

Twice
Exceptional

